

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

DIANA ČOP
II kurso studentė

**DOSNUS MEDICINOS ABSOLVENTŲ DERLIUS, BET KODĖL TRŪKSTA
GYDYTOJŲ? LIETUVOS MEDICINOS STUDENTŲ MOTYVACIJA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Žilvinas Martinaitis

Vilnius, 2022

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Diana Čop. *Dosnus medicinos absolventų derlius, bet kodėl trūksta gydytojų? Lietuvos medicinos studentų motyvacija:* Viešosios politikos ir administravimo specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Žilvinas Martinaiš. – V., 2022. – 76 p.

Reikšminiai žodžiai: studentų motyvacija, VU Medicinos fakultetas, gydytojų pasiūla Lietuvoje, darbo rinka, paskatos darbo rinkoje, darbo sąlygos, finansinės paskatos, gydytojų emigracija.

Šiame darbe nagrinėjamas mažėjančio praktikuojančių gydytojų bei didėjančio medicinos absolventų skaičiaus Lietuvoje paradoksas. Darbe siekiama išanalizuoti medicinos studentų motyvaciją ir nustatyti, ar jų pasirinkimas studijuoti mediciną yra labiau pagrįstas finansinėmis paskatomis, vertybiniais aspektais, ar verčiau aplinkos įtaka? Atsakymas į šį klausimą leidžia identifikuoti viešosios politikos reformų gaires, kurios būtų reikšmingos didinant medicinos absolventų motyvaciją dirbti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose. Nagrinėjant medicinos studentų motyvaciją, darbe yra lyginami VU Medicinos fakulteto Medicinos bei Odontologijos studijų programos I-II kurso studentai, studijuojantys giminingose srityse, tačiau turintys skirtingas paskatas įsidarbinti Lietuvoje. Apklauskos būdu surinkti duomenys buvo analizuojami taikant statistinės analizės principus. Remiantis teoriniu aiškinimu parodoma, kad medicinos studentai gali būti priskirti teoriniam „Idealisto“ modeliui, kurių motyvacijai reikšmingą svarbą turi vertybiniai veiksniai (t.y., nuoširdus noras tobulėti šioje srityje), o jų studijų pasirinkimo procesas neįtraukė studijų „naudos išskaičiavimo“ procedūrų. Todėl, gydytojų darbo sąlygų, užtikrinančių nuolatinio tobulėjimo galimybę, gerinimas reikšmingai prisidėtų prie jų motyvacijos.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „*DOSNUS MEDICINOS ABSOLVENTŲ DERLIUS, BET KODĖL TRŪKSTA GYDYTOJŲ? LIETUVOS MEDICINOS STUDENTŲ MOTYVACIJA*“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Diana Čop

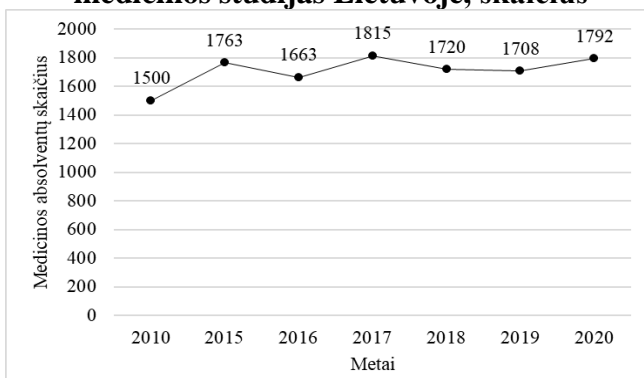
Turinys

Įvadas	6
1. Teorinis analizės pagrindas	10
1.1. Racionalaus pasirinkimo teorija.....	10
1.2. Apsisprendimo teorija	12
1.3. Pasirinkimo tipologija	15
1.4. Tyrimo teorinis konstruktas, kintamieji ir hipotezės.....	17
2. Tyrimo metodologija	20
2.1. Tyrimo dizainas.....	20
2.2. Duomenų rinkimo metodas	21
2.3. Duomenų analizės metodai	26
2.4. Tyrimo metodologiniai ribotumai	29
3. Empirinių duomenų analizės rezultatai	31
3.1. Aprašomosios statistinės analizės rezultatai	32
3.2. Latentinių kintamųjų išvedimas	46
3.3. Logistinė regresijos analizės rezultatai	47
Tyrimo išvados ir rekomendacijos	51
Literatūros sąrašas	56
Priedai	59
Priedas Nr. 1: Apklausos klausimynas.....	59
Priedas Nr. 2: Duomenų kodavimo gairės	65
Priedas Nr. 3: Apklausos rezultatai	67
Priedas Nr. 4: Mann-Whitney U testo rezultatų išsklotinės	68
Priedas Nr. 5: Latentinių kintamųjų išvedimas	69
Priedas Nr. 6: Logistinės regresijos analizės rezultatų išsklotinės	72
Priedas Nr. 7: Pakartotinė logistinė regresijos analizė po duomenų balansavimo.....	74
Summary	75

Įvadas

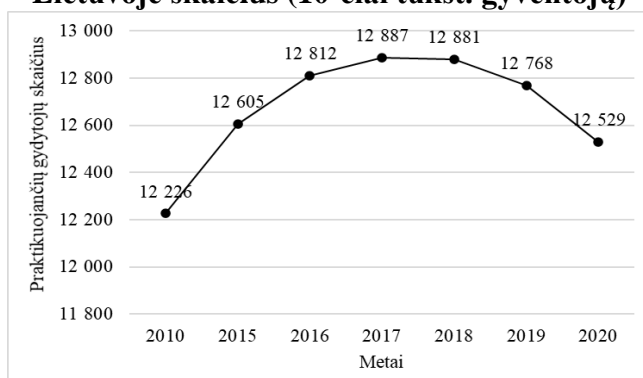
Remiantis Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) atnaujintos sveikatos priežiūros specialistų poreikio prognozės rezultatais, 2030 m. Lietuvoje trūks 2,8 tūkst. sveikatos priežiūros specialistų. Augantį sveikatos priežiūros specialistų poreikį ekspertai aiškina pristatydami dvi pagrindines to priežastis. Pirmiausia, auganti sveikatos priežiūros paslaugų paklausa, atsirandanti dėl ilgalaikių visuomenės senėjimo procesų ir COVID-19 pandemijos sukeltų veiksnių.¹ Antra, mažėjanti sveikatos priežiūros specialistų pasiūla (ypač periferiniuose Lietuvos regionuose),² kurią gali sąlygoti nepatenkinamos darbo sąlygos (įskaitant žemus atlyginimus, didelį darbo krūvį ir aukštą psichologinio spaudimo lygį), nesukuriančias teigiamų paskatų siekti karjeros tikslų medicinos srityje. Visgi, nepaisant šių nepalankių darbo rinkos veiksnių, Lietuva užima ketvirtą vietą tarp OECD šalių pagal medicinos absolventų skaičių 100-tam tūkst. gyventojų.³ Taigi, tuo pačiu metu susiduriama su paradoksalia situacija – nors medicinos absolventų skaičius kasmet auga, tačiau praktikuojančių gydytojų pasiūla mažėja (žr. **Paveikslėliai 1–2**). Ši situacija formuoja klausimą, **kodėl tiek daug asmenų pasirenka studijuoti medicinos mokslus, tačiau taip ir neįeina/ nelieka Lietuvos darbo rinkoje įgytos specialybės srityje?** Ieškant atsakymų į šį klausimą vertinga atsižvelgti į asmenų motyvaciją rinktis medicinos studijas.

Paveikslėlis 1: Asmenų, baigusių specializuotas medicinos studijas Lietuvoje, skaičius

Šaltinis: Lietuvos sveikatos statistika, 2020.⁴

Paveikslėlis 2: Praktikuojančių gydytojų Lietuvoje skaičius (10-čiai tūkst. gyventojų)

Šaltinis: Lietuvos sveikatos statistika, 2020.⁵

¹ Strata, Prognozė: po dešimtmečio Lietuvoje labiausiai trūks slaugytojų, šeimos ir vidaus ligų gydytojų, 2021, <https://strata.gov.lt/lt/naujienos/8-naujienos/878-prognoze-po-desimtmečio-lietuvoje-labiausiai-truks-slaugytoj-seimos-ir-vidaus-lig-gydytoj>.

² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Medikai kviečiami dirbti mažesniuose regionuose, 2019, <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/medikai-kviečiami-dirbti-mazesniuose-regionuose>.

³ OECD, Medical graduates, per 100 000 inhabitants, 2019 or latest available, 2019, žiūrėta 2020 m. gruodžio 5 d., <https://data.oecd.org/healthres/medical-graduates.htm>.

⁴ Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos sveikatos statistika, 2020, https://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Statistikos/LT_sveik_stat_health/la_2020.pdf.

⁵ Ibid.

Akademiniam diskurse autoriai vieningai sutaria, kad motyvacija, kaip visų individo veiksmų ir pasiekimų varomoji jėga,⁶ yra svarbus studijų komponentas. Motyvuoti studentai greitai integruojasi universitete ir akademinėje bendruomenėje,⁷ pasiekia gerus akademinis rezultatus,⁸ sėkmingai baigia studijas⁹ ir galiausiai įeina į darbo rinką įgytos specialybės srityje.¹⁰ Todėl, pamatinių motyvacijos šaltinių supratimas ir šių veiksnių užtikrinimas (dažniausiai per darbo rinkos ir švietimo politikos reformas) gali sukurti dvejopą teigiamą poveikį. Pirmiausia, tai padeda užtikrinti studijas besirenkančiojo asmens gerovę (t.y., sėkmingą studijų procesą, pasitenkinimą savo pasirinkimu). Antra, tai padeda sukurti pridėtinę vertę visuomenei, nes motyvuoti specialistai įsitvirtina darbo rinkoje ir teikia profesionalias paslaugas visuomenės nariams (tokiu būdu prisidedami prie bendrojo visuomenės gėrio kūrimo). Dėl šių priežasčių motyvacijos veiksnys yra dažnas tyrimų objektas aukštojo mokslo kontekste.

Studijų pasirinkimą nagrinėjantys autoriai pasidalina į tris stovyklas. Pirmiausia, dalis autorių šį aspektą nagrinėja pasitelkdami motyvaciją, kaip nepriklausomą kintamąjį. Šie autoriai teigia, kad vidiniai ir išoriniai motyvacijos veiksniai¹¹, tokie kaip: akademiniai interesai, vertybės, socialinis statusas, būsimas darbo užmokestis, karjeros perspektyvos bei švietimo sistemos struktūra, lemia studento požiūrį į mokslą.^{12,13,14} Šie autoriai linkę manyti, kad vidiniai motyvacijos faktoriai, priešingai nei išoriniai, išlieka nekintantys laike. Todėl, jie gali tapti motyvacijos šaltiniu ne tik pradėti ar baigti studijas, bet ir įžengti į darbo rinką įgytos specialybės srityje.¹⁵ Antroji autorių grupė nagrinėja motyvaciją, kaip priklausomą kintamąjį. Šių autorių teigimu, motyvacijai rinktis tam tikras studijas įtaką daro lytis, etninė priklausomybė, socialinė ir ekonominė padėtis, asmenybės tipas, studijų mokymosi trukmė (kursas) ir dėstytojų bei bendraamžių palaikymas.¹⁶ Taipogi, tam įtakos turi tėvų

⁶ Judith Harackiewicz, et al. "Predictors and consequences of achievement goals in the college classroom: Maintaining interest and making the grade", *Journal of Personality and Social psychology* 73.6 (1997): 1284.

⁷ Harackiewicz et al., 1997.

⁸ Hasan Afzal et al., "A Study of University Students' Motivation and Its Relationship with Their Academic Performance" SSRN, 2010

⁹ Lena Boström, Göran Bostedt. „What about Study Motivation? Students and Teachers' Perspectives on What Affects Study Motivation", *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* 19, no. 8 (2020): 40-59.

¹⁰ Andrew James Clements, Caroline Kamau, "Understanding students' motivation towards proactive career behaviours through goal-setting theory and the job demands–resources model" *Studies in Higher Education* 43.12 (2018): 2279-2293.

¹¹ Rashmi Kusurkar et al., "Motivation as an independent and a dependent variable in medical education: a review of the literature", *Medical teacher* 33.5, (2011): 242-262.

¹² Ashley Brissette, Daniel Howes, "Motivation in medical education: a systematic review", (2010).

¹³ Jakub Gąsiorowski, Elżbieta Rudowicz, Krzysztof Safranow, „Motivation towards medical career choice and future career plans of Polish medical students”, *Advances in health sciences education* 20.3, (2015): 709-725.

¹⁴ Victor Erzurum et al., "What influences medical students' choice of surgical careers", *Surgery* 128.2, (2000).

¹⁵ Jakub Gąsiorowski, Elżbieta Rudowicz, Krzysztof Safranow, 709-725.

¹⁶ Kusurkar, 2011.

įgytas išsilavinimas¹⁷ ir psichologinės studijas besirenkančiojo asmens savybės.¹⁸ Galiausiai trečioji autorių grupė į studijų pasirinkimą žiūri iš proceso pusės. Šis procesas, anot autorių, gali būti aiškinamas iš rinkos (kai renkantis išsilavinimą, kaip paslaugą, yra racionaliai įvertinama tikėtina (finansinė) grąža ateityje)^{19,20}, sisteminio domėjimosi (informacijos rinkimo ir įvertinimo)²¹ bei iš vertybinio/ idealistinio siekio (idealistine karjeros vizija, noras įgyti žinias) perspektyvų.^{22,23}

Bandant pritaikyti studijų pasirinkimo teorines prielaidas aiškinant Lietuvos studentų sprendimą rinktis medicinos studijas susiduriama su paradoksu. Atsižvelgiant į studijų ir darbo medicinos srityje sąlygas, panašu, kad **ši sritis negalėtų patenkinti nei vidinių, nei išorinių asmenų paskatų rinktis šį karjeros kelią**. Medicinos studentai susiduria su itin sudėtingu studijų procesu – medicinos mokslų trukmė siekia nuo 6 iki 12 metų (įskaitant rezidentūros studijas)²⁴, o didelis studijų krūvis apsunkina studentų galimybes derinti studijas su papildomu darbu ir/ar laisvalaikiu. Be to, medicinos studentai neretai studijuoja už studijas mokėdami asmeninėmis lėšomis studijų kainai siekiant nuo penkių tūkstančių eurų per metus.²⁵ Tuo tarpu žvelgiant iš karjeros perspektyvos, medicinos darbuotojai susiduria su dideliu darbo krūviu už kurį gauna vidutinį darbo užmokestį. Svarbu ir tai, kad šios profesinės srities atstovai visuomenėje sulaukia kur kas daugiau psichologinio spaudimo, jiems yra taikomi didesni profesionalumo reikalavimai ir lūkesčiai, todėl jie turi didesnę psichologinio perdegimo riziką, lyginant su kitomis profesinėmis sritimis.²⁶ Atsižvelgiant į šiuos gydytojų karjeros kelio sunkumus, **asmenys, besirenkantys medicinos studijas, turėtų būti labai motyvuoti ir pasiryžę siekti karjeros šioje srityje, tačiau jų motyvacijos šaltiniai lieka neaiškūs**. Jų nustatymas padėtų identifikuoti būtinus viešosios politikos žingsnius, siekiant užtikrinti pakankamą kvalifikuotų sveikatos priežiūros specialistų pasiūlą, tokiu būdu sprendžiant bręstančią sveikatos apsaugos krizę.

¹⁷ Håvard Helland, Øyvind N. Wiborg, "How do parents' educational fields affect the choice of educational field", *The British journal of sociology* 70.2, (2019): 481-501.

¹⁸ Paula F Eagle, Luis R. Marcos, "Factors in medical students' choice of psychiatry", *The American journal of psychiatry* (1980).

¹⁹ Demetris Vrontis, Alkis Thrassou, and Yioula Melanthiou, "A contemporary higher education student-choice model for developed countries", *Journal of Business Research* 60.9, (2007): 979-989.

²⁰ Julian R Betts, "What do students know about wages? Evidence from a survey of undergraduates" *Journal of human resources* (1996): 27-56.

²¹ Maria Eliophotou Menon, Anna Saiti, and Michalis Socratous, "Rationality, information search and choice in higher education: Evidence from Greece", *Higher Education* 54.5 (2007): 705-721.

²² Andersson, Tobias, Rationality in educational choice: A study on decision-making and risk-taking in academic settings, (2016).

²³ A. Gheondea-Eladi, Understanding how people decide: Decision-making theories as mental representations 1. *Journal of Community Positive Practices*, 2016, 15(3).

²⁴ Vilniaus Universitetas, Rezidentūra, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., <https://www.mf.vu.lt/stojantiesiems/priemimas/priemimas-i-rezidentura#rezidenturos-studiju-programos>.

²⁵ Vilniaus Universitetas, Medicina, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., <https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas/medicina>.

²⁶ Galbraith, Niall, David Boyda, Danielle McFeeters, and Tariq Hassan, "The mental health of doctors during the COVID-19 pandemic." *BJPsych bulletin* 45, no. 2 (2021): 93-97.

Taigi, šio tyrimo **tikslas** yra išanalizuoti medicinos studentų motyvaciją ir nustatyti, ar jų studijų pasirinkimas yra labiau pagrįstas finansinėmis paskatomis (t.y., būsimu darbo užmokesčiu), vertybiniais aspektais (t.y., akademinėmis ir idėjinėmis profesinėmis lūkesčiais) ar verčiau aplinkos įtaka (pvz., tėvų spaudimu)? Nagrinėjant šių studentų motyvaciją, tyrime bus įvestas palyginamumo dėmuo su odontologijos programos studentais. Toks sprendimas buvo priimtas, atsižvelgiant į šios srities giminingumą medicinos sričiai (sveikatos priežiūros sritys, orientuotos į pagalbos suteikimą žmonėms), sąlygojančių panašių vertybių ir karjeros tikslų žmonių pritraukimą į šias specialybes, tačiau skirtingas darbo sąlygas. Šiuo atveju darbo sąlygų skirtumai (darbo krūvio ir darbo užmokesčio prasme) gali lemti skirtingus šių studentų motyvacijos mechanizmus ir nevienodą jų pasiryžimą įsidarbinti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose. Šio tyrimo tikslą leis įgyvendinti toliau nurodomi **uždaviniai**:

1. Atlikti VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų studentų apklausą ir nustatyti, kiek šie studentai yra motyvuoti studijuoti bei įsidarbinti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose pabaigus studijas?
2. Atlikti aprašomąją statistinę duomenų analizę ir nustatyti, kas motyvavo medicinos ir odontologijos studentus rinktis šias studijų programas – ar jų motyvacija buvo paremta ekonominiais interesais, vertybiniais veiksniais, ar verčiau aplinkos įtaka?
3. Sukurti dvinarį logistinės regresijos modelį, leidžiantį prognozuoti, kas daro reikšmingą įtaką medicinos arba odontologijos mokslų pasirinkimui?
4. Remiantis tyrimo rezultatais, pateikti viešosios politikos rekomendacijas, padėsiančias pritraukti medicinos absolventus į Lietuvos darbo rinką, tokiu būdu užtikrinant pakankamą praktikuojančių gydytojų pasiūlą.

Pirmoje šio darbo dalyje bus pristatyta teorinė tyrimo prieiga, leidžianti iškelti tyrimo hipotezes ir sukonstruoti tyrimo apklausos klausimyną. Antroje šio darbo dalyje bus aptarta tyrimo metodologija (duomenų rinkimo ir duomenų analizės metodai). Trečioje dalyje bus pristatyti empiriniai duomenys ir jų analizės rezultatai. Paskutiniame skyriuje pristatomos tyrimo išvados, kur aptariama teorinė ir praktinė šio darbo vertė, taip pat implikacijos tolimesniems tyrimams.

1. Teorinis analizės pagrindas

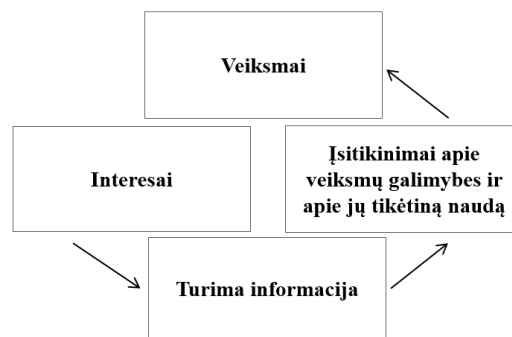
Šioje dalyje yra nagrinėjamos teorijos, aiškinančios kaip individai priima sprendimą rinktis studijų sritį. Šis tyrimas remiasi trimis teorinėmis priegomis:

1. **Racionalaus pasirinkimo teorija** (angl. *rational choice theory*), pristatančia prielaidas apie racionalią žmonių prigimtį ir sprendimo priėmimo strategiją (žr. poskyrį 1.1.). Šia teorine prieiga bus remiamasi, siekiant suprasti, kaip asmenys priima sprendimą studijuoti medicinos arba odontologijos mokslus;
2. **Apsisprendimo teorija** (angl. *self-determination theory*), pristatančia prielaidas apie asmenų motyvacijos šaltinius ir mechanizmus (žr. poskyrį 1.2.). Šia teorine prieiga bus remiamasi, siekiant suprasti, kas motyvuoja asmenis priimti sprendimą studijuoti medicinos arba odontologijos mokslus;
3. **Tobias Anderson studijų pasirinkimo tipologija**,²⁷ pristatanti tris studijų pasirinkimo modelius, kurie apjungia asmenų motyvaciją ir su tuo susijusią studijų pasirinkimo strategiją (žr. poskyrį 1.3.). Šiuo teoriniu konstruktu bus formuojant konstruojant tyrimo hipotezes.

1.1. Racionalaus pasirinkimo teorija

Racionalaus pasirinkimo teorija, naujojo institucionalizmo atšaka, asmens pasirinkimą aiškina kaip jo strateginės sąveikos rezultata. Paminė šios teorinės prieigos prielaida implikuoja, kad žmonės yra racionalūs, todėl ir jų sprendimo procesas remiasi aiškiai apibrėžta strategija, kurios tikslas maksimizuoti asmeninę naudą. Todėl, racionalaus pasirinkimo teorijos tikslas yra numatyti, kaip asmuo pasirinks kaip elgtis, atsižvelgiant į esamas pasirinkimo galimybes ir savo paties interesus.²⁸ Taigi, šiai teorinei prieigai aktualus ne pats pasirinkimas ar pasirinkimo motyvacija savaime, o sprendimo priėmimo procesas.

Paveikslėlis 3: Racionalaus pasirinkimo modelio elementai (Hedström ir Swedberg, 1996)

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis Tobias Anderson vizualizuotu racionalaus pasirinkimo modeliu (2016).

²⁷ Tobias Anderson, 2016.

²⁸ Peter Hedström, Richard Swedberg, „Rational choice, empirical research, and the sociological tradition” *European Sociological Review*, 12(2), (1996): 127-146.

Remiantis racionalaus pasirinkimo teorija, individas priima sprendimą (t.y. atlieka veiksmą) atsižvelgdamas į (žr. **Paveikslėlis 3**):

- a) asmeninius įsitikinimus ir interesus;
- b) turimą informaciją;
- c) galimas sprendimo pasekmes.

Besiremiant minėtais aspektais, asmuo identifikuoja galimas pasirinkimų alternatyvas ir išrikiuoja jas pagal savo preferencijas (nuo naudingiausios iki mažiausiai naudingos alternatyvos). Galiausiai, asmuo priima sprendimą, atnešantį jam didžiausią tikėtiną naudą. Taigi, šiuo atveju individams yra itin svarbus sprendimo priėmimo kontekstas (kontekstinė informacija) – aplinkos (ekonominiai, politiniai ar socialiniai) veiksniai, užtikrinantys jo sprendimo naudą. Anot institucionalistų, racionalų pasirinkimą dažnai riboja turima nepilna informacija. Tokiu atveju individai siekia optimizuoti sprendimo priėmimo procesą – t.y. pasinaudoja prieinama informacija, arba ieško informacijos, kuri atspindi jų asmeninius įsitikinimus ir tikslus.²⁹

Racionalaus pasirinkimo kontekste taip pat yra svarbus socialinės (aplinkos) įtakos veiksnys. Hedström ir Swedberg teigia, kad socialinė įtaka yra suderinama su racionalaus pasirinkimo teorija, nes individas priima sprendimus socialiniame kontekste, kuriame kitų individų pasirinkimai, interesai ir įsitikimai neišvengiamai daro įtaką asmeniniams pasirinkimams.³⁰ Todėl, individas situacijose, kai trūksta informacijos (t.y. esant netikrumui) – mėgdžioja kitus savo aplinkos veikėjus. Šiuo atveju racionalumas yra tai, kad individas A mano, jog individas B yra geresnėje padėtyje (prieinamos informacijos atžvilgiu) ir gali įvertinti pasirinkimo alternatyvų naudą. Taigi, jis ima sekti šio veikėjo pavyzdžiu, nes pagrįstai tikisi, kad jo pasirinkimas signalizuoja apie tikėtiną atliekamo veiksmo vertę (gražą).³¹ Kitaip tariant, yra tikima kitų veikėjų racionalumu. Taigi, vieno asmens ar asmenų grupės veiksmas formuoja socialinę reakciją. Hedström šią sąveiką vadina racionalia imitacija (žr. **Paveikslėlis 4**).³²

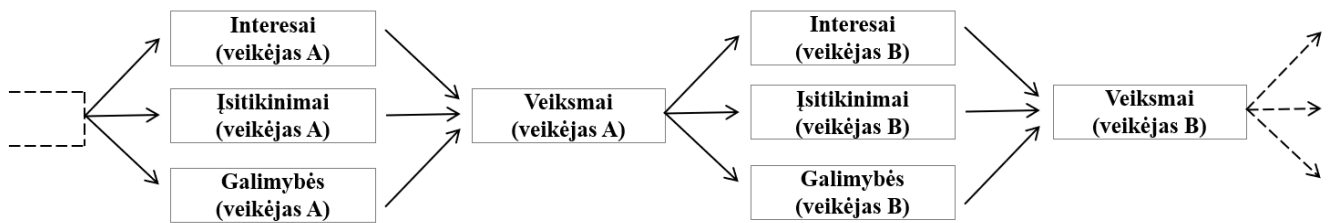
²⁹ Hedström ir Swedberg, 1996.

³⁰ Peter, Hedström, *Rational imitation: On mechanisms, beliefs, and social proofs*. Stockholm, Univ., (Department of Sociology, 1996b).

³¹ Hedström ir Swedberg, 1996b.

³² Ibid.

Paveikslėlis 4: Hedströmo ir Swedbergo (1996b) sąveikos grandinė, iliustruojančius socialinius veiksmus

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis Tobias Anderson vizualizuotu racionalaus pasirinkimo modeliu (2016).

Racionalaus pasirinkimo teorijos pristatyti argumentai implikuoja dvi svarbias prielaidas, pritaikomas šiame tyrime:

- a) Asmuo, besirenkantis studijuoti medicinos ar odontologijos mokslus: 1) remiasi asmeniniais tikslais ir interesais; 2) analizuoja jam aktualią kontekstinę informaciją; 3) siekia priimti naudingiausią sprendimą atsižvelgiant į pirmus du aspektus. Taigi, pagrindinis studijų pasirinkimo kriterijus – tikėtino naudingumo dydis.
- b) Asmuo gali priimti sprendimą studijuoti medicinos ar odontologijos mokslus dėl socialinės įtakos – sekant aplinkoje esančių žmonių pavyzdžiu (pvz., bendraamžių, draugų, tėvų ar mokytojų), tikint, kad tai maksimizuos jų naudą.

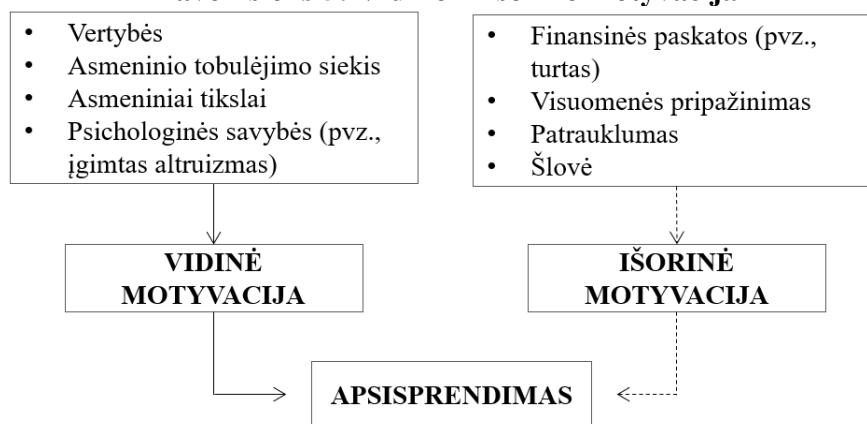
Taigi, racionalaus pasirinkimo modelis pretenduoja į aiškinimą, kokia yra asmenų, studijuojančių medicinos ar odontologijos mokslus, studijų pasirinkimo strategija. Šio modelio dėka yra žinoma, kad asmenys renkasi studijų kryptį pirmiausia dėl asmeninių tikslų ir interesų. Galiausiai, asmenys pasirenka tą studijų programą, kuri, jų požiūriu, atneš jiems didžiausią naudą. Vis dėlto, šis modelis yra nepakankamas šio tyrimo kontekste. Modelio ribotumas glūdi jo negebėjime paaiškinti asmens motyvacijos šaltinio (tikslų ir interesų), kaip pagrindinio pasirinkimo dėmens. Nors modelis paaiškina asmens sprendimo priėmimo strategiją, tačiau lieka neaišku, kokiems interesams bei tikslams jie gali suteikti didžiausią prioritetą. Į šį klausimą galima atsakyti papildant šį modelį apsisprendimo teorijos argumentais (angl. *Self Determination Theory*), kurie aiškina asmens motyvacijos šaltinius (žr. žr. poskyrį 1.2.).

1.2. Apsisprendimo teorija

Apsisprendimo teorija (angl. *Self Determination Theory*) aiškina, kokie veiksniai (interesai ir tikslai) motyvuoja žmones priimti vienokį ar kitokį sprendimą. Šios teorijos rėmuose asmens motyvacija yra pagrindimas nepriklausomas kintamasis, darantis įtaką sprendimo priėmimui. Anot teorijos šalininkų, asmens motyvacija nurodo, kaip: a) individas reaguoja ir priima atitinkamą

informaciją; ir koks yra b) individo apsisprendimo stiprumas. Tam didelės įtakos turi išoriniai ir vidiniai motyvacijos veiksniai, skatinantys atitinkamas individo elgesio preferencijas.³³ Vidiniais veiksniais autoriai laiko gyvenimo tikslus, vertybes, įgimtas psichologines savybes (pvz., altruizmas) ir asmeninio tobulėjimo siekį (t.y., tai, kas ateina iš asmens psichologinių poreikių). Tuo tarpu išoriniais veiksniais yra laikomos tokios paskatos, kaip turtas, šlovė ir pasirinkimo patrauklumas (t.y., išorinės paskatos)³⁴ (žr. **Paveikslėlis 5**). Vidiniai motyvacijos faktoriai laikomi turintys didesnę įtaką individo pasirinkimui. Pirmiausia todėl, nes šie yra laikomi nekintantys laike, lyginant su išoriniais motyvacijos faktoriais, kurie gali kisti priklausomai nuo besikeičiančių aplinkos sąlygų.³⁵

Paveikslėlis 5: Vidinė ir išorinė motyvacija

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis E. L. Deci ir R. M Ryan (2008).

Apsisprendimo teorijos šalininkai teigia, kad vertinant individo motyvaciją, svarbu atsižvelgti į jos stiprumą ir ištakas. Tai leidžia suprasti, ar asmens interesai ir tikslai kyla iš individo vidaus, ar verčiau yra primetami aplinkos įtakos. Esant stipriam asmens paveikimui, asmenį priimti sprendimą motyvuoja ne vidinė ar išorinė motyvacija, bet verčiau veikia aplinkos įtaka. Atsižvelgiant į galimą aplinkos įtakos poveikį, apsisprendimo teorijos šalininkai pristato tris motyvacijos mechanizmus (žr. **Paveikslėlis 6**)³⁶:

- **Autonominė motyvacija**, kylanti iš stiprios vidinės motyvacijos ir/ar teigiamų išorinių paskatų. Individas, veikiamas autonominės motyvacijos, savarankiškai priima sprendimą. Tai leidžia individui susitapatinti su savo priimto sprendimo verte ir integruoti jį į savo vertybinį suvokimą. Kitaip tariant, kai asmuo yra autonomiškai motyvuotas, jis randa vidinį pritarimą ir

³³ Marylène Gagné, Edward L. Deci, "Self-determination theory and work motivation." *Journal of Organizational behavior* 26.4 (2005): 331-362.

³⁴Edward L. Deci, Richard M. Ryan, "Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health." *Canadian psychology/Psychologie canadienne* 49.3 (2008): 182.

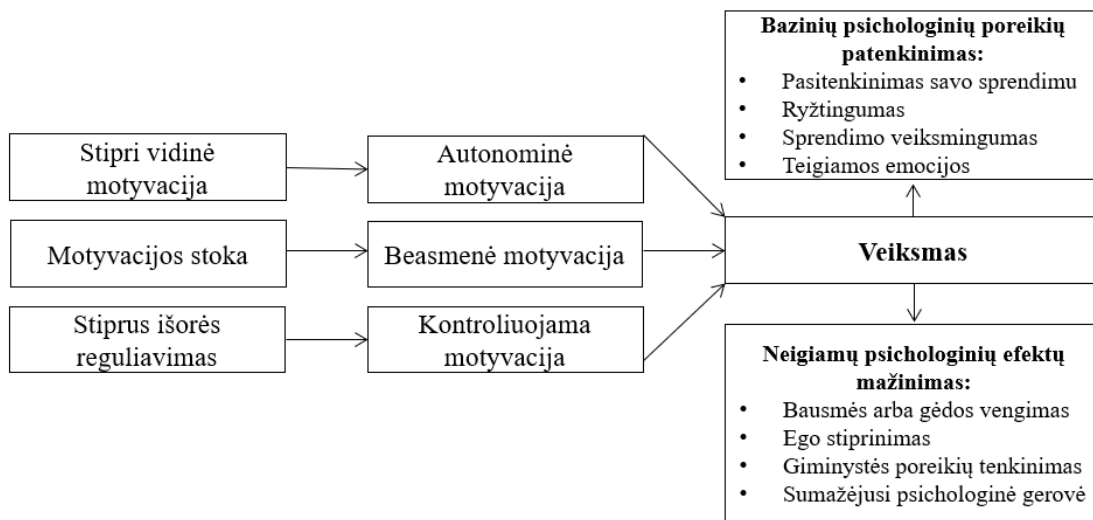
³⁵ Deci ir Ryan, 2008.

³⁶ Ibid.

argumentaciją savo veiksams ir siekiamai naudai pagrįsti. Taigi, tokio sprendimo grąža yra bazinių psichologinių poreikių patenkinimas. Tokiu būdu autonominė motyvacija veda į pasitenkinimą savo sprendimu bei teigiamai veikia psichologinę asmens gerovę. Taip pat, tokio tipo motyvacija palaiko asmens ilgalaikį ryžtingumą ir atkaklumą siekiant savo tikslų.

- **Kontroliuojama motyvacija**, kylanti iš griežto išorės reguliavimo ir neigiamų paskatų. Individo, veikiamo kontroliuojamos motyvacijos, priimtas sprendimas būna paveiktas aplinkos įtakos (pvz, tėvų ar draugų spaudimo, konkurencijos). Šiuo atveju, individas priima sprendimą, kuris nebūtinai tenkina jo vidinius poreikius, tam, kad išvengtų neigiamų padarinių (bausmės ar gėdos, savęs nuvertinimo, sumažėjusio ego), kurie atsirastų, jeigu jis pasielgtų priešingai. Taigi, tokio sprendimo grąža yra neigiamų psichologinių efektų mažinimas. Tokios sprendimo priėmimo aplinkybės veda į sumažėjusią asmens psichologinę gerovę, kuri skatina besirenkančiojo asmens stresą ir baimę.
- **Beasmenė motyvacija**, kuriai būdingas asmens neapsisprendimas ir motyvacijos stoka. Asmuo, veikiamas beasmenės motyvacijos, neturi stiprių vidinių ir išorinių paskatų priimti tam tikrą sprendimą. Tokio pobūdžio pasirinkimai yra sunkiausiai paaiškinami (netgi paties individo), nes sudėtinga (arba dažnai neįmanoma) identifikuoti asmens motyvacijos šaltinį.

Paveikslėlis 6: Motyvacijos mechanizmai

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis E. L. Deci ir R. M Ryan (2008).

Asmens apsisprendimo teorijos pristatyti argumentai implikuoja kelias svarbias prielaidas, pritaikomas šiame tyrime:

- a) Asmenį, besirenkantį studijų kryptį, gali motyvuoti išoriniai ar vidiniai motyvacijos veiksniai. Šio tyrimo rėmuose vidiniais veiksniais galime laikyti asmens susidomėjimą medicinos ar odontologijos sritimi, siekį realizuoti save šioje srityje ir kurti pridėtinę vertę visuomenei. Išoriniais veiksniais galime laikyti tikėtina finansinę naudą darbo rinkoje, suvokiamą profesijos prestižą, šlovingą padėtį visuomenėje.
- b) Asmuo, besirenkantis studijų kryptį, gali būti veikiamas autonominės, kontroliuojamos ir beasmenės motyvacijos. Autonominė motyvacija reiškia, kad asmuo savarankiškai pasirinko medicinos ar odontologijos studijas, neveikiamas aplinkos (tėvų, draugų ar mokytojų) įtakos. Ji motyvavo teigiamos paskatos (vidiniai ar išoriniai motyvacijos veiksniai). Kontroliuojama motyvacija reiškia, kad asmens sprendimą rinktis medicinos ar odontologijos studijas stipriai veikė aplinkos (tėvų, draugų, mokytojų) įtaka. Ji motyvavo galimybė išvengti neigiamų padarinių (gėdos, bausmės, savęs nuvertinimo). Beasmenė motyvacija reiškia, kad asmuo nėra stipriai motyvuotas, todėl susiduria su abejonėmis dėl savo studijų pasirinkimo.

Taigi, apsisprendimo teorija pretenduoja paaiškinti, kas motyvuoja asmenis rinktis medicinos ar odontologijos studijas. Šiuo požiūriu, apsisprendimo teorijos argumentai papildo racionalaus pasirinkimo teorijos prielaidas apie asmenų pasirinkimo strategiją, nes identifikuoja asmens motyvacijos šaltinius. Šias teorines sąsajas geriausiai apibendrina Tobias Anderson tyrime taikomas teorinis konstruktas, išskiriantis tris studijų pasirinkimo tipologijas (ekonomistas, idealistas ir klajoklis)³⁷ (žr. poskyris 1.3. žemiau). Autoriaus pristatyti teoriniai studijų pasirinkimo tipai apima tiek racionalaus pasirinkimo teorines prielaidas (aiškinant asmens pasirinkimo strategiją), tiek asmens apsisprendimo teorinius argumentus (aiškinant, kokie veiksniai motyvuoja skirtingo tipo individus).

1.3. Pasirinkimo tipologija

Tobias Anderson³⁸ atlikdamas tyrimą, kuriuo siekė išsiaiškinti išsilavinimo pasirinkimo proceso ypatumus, identifikavo tris studijų pasirinkimo modelius. Šių modelių išsikyrimas remiasi keliomis prielaidomis. Pirmiausia, autorius teigia, kad individus rinktis konkrečios krypties studijas gali motyvuoti ekonominiai interesai ir asmeninio tobulėjimo siekiai, tačiau skirtingu laipsniu. Įvertinus,

³⁷ Tobias Anderson, 'Rationality in educational choice: A study on decision-making and risk-taking in academic settings', *Uppsala University*, (2016).

³⁸ Tobias Anderson, 2016.

kokie motyvacijos veiksniai individams yra labiau būdingi, autorius numato studentų motyvacijos klasifikavimo galimybę. Taip pat, anot autoriaus, priklausomai nuo motyvuojančio faktoriaus, studijų srities pasirinkimo procesas skiriasi. Individai, priklausomai nuo savo tikslų, pasirenka skirtingas informacijos paieškos ir jos analizavimo strategijas, kurios veda juos prie konkrečių pasirinkimų. Tokiu būdu studijų pasirinkimo procesas leidžia identifikuoti pamatinius asmens motyvacijos šaltinius. Pavyzdžiui, asmuo, kuris yra motyvuotas ekonomiškai, tikėtina, bus labiau linkęs analizuoti darbo rinkos situaciją ir priims jam finansiškai naudingą sprendimą, negu bandys atsakyti sau į klausimą, kaip jo pasirinkimas galėtų prisidėti prie bendrojo visuomenės gėrio ir jo idėjinio savirealizacijos siekio. Ir atvirkščiai, asmenys, kurie yra motyvuoti vertybiškai, tikėtina, mažai dėmesio skirs įsivertinimui, kiek ekonomiškai naudingas yra jų pasirinkimas. Šie asmenys verčiau stengsis identifikuoti savo asmeninio tobulėjimo tikslus ir rinksis tą alternatyvą, kuri užtikrins galimybę juos pasiekti. Tuo tarpu asmenys, kurie pasižymi silpna motyvacija ar stipria aplinkos (pvz., tėvų įtaka), tikėtina, skirs mažai dėmesio informacijos paieškai ir analizavimui, bet verčiau atliks impulsyvų sprendimą, kurį vėliau gali lydėti abejonės. Taigi, remiantis šiomis implikacijomis, Tobias Anderson teigia, kad asmenys, besirenkantys studijas, gali būti klasifikuojami į ekonomistus, idealistus ir klajoklius (angl. *Drifter*):

- **Ekonomistų** tipui priskiriami asmenys renkasi išsilavinimo sritį atsižvelgdami į ekonominius interesus. Finansinė studijų pasirinkimo grąža tampa pagrindiniu motyvuojančiu veiksmu rinktis studijas. Todėl, šis pasirinkimo tipas yra pirmiausia kildinamas iš darbo rinkos perspektyvos. Šiam tipui priskiriamų asmenų sprendimo priėmimo procesas apima informacijos rinkimą apie švietimo institucijos ypatumus ir apie karjeros galimybes darbo rinkoje. Tokiu būdu asmuo tarsi „išskaičiuoja“ tikėtiną būsimą ekonominę naudą, o ekonominės grąžos dydis (santykiyje su patiriamais kaštais studijų metu) laikomas esminiu pasirinkimo kriterijumi. Taigi, šio tipo asmenys laikomi labiau motyvuotais iš išorės.
- **Idealistams** priskiriami asmenys renkasi išsilavinimo sritį atsižvelgdami į savo norus ir tikslus, susijusius su asmeniniu tobulėjimu (idėjiniu savirealizavimu). Šis pasirinkimo tipas kyla iš individualizmo perspektyvos, kuri pirmiausia žvelgia į asmens vidinius psichologinius poreikius. Todėl, tokio tipo sprendimo priėmimo procesas įtraukia ne ekonominius skaičiavimus, o savęs ir savo interesų srities ieškojimus, aiškų asmeninių savirealizacijos tikslų įvardijimą. Savirealizacijos galimybės šiuo atveju yra esminis motyvuojantis veiksnys, susijęs su asmens tapatybe (psichologiniais asmens poreikiais). Tokie veikėjai laikomi motyvuotais iš vidaus. Tokio tipo asmenybės savo išsilavinimo ir karjeros sritį įprastai žino kur kas anksčiau, negu faktiškai reikia priimti sprendimą.

- **Klajokliams** yra būdingas pirmųjų dviejų modelių aspektų trūkumas. Klajoklio tipo žmonės besirinkdami studijų kryptį dažnai neatsižvelgia į ekonominę naudą ir dažnai neturi stiprių akademinį interesų. Tokie asmenys nepasižymi stipria nei vidine, nei išorine motyvacija (jiems verčiau būdinga beasmenė motyvacija). Jų sprendimas greičiau yra skubotas ir impulsyvus (*ad-hoc* sprendimas), priimtas neatsižvelgiant į savo asmeninius interesus, todėl tokį sprendimą gali lydėti abejonės. Tokio tipo sprendimas taip pat gali būti paveiktas išorės (dažnai tėvų) ar kita socialine įtaka (pvz., bendraamžių, mokytojų).

Žemiau esančioje lentelėje (žr. **Lentelė 1**) yra pristatyta Tobias Anderson studijų pasirinkimo tipologijos matrica.

Lentelė 1: Tobias Anderson taikytas asmenų, besirenkančiųjų studijų kryptį, klasifikavimo modelis

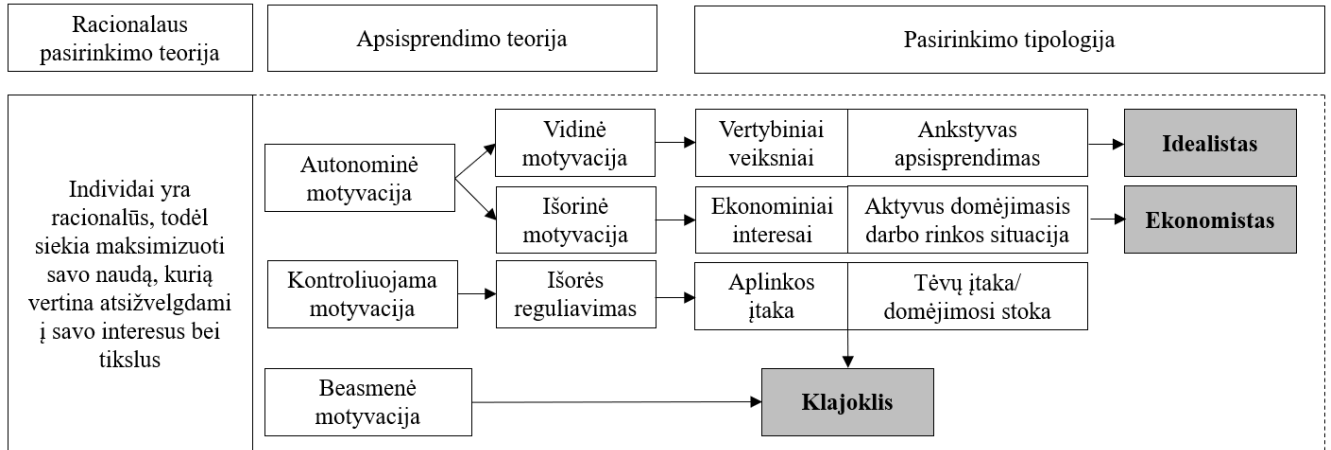
	Idealistas (angl. <i>idealist</i>)	Ekonomistas (angl. <i>economist</i>)	Klajoklis (angl. <i>drifter</i>)
Studijų motyvacija	Stipri vidinė motyvacija	Stipri išorinė motyvacija	Silpna vidinė ir išorinė motyvacija
Įtakingi veiksniai	Aiškūs akademiniai tikslai ir interesai	Aiškios finansinės preferencijos	Galima stipri išorės (tėvų, draugų, mokytojų) įtaka
Studijų pasirinkimo aiškinimas	Sprendimas aiškinamas per vertybinę/ idėjinę savirealizacijos perspektyvą	Sprendimas aiškinamas iš ekonominės/ darbo rinkos perspektyvos	Sunkumai/ neapibrėžtumas aiškinant savo sprendimo motyvus
Studijų pasirinkimo procesas	Sprendimo priėmimo procesas įtraukia „savęs ieškojimą“ Sprendimas priimtas kur kas anksčiau negu faktiškai reikia	Sprendimo priėmimo procesas įtraukia aktyvų domėjimąsi studijų programa ir darbo rinkos situacija, bei ekonominės naudos išskaičiavimą	Sprendimas impulsyvus, asmuo pernelyg nesidomėjo studijų programa bei darbo rinkos situacija
Tikėtina studijų graža	Tikima, kad studijos patenkins psichologinius poreikius	Tikima, kad studijos atneš finansinę naudą ateityje	Abejonės dėl pasirinktų studijų

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis Tobias Anderson pasirinkimo modeliu.

1.4. Tyrimo teorinis konstruktas, kintamieji ir hipotezės

Šiame tyrime nepriklausomų kintamųjų nustatymui ir hipotezių konstravimui bus remiamasi Tobias Anderson studijų pasirinkimo tipologija, kuri apjungia racionalaus pasirinkimo teorijos ir apsprendimo teorijos prieigas. Šių teorinių prieigų apjungimas svarbus dėl to, nes asmens motyvacijos šaltinis sąlygoja jo pasirinkimo strategiją. Šių veiksnių sąsaja leidžia įvertinti pamatinius asmens motyvacijos šaltinius. Tyrimo teorinis konstruktas yra pristatytas žemiau esančioje schemoje (žr. **Paveikslėlis 7**).

Paveikslėlis 7: Tyrimo teorinis konstruktas

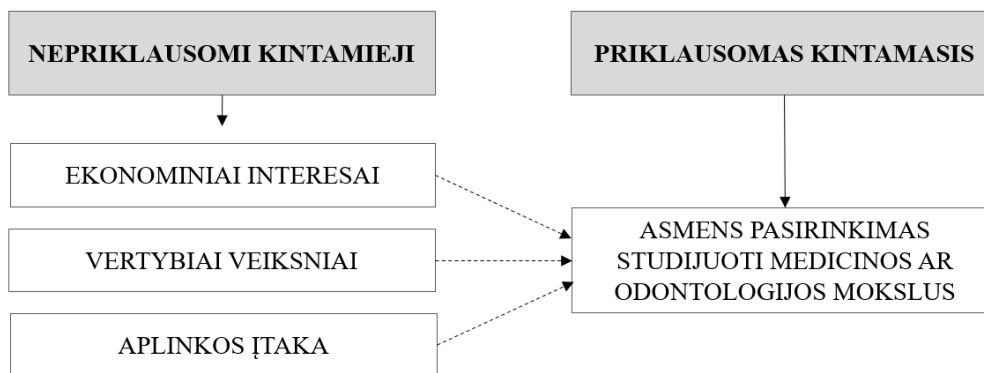
Šaltinis: parengta darbo autorės.

Remiantis tyrimo teoriniu konstruktą, šiame tyrime yra išskiriami trys nepriklausomi kintamieji:

1. Ekonominiai interesai;
2. Vertybiniai veiksniai;
3. Aplinkos įtaka.

Ekonominiai interesai yra tiesiogiai susiję su Tobias Anderson išskirtu ekonomisto modeliu, vertybiniai veiksniai su idealisto modeliu, o aplinkos įtaka su klajoklio modeliu. Kiekvienas iš šių kintamųjų apima tiek motyvacijos šaltinį, tiek atitinkamus studijų pasirinkimo proceso elementus. Tikima, kad vienas (ar keli) iš šių nepriklausomų kintamųjų turi reikšmingą įtaką asmenų sprendimui studijuoti medicinos ar odontologijos mokslus (žr. **Paveikslėlis 8**).

Paveikslėlis 8: Tyrimo nepriklausomi ir priklausomas kintamasis

Šaltinis: parengta darbo autorės.

Pastaba: tyrimo nepriklausomų kintamųjų operacionalizavimas pristatytas Lentelėje 2.

Atsižvelgiant į medicinos ir odontologijos sričių giminingumą (sveikatos priežiūros sritys, orientuotos į pagalbos suteikimą žmonėms), šios studijų programos turėtų pritraukti žmones, turinčius panašius karjeros tikslus ir vertybes. Tačiau esantys studijų ir darbo sąlygų skirtumai šių specialybių kontekste, sąlygoja, kad odontologijos studijos yra ekonomiškai naudingesnis pasirinkimas, nes reikalauja mažesnių kaštų (trumpesnė studijų trukmė, mažesnis krūvis) ir užtikrina didesnę finansinę grąžą ateityje, todėl turėtų pritraukti stipresnius ekonominius interesus turinčius žmones (negu medicinos studijos). Atsižvelgiant į šiuos veiksnius yra keldinama pagrindinė tyrimo prielaida, implikuojanti, kad odontologijos studentai gali būti priskirti teoriniam „Ekonomisto“, o medicinos studentai „Idealisto“ arba „Klajoklio“ modeliui. Remiantis teoriniu tyrimo konstruktu, yra formuluojamos keturios tyrimo hipotezės:

H1: Medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo labiau veikiami aplinkos (tėvų, draugų ar mokytojų) įtakos, lyginant su odontologijos programos studentais.

H2: Medicinos mokslų studentai rinktis šią studijų programą buvo labiau motyvuoti vertybinių veiksmų, lyginant su odontologijos programos studentais.

H3: Medicinos programos studentai rinktis šią studijų programą buvo mažiau motyvuoti ekonominių interesų, lyginant su odontologijos programos studentais.

H4: Medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo mažiau linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija, lyginant su odontologijos programos studentais.

Šios tyrimo hipotezės bus patvirtintos tuo atveju, jeigu VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų studentų apklausos duomenų pagrindų atlikta statistinė duomenų analizė (aprašomoji statistinė analizė ir logistinė regresijos analizė) parodys reikšmingus šių studentų motyvacijos skirtumus ir reikšmingą nepriklausomų kintamųjų įtaką jų studijų pasirinkimui. Priešingu atveju šios tyrimo hipotezės bus atmestos ir nulinė tyrimo hipotezė bus patvirtinta:

H0: Medicinos ir odontologijos programų studentų motyvacija rinktis šias studijų programas reikšmingai nesiskiria.

Išsami informacija apie šio tyrimo metodologiją yra pateikiama antrame skyriuje.

2. Tyrimo metodologija

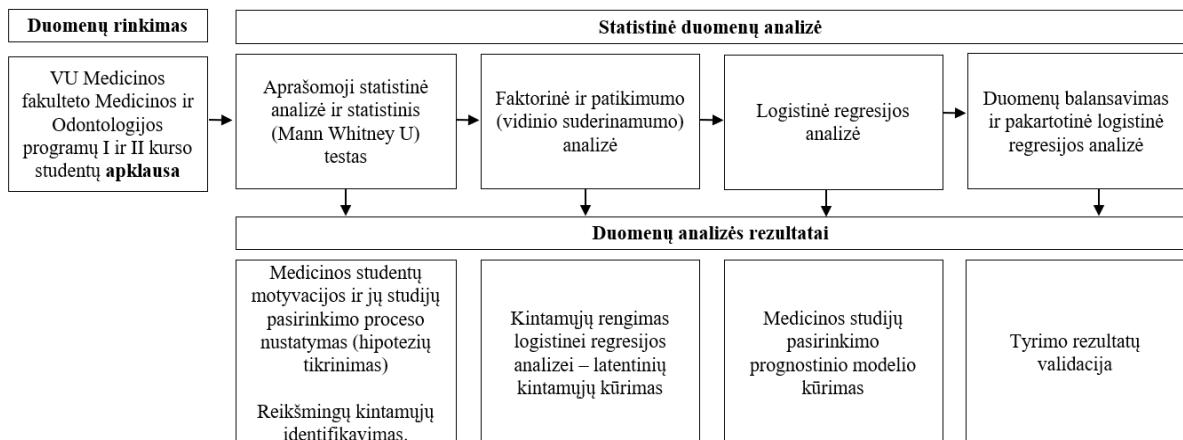
Šioje dalyje yra aptariama šio tyrimo metodologinė prieiga. Tolimesniuose poskyriuose bus pristatytas tyrimo dizainas, taikomi duomenų rinkimo ir analizės metodai. Šio skyriaus pabaigoje yra aptariami tyrimo metodologiniai ribotumai bei taikyti jų sprendimo būdai.

2.1. Tyrimo dizainas

Šio tyrimo **tikslas** yra išanalizuoti medicinos studentų motyvaciją ir nustatyti, ar jų studijų pasirinkimas yra labiau pagrįstas finansinėmis paskatomis (t.y., būsimu darbo užmokesčiu), vertybiniais aspektais (t.y., akademinėmis ir idėjinėmis profesinėmis lūkesčiais) ar verčiau aplinkos įtaka (pvz., tėvų spaudimu)? Nagrinėjant šių studentų motyvaciją, tyrime bus įvestas palyginamumo dėmuo su odontologijos programos studentais. Toks sprendimas buvo priimtas, atsižvelgiant į šios srities giminingumą medicinos sričiai (sveikatos priežiūros sritys, orientuotą į pagalbos suteikimą žmonėms), sąlygojančių panašių vertybių ir karjeros tikslų žmonių pritraukimą į šias specialybes, tačiau skirtingas darbo sąlygas. Šiuo atveju darbo sąlygų skirtumai (darbo krūvio ir darbo užmokesčio prasme) gali lemti skirtingus šių studentų motyvacijos mechanizmus ir nevienodą jų pasiryžimą įsidarbinti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose.

Siekiant iškelto tyrimo tikslo buvo atlikta VU Medicinos ir Odontologijos programų I ir II kurso studentų apklausa. Būtent šių kursų studentų įtraukimas į apklausa leido užtikrinti, kad apklausos klausimai nereikalautų jų ilgalaikės atminties apie studijų pasirinkimo procesą (kas keltų metodologinius duomenų rinkimo iššūkius, jeigu tyrime dalyvautų vyresnių kursų studentai). Apklausos būdu surinkti duomenys buvo analizuojami taikant statistinės analizės metodus. Taikyta duomenų analizės logika ir pristatyta žemiau esančioje schemoje (žr. **Paveikslėlis 9**).

Paveikslėlis 9: Tyrimo dizainas

Šaltinis: parengta darbo autorės.

2.2. Duomenų rinkimo metodas

Tyrimo duomenys buvo renkami vykdant VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų pirmojo ir antrojo kurso studentų apklausą. Apklausa buvo viešinama su VU Medicinos fakulteto komunikacijos skyriaus ir studentų atstovybės pagalba. Komunikacijos skyriaus darbuotojai pasidalino šia apklausa su visais medicinos mokslų ir odontologijos programų I ir II kurso studentais per oficialias jų el. paštų konferencijas. Tuo tarpu, medicinos fakulteto studentų atstovybė pasidalino šia apklausa vidinėse šių studentų bendravimo platformose. Taigi, laiškus su kvietimu dalyvauti apklausoje gavo tik tikslinė šio tyrimo grupė. Apklauskos duomenys buvo renkami nuo 2021 m. lapkričio 22 d. iki gruodžio 22 d. imtinai. Tyrimo populiaciją sudarė 402 studentai³⁹, iš jų:

- Medicinos programos studentai: 362 (I kursas: 173; II kursas: 189)
- Odontologijos programos studentai: 40 (I kursas: 21; II kursas: 19)

2.2.1. Apklauskos klausimyno konstravimas

Šio tyrimo rėmuose itin didelis dėmesys buvo skiriamas apklauskos klausimyno konstravimui. Siekiant surinkti kokybiškus duomenis ir sumažinti bendras apklausų rizikas, tokias kaip: a) mažas atsakymų skaičius ir b) netinkami (klaidingi) duomenys⁴⁰, apklauskos klausimynas buvo konstruojamas siekiant jį padaryti kiek įmanoma aiškesniu respondentams. Šiuo tikslu buvo taikomi toliau nurodomi apklauskos konstravimo principai:

- Aiškus klausimų formulavimas, vengiant sudėtingų sąvokų vartojimo bei pridėdant papildomus klausimo turinio ar techninio pobūdžio paaiškinimus;
- Uždaro tipo klausimų naudojimas su atsakymų pasirinkimo alternatyvomis arba penkiabale Likerto vertinimo skale⁴¹;
- Trumpa apklauskos pildymo trukmė (iki 10 minučių);
- Apklauskos vykdymas respondentams patogioje apklausų platformoje – [Alchemer™](#);
- Suprogramuotos apklauskos išankstinis testavimas, siekiant identifikuoti ir ištaisyti technines bei turinio klaidas, taip pat supaprastinti pernelyg sudėtingas klausimų formuluotes.

Apklauskos klausimai buvo formuluojami remiantis šio tyrimo teoriniame pagrinde pristatytais teorinėmis implikacijomis apie studijų pasirinkimo motyvaciją ir procesą. Taip pat, dalis klausimų (ir klausimuose pateiktų vertinti teiginių) buvo naudojami Tobias Anderson atliktame tyrime⁴² bei buvo

³⁹ Šią informaciją pateikė VU Medicinos fakulteto Studijų koordinatorė (2021 12 23)

⁴⁰ Robert M. Groves, et al., *Survey methodology* (John Wiley & Sons, 2011) 225

⁴¹ Ankur Joshi, et al. "Likert scale: Explored and explained" *British journal of applied science & technology* 7.4: 2015

⁴² Anderson, 2016.

įvertinti kaip tinkami, siekiant nustatyti studentų motyvacijos tendencijas. Iš viso apklausos klausimyną sudarė keturi klausimų blokai⁴³:

- 1. Demografiniai klausimai** buvo įtraukti į klausimyną, siekiant nustatyti demografines respondentų savybes (studijų programą, kursą, lytį, amžių, tėvų įgytą išsilavinimą). Tokio tipo informacija leido įvertinti, ar apklausoje dalyvavusių respondentų pasiskirstymas atitinka realų studentų pasiskirstymą (priešingu atveju didėja rizika, kad tyrimo išvados bus kuriamos remiantis siauros respondentų grupės apklausos rezultatais). Taipogi, šie klausimai leido patikrinti bendras studentų motyvacijos tendencijas (siekį tęsti studijas aukštesnėje studijų pakopoje, siekį įsidarbinti įgytos specialybės srityje (Lietuvoje ar užsienio valstybėje)) bei kitus akademiniam diskurse pristatomus teiginius (pvz., apie tėvų išsilavinimo įtaką vaikų studijų pasirinkimui).
- 2. Studijų pasirinkimo priežastys.** Siekiant nustatyti, kodėl studentai rinkosi medicinos ar odontologijos studijas, respondentams buvo užduotas klausimas; „12. Įvertinkite, kiek žemiau išvardinti teiginiai apibūdina priežastis, kodėl pasirinkote studijuoti būtent šioje studijų programoje?“. Šiame klausime respondentų buvo prašoma įvertinti 13 pateiktų teiginių apie studijų pasirinkimo priežastis penkiabalėje Likerto skalėje (nuo 1 – *Visiškai neapibūdina* iki 5 – *Visiškai apibūdina* (su tarpine pozicija per vidurį)).
- 3. Studijų pasirinkimo motyvacija.** Siekiant nustatyti studijų pasirinkimo motyvaciją, respondentams buvo užduotas klausimas „13. Nurodykite, kuris iš įvardintų veiksnių kiekvienoje eilutėje (1-5) labiau apibūdina jūsų motyvaciją studijuoti būtent šioje studijų programoje“. Šiame klausime respondentų buvo prašoma pasirinkti, kuris veiksnys (iš pristatytų dviejų veiksnių) labiau apibūdina jų motyvaciją pasirinkti atitinkamą studijų programą. Iš viso buvo pateiktos penkios motyvacijos veiksnių grupės po dvi motyvacijos veiksnių alternatyvas kiekvienoje grupėje.
- 4. Studijų pasirinkimo procesas.** Siekiant suprasti, koks buvo jų studijų pasirinkimo procesą, respondentams buvo užduotas klausimas „14. Nurodykite, kiek žemiau išvardinti teiginiai apibūdina Jūsų studijų pasirinkimo procesą (t.y., etapą, kurio metu priėmėte sprendimą stoti į šią studijų programą)?“. Šiame klausime respondentų buvo prašoma įvertinti 8 pateiktus teiginius apie studijų pasirinkimo procesą penkiabalėje Likerto skalėje (nuo 1 – *Visiškai neapibūdina* iki 5 – *Visiškai apibūdina* (su tarpine pozicija per vidurį)).

⁴³ Pilnas apklausos klausimynas pateiktas Priede Nr. 1

Respondentų vertinti teiginiai (2, 3 ir 4 klausimyno blokuose) leidžia operacionalizuoti tris nepriklausomus tyrimo kintamuosius (remiantis teoriniais ekonomisto, idealisto ir klajoklio studijų pasirinkimo modeliais⁴⁴):

- 1. Ekonominiai interesų** kintamajam priskirti teiginiai apie pasirinkimo priežastis, motyvaciją ir procesą daugiausiai apima išorines paskatas ir ekonominę naudą išskaičiavimą. Pavyzdžiui, priežasčių ir motyvacijos blokuose esantys teiginiai įvardija pripažinimą visuomenėje, finansinį stabilumą, būsimą darbo užmokestį, įdėtų pastangų vertinimą (kaštų skaičiavimą) kaip potencialius motyvacijos šaltinius. Tuo tarpu teiginiai apie pasirinkimo procesą implikuoja aktyvų domėjimąsi studijų programa ir darbo rinkos situacija.
- 2. Vertybinių veiksnių** kintamajam priskirti teiginiai apima vidinės studentų motyvacijos elementus, tokius kaip nuoširdus susidomėjimas studijuojama sritimi ir noras dirbti tokio pobūdžio darbą pabaigus studijas. Pavyzdžiui, priežasčių ir motyvacijos pogrupyje esantys teiginiai įvardija susidomėjimą studijų turiniu, akademiniais interesais, darbo pobūdį ir asmeninio bei profesinio tobulėjimo galimybes kaip pagrindinius motyvacijos šaltinius. Tuo tarpu teiginiai apie pasirinkimo procesą implikuoja išankstinį norą ir apsisprendimą studijuoti šioje studijų programoje.
- 3. Aplinkos įtakos** kintamajam priskirti teiginiai yra formuluojami neįtraukiant konkrečių motyvacijos elementų. Šiais teiginiais verčiau siekiama įvertinti studentų abejones dėl pasirinktos studijų programos bei aplinkos įtaką jų pasirinkimui. Pavyzdžiui, priežasčių ir motyvacijos pogrupyje esantys teiginiai įvardija nepatenkintus lūkesčius studijų programai, kas implikuotų nepakankamą domėjimąsi studijų programa prieš ją pasirenkant. Tuo tarpu teiginiai apie pasirinkimo procesą implikuoja stipresnę aplinkos (tėvų, mokytojų, draugų) įtaką jų sprendimui.

Detalus nepriklausomų kintamųjų operacionalizavimas pristatytas žemiau esančioje lentelėje (žr. **Lentelė 2**).

Lentelė 2: Tyrimo kintamųjų operacionalizavimas

Nepriklausomas kintamasis		Vertinamas teiginys	Laukiama reikšmė
Ekonominiai interesai	Priežastys	1. Pasirinktos studijos man leis užsidirbti daug pinigų ateityje 8. Studijos ir būsima karjera šioje srityje man suteiks daugiau (finansinio) saugumo ateityje 12. Manau, kad verta studijuoti šioje studijų programoje, nes studijų krūvis/ kaina yra proporcinga naudai, kurią patirsiu baigusi (-ęs) šią studijų programą	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina

⁴⁴ Anderson, 2016.

Nepriklausomas kintamasis		Vertinamas teiginys	Laukiama reikšmė	
	Motyvacija	Būsimas darbo užmokestis Pripažinimas visuomenėje Finansinis stabilumas, kurį užtikrina darbas šioje srityje	4; 5 ⁽⁴⁵⁾	
		Jau įdėtos pastangos (skirtas laikas mokymuisi/ domėjimuisi, finansinės išlaidos) siekiant įstoti ir studijuojant šioje programoje	1, 2	
	Procesas	1. Šią studijų programą pasirinkau, nes apžvelgus darbo rinkos sąlygas ji pasirodė naudingiausia būsimos gražos (t.y. karjeros perspektyvų, darbo užmokesčio klausimu) atžvilgiu 4. Labai domėjausi šia studijų programa (jos turiniu). Prieš darant pasirinkimą, konsultavausi su studijų/ karjeros specialistais/ rinkau ir analizavau prieinamą informaciją 8. Labai domėjausi darbo rinkos ypatumais, todėl žinau, kokios darbo sąlygos (t.y. įsidarbinimo galimybės, darbo krūvis, atlyginimas ir kt.) yra būdingos šiai sričiai darbo rinkoje.	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina	
Vertybiniai veiksniai	Priežastys	2. Jaučiu pasitenkinimą, kurį patiriu įveikdamas studijų keliamus iššūkius (pvz., sudėtingų praktinių užduočių sprendimas, teorinės medžiagos suvokimas ir taikymas ir kt.) 3. Manau, kad darbas šioje srityje atitiktų mano gyvenimo būdą (pvz., asmenybės tipą, psichologinius poreikius, gyvenimo ritmą ar kasdienės rutinos įpročius ir kt.) 5. Šios studijos padės man pasiekti karjeros tikslus (pvz., tapti šios srities specialistu, kilti karjeros laiptais ir kt.) 6. Man įdomu išmokyti naujus dalykus šioje srityje 7. Man nuoširdžiai patinka studijuojamas dalykas 10. Apie šią studijų programą svajoju dar mokykloje 13. Įsivaizduoju save dirbant šioje srityje. Mane tai labai motyvuoja	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina	
		Motyvacija	Ateities karjeros perspektyvos Asmeninis/ profesinis tobulėjimas Studijų/ darbo pobūdis Didelis susidomėjimas šia sritimi	1; 2
			Tikslas siekti karjeros šioje srityje	4, 5
	Procesas	2. Apie tai, kad noriu rinktis šią studijų programą žinojau jau seniai. Todėl, pasirinkau šią studijų programą nesvarstydama (-as) kitų alternatyvų 5. Visada mačiau save dirbant šioje srityje. Tai mane labai motyvavo rinktis šią studijų programą	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina	
	Aplinkos įtaka	Priežastys	4. Nebežinau ar noriu studijuoti šioje programoje, nes man sukuriama nepakeliamos studijų sąlygos (pvz., per sudėtingos temos, per didelis studijų krūvis, per trumpi atsiskaitymų terminai, per griežtas vertinimas ir kt.) 9. Nebežinau. Mano lūkesčiai šiai studijų programai buvo per dideli 11. Mano tėvai/ draugai/ pažįstami studijuoja/ dirba šioje srityje	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina
Motyvacija			Tėvų/ draugų/ mokytojų skatinimas/palaikymas	4; 5

⁴⁵ Šie skaičiai parodo, kad šios atsakymų opcijos yra artimesnės respondentui negu opcijos, esančios kitoje skalės pusėje. Ši pastaba taikoma ir kitiems teiginiams, matuojamiems motyvacijos klausimyno bloke.

Nepriklausomas kintamasis		Vertinamas teiginys	Laukiama reikšmė
	Procesas	3. Mano tėvai/ draugai/ mokytojai labai skatino rinktis šią studijų programą 6. Mano šeima/ draugus/ mokytojus labai nustebino mano studijų pasirinkimas 7. Rinkdamasi (-is) šią studijų programą daug konsultavausi su tėvais. Jie padėjo priimti šį sprendimą.	4 – Visiškai apibūdina; 5 – Labiau apibūdina nei neapibūdina

Šaltinis: parengta darbo autorės.

Pastaba: pilnas apklausos klausimynas pateiktas Priede Nr. 1.

Duomenų analizės etape kintamieji ir apklausos metu surinkti duomenys buvo koduojami, siekiant supaprastinti duomenų analizę. Duomenų kodavimo gairės yra pristatytos Priede Nr. 2

2.2.2. Duomenų valymas ir tyrimo imtis

Apklausoje dalyvavo 144 Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto I ir II kurso Medicinos mokslų ir Odontologijos programų studentai. Pirminės duomenų analizės eigoje buvo pašalinta 19 respondentų atsakymų. Atsakymai buvo pašalinti tuo atveju, jeigu buvo neatsakyta į pirmąjį (1. Jūsų studijų programa) ir sekančius klausimus. Po duomenų valymo procedūros suskaičiuojami 99 pilni ir 26 daliniai respondentų atsakymai (iš viso 125). Daliniai respondentų atsakymai reiškia, kad respondentas atsakė tik į dalį apklausos klausimų. Tuo tarpu pilni respondentų atsakymai reiškia, kad respondentas atsakė į visus apklausos klausimus. Taikant matematinę proporciją, apklausa aprėpė apie 31% (skaičiuojant nuo visų atsakymų: pilnų ir dalinių) tikslinės grupės. Išsamesnis respondentų pasiskirstymas pagal studijų programą ir kursą ir pateiktas žemiau esančioje lentelėje (žr. **Lentelė 3**).

Lentelė 3: Tyrimo populiacija ir tyrimo imtis

	Tyrimo populiacija	Tyrimo imtis	Aprėptis (proc.) ⁴⁶
Odontologijos programos studentai	40	21	53 proc.
I kursas	21	8	38 proc.
II kursas	19	13	68 proc.
Medicinos programos studentai	362	104	29 proc.
I kursas	173	49	28 proc.
II kursas	189	55	29 proc.
Iš viso:	402	125	31 proc.

Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis atliktos apklausos duomenimis.

Pastaba: informaciją apie tikslų studentų skaičių pateikė VU Medicinos fakulteto Studijų koordinatore (2021 12 23).

⁴⁶ Skaičiuojamas apklaustų studentų procentas nuo visos tikslinės populiacijos.

2.3. Duomenų analizės metodai

Šiame poskyryje yra pristatomi tyrime taikyti duomenų analizės metodai: aprašomoji statistinė analizė, latentinių kintamųjų išvedimas (tiriamoji faktorinė ir patikimumo analizės) ir logistinė regresijos analizė. Tolimesniuose poskyriuose yra aptariama, kaip šie metodai buvo taikomi ir koks jų taikymo tikslas šio tyrimo kontekste.

2.3.1. Aprašomoji statistinė analizė

Aprašomoji statistinė analizė tai duomenų sisteminimo ir grafinio vaizdavimo metodas, leidžiantis daryti pagrįstas išvadas apie analizuojamos populiacijos nagrinėjamas savybes. Šiame tyrime atliekant aprašomąją statistinę analizę buvo siekiama nustatyti apklaustų medicinos ir odontologijos programų studentų motyvacijos tendencijas bei įvertinti jų studijų pasirinkimo procesą. Tokiu būdu buvo siekta patikrinti tyrimo hipotezes. Šiuo tikslu buvo atlikti trys aprašomosios statistinės analizės žingsniai:

1. Pirmiausiai, remiantis apklausos duomenimis, buvo vertinamas studentų **demografinis pasiskirstymas**. Šiuo tikslu apklausos būdu surinkti demografiniai duomenys apie respondentus buvo lyginami su VU Medicinos fakulteto Studijų skyriaus pateikta informacija apie tikslines studijų programose studijuojančius asmenis. Šis žingsnis leido įsitikinti, kad surinkti duomenys patikimai atspindi tyrimo populiaciją.
2. Antra, remiantis apklausos duomenų analizės rezultatais⁴⁷, buvo vertinama **studentų motyvacija**. Šiame tyrimo etape buvo siekta įvertinti, ar (kiek) apklausoje dalyvaujantys studentai yra motyvuoti studijuoti ir įsidarbinti įgytos specialybės srityje. Taipogi, buvo vertinama, kiek apklausoje dalyvaujantys studentai buvo linkę sutikti su apklausoje pateiktais teiginiais, implikuojančiais ekonominių interesų, vertybinių veiksnių ar aplinkos įtakos svarbą jų motyvacijai pasirinkti jų studijų programą. Šis žingsnis leido nustatyti, kokia yra apklaustų studentų motyvacija bei koks buvo jų studijų pasirinkimo procesas.
3. Galiausiai, buvo atliktas neparametrinis nulinės hipotezės **Manno-Whitney U testas**⁴⁸ (angl. *Mann-Whitney U test*), kuriuo buvo siekiama įvertinti, ar egzistuoja reikšmingi skirtumai (vertintų teiginių atžvilgiu) tarp apklaustų medicinos ir odontologijos programų studentų. Šis statistinis testas buvo pasirinktas dėl duomenų tipo (ranginiai duomenys) ir jų pasiskirstymo

⁴⁷ Rezultatai pateikti Priede Nr. 3

⁴⁸ Rezultatų išsklotinės pateiktos Priede Nr. 4

(nenormalus pasiskirstymas). Šis žingsnis leido patikrinti tyrimo hipotezes ir nustatyti statistiškai reikšmingus skirtumus tarp medicinos ir odontologijos programos studentų.

Šis analizės etapas leido nustatyti statistiškai reikšmingus skirtumus tarp dviejų tyrimo imčių, tačiau šių skirtumų žinojimas nesukuria prognostinės galios. Todėl, tolimesnėje duomenų analizės eigoje, remiantis aprašomosios statistinės analizės rezultatais, buvo siekiama sukurti modelį, leidžiantį prognozuoti asmenų sprendimą rinktis medicinos ar odontologijos studijas.

2.3.2. Latentinių kintamųjų išvedimas

Siekiant sukurti prognostinį studijų pasirinkimo modelį, leidžiantį prognozuoti asmenų pasirinkimą studijuoti medicinos arba odontologijos mokslus, **apklausoje naudoti teiginiai turėjo būti transformuoti į latentinius kintamuosius**, kurie vėliau gali būti įtraukti į logistinę regresijos analizę. Šiuo tikslu, šiame tyrimo etape teiginiai (kintamieji) apie motyvacijos veiksnius, kurių statistinį reikšmingumą anksčiau patvirtino nulinės hipotezės Manno-Whitney U testo rezultatai, buvo transformuoti į latentinius kintamuosius. Tuo tarpu statistiškai nereikšmingi teiginiai (kintamieji) į šį etapą nebuvo įtraukti, nes jie neturėtų pridėtinės vertės vėliau atliekamai logistinės regresijos analizei. Taipogi, toks sprendimas leido sumažinti nepriklausomų kintamųjų skaičių, nes daugelio kintamųjų įtraukimas šio tyrimo atveju nepatenkintų metodologinių pakankamo stebėjimo atvejų skaičiaus reikalavimų. Latentinių kintamųjų kūrimo eiga yra aptariama toliau:

1. Pirmiausia, statistiškai reikšmingi apklausoje vertinti teiginiai (kintamieji) buvo įtraukti į **faktorinę analizę**. Tiriamoji faktorinė (pagrindinių komponenčių) analizė yra statistinis duomenų analizės būdas, leidžiantis sugrupuoti analizuojamus populiacijos požymius į atskirus rinkinius, tokiu būdu sumažinant kintamųjų skaičių.⁴⁹ Šiame tyrime faktorinė analizė buvo taikoma, siekiant sumažinti didelį vertintų (galimai tarpusavyje koreliuojančių) teiginių (kintamųjų) skaičių, pereinant prie ortogonalų (tarpusavyje nekoreliuojančių) faktorių.
2. Antra, faktorinės analizės rezultatų pagrindu buvo atlikta **patikimumo analizė**. Patikimumo analizė (angl. *reliability test*) yra statistinis duomenų analizės būdas, leidžiantis patikrinti duomenų nuoseklumą. Šiame tyrime patikimumo analizė buvo atlikta, siekiant įvertinti į faktorių įtrauktų teiginių (kintamųjų) vidinį nuoseklumą prieš transformuojant juos į latentinius kintamuosius. Neįvertinus šių kintamųjų vidinio nuoseklumo didėtų riziką į latentinius kintamuosius bus įtraukti klausimyno teiginiai, kurie matuoja skirtingus reiškinius, kas savo

⁴⁹ Kazimieras Pukėnas, "Kokybinių duomenų analizė SPSS programa", *Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija* 94 (2009): 33-40.

ruožtu sąlygotų klaidingus analizės rezultatus. Šiam tikslui buvo naudojamas Cronbacho alfa (angl. *Cronbach's alpha*) patikimumo koeficientas, kuris remiasi atskirų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliaciją ir įvertina, ar visi įtraukti klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį.⁵⁰

3. Galiausiai, įvertinus, kad apklausoje vertinti statistiškai reikšmingi teiginiai gali būti sugrupuoti į atskirus faktorius, kurių koreliacija ir vidinis suderinamumas patenkina metodologines sąlygas, buvo **sukurti latentiniai kintamieji**. Latentinio kintamųjų reikšmės buvo skaičiuojamas kaip įtrauktų teiginių įverčių vidurkis. Vėliau sukurti latentiniai kintamieji buvo įtraukti į logistinę regresijos analizę kaip atskiri nepriklausomi tyrimo kintamieji.

Faktorinės ir patikimumo analizės rezultatai yra aptarti Priede Nr. 5.

2.3.3. Logistinė regresijos analizė

Dvireikšmė logistinė regresijos analizė yra statistinis modelis, leidžiantis įvertinti ryšį tarp dvireikšmio priklausomo kintamojo ir vieno ar keleto nepriklausomų kintamųjų, įvertinant tikimybes naudojant logistinės regresijos lygtį. Tokio tipo analizė padeda nuspėti įvykio ar pasirinkimo tikimybę (priklausomą kintamąjį), priklausomai nuo kitų veiksnių (nepriklausomų kintamųjų). Šiame tyrime logistinė regresijos analizė buvo atliekama, **siekiant nustatyti, kas daro reikšmingą įtaką studijų pasirinkimui ir sukurti dvinarį logistinį regresijos modelį, leidžiantį prognozuoti asmens pasirinkimą studijuoti medicinos arba odontologijos mokslus**. Logistinė regresijos analizė buvo atliekama įgyvendinant šiuos žingsnius^{51,52}:

1. Būtinųjų metodologinių reikalavimų logistinei regresijos analizei patenkinimo tikrinimas;
2. Modelio tinkamumo vertinimas;
3. Rezultatų interpretavimas.

Vienas iš šio tyrimo metodologinių ribotumų, galinčių daryti įtaką logistinės regresijos analizės rezultatams, yra nevienodos tyrimo imtys. Šiuo atveju didesnė medicinos studentų dalis tyrimo imtyje gali sąlygoti logistinės regresijos rezultatus, kurie geriau prognozuos jų, o ne odontologijos studijų pasirinkimą. Siekiant sumažinti šią riziką ir įsitikinti gautų rezultatų patikimumu, buvo pritaikytos papildomos **duomenų balansavimo procedūros** – atsitiktiniu būdu buvo pasirinktos medicinos studentų atsakymų eilutės ir pašalintos iš duomenų imties. Iš viso buvo pašalintos 74 eilutės, paliekant

⁵⁰ Vilmantė Pakalniškienė, „Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas“, *Metodinė priemonė. Vilnius: VU leidykla* 36 (2012).

⁵¹ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, „Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose“, *Vilniaus universiteto leidykla* (2014): 210-219.

⁵² Logistinės regresijos analizės rezultatų išsklotinės pateiktos Priede Nr. 6

30 apklaustų medicinos studentų atsakymų. Tokiu būtu buvo siekiama apytiksliai suvienodinti medicinos ir odontologijos programų studentų skaičių duomenų rinkinyje. Vėliau šių subalansuotų duomenų pagrindu buvo pakartotinai atlikta logistinė regresijos analizė. Gauti rezultatai⁵³ buvo lyginami su pirminiu logistinės regresijos modeliu, sukurto originalių duomenų pagrindu. Tokiu būdu buvo siekiama patikrinti, ar logistinės regresijos rezultatai nesiskiria, priklausomai nuo tyrimo imčių dydžių.

2.4. Tyrimo metodologiniai ribotumai

Tyrimo ribotumų identifikavimas leidžia įvertinti, kaip ir kiek šie veiksniai gali paveikti tyrimo eigą ir rezultatus, bei kokie šių ribotumų galimi sprendimai. Šio tyrimo metodologiniai ribotumai glūdi tiek tyrimo koncepcijoje, tiek pagrindiniame duomenų rinkimo įrankyje (apklausos mechanizme). Siekiant mažinti jų riziką, šie veiksniai buvo nustatyti tyrimo pradiniam etape, todėl atliekant tyrimą buvo įgyvendinamos papildomos metodologinės priemonės. Šie ribotumai ir jų sprendimų būdai yra aptariami žemiau:

1. **Tyrimo koncepcijos ribotumai.** Įvairūs autoriai akademiniam diskurse sutaria, kad asmenį rinktis tam tikros srities studijas gali motyvuoti tiek vidiniai, tiek išoriniai motyvacijos veiksniai (t.y., tiek finansinės paskatos, tiek vertybės), tačiau skirtingu laipsniu. Todėl, darant tokio pobūdžio tyrimus yra sudėtinga (dažnai neįmanoma) nubrėžti aiškios skirties. Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad šis tyrimas neeliminuoja galimybes, kad tyrimo respondentai yra motyvuoti dvejopų motyvacijos šaltinių. Tyrime siekiama išsiaiškinti, ar medicinos studentų motyvacijai rinktis šias studijas didesnę įtaką turėjo vertybiniai veiksniai, ekonominiai interesai ar aplinkos įtaka, lyginant su odontologijos programos studentais. Taip pat, šis tyrimas numato ir nulines hipotezės patvirtinimo galimybę, kuri parodytų, jog reikšmingų skirtumų tarp medicinos ir odontologijos programų studentų motyvacijos šaltinių nėra.
2. **Vykdytos apklausos ribotumai.** Apklausos įrankis nesukuria apribojimų respondentams dalyvauti apklausoje daugiau negu vieną kartą. Toks elgesys yra tikėtinas, jeigu respondentas pirmiausia apklausą užpildė ne iki galo, tačiau vėliau prisijungė pakartotinai ir apklausą pildė iš naujo. Neišsaugojus ankstesnio apklausos pildymo progreso ir įjungus apklausą pakartotinai, asmuo yra identifikuojamas kaip naujas respondentas. Todėl, apklausos sistema išsaugo tiek seną, tiek naują respondento atsakymą. Siekiant eliminuoti tokias klaidas, apklausos sistema siūlo įrankį – IP adreso sekimas ir leidimas dalyvauti apklausoje tik vieną kartą naudojantis tuo pačiu IP adresu. Vis

⁵³ Pakartotinės logistinės regresijos analizės rezultatų išsklotinės pateiktos Priede Nr. 7

dėlto, šis įrankis yra nesuderinamas su šio tyrimo vykdomos apklausos specifika. Kadangi apklausa yra skirta studentams, tikėtina, kad nemaža jų dalis apklausą pildys universiteto teritorijoje naudojantis bendruoju universiteto internetu ryšiu, turinčiu tą patį IP adresą. Minėto apribojimo taikymas sukurtų papildomas iššūkius studentams pildyti apklausą, nes vienam asmeniui užpildžius apklausą, kitas studentų negalėtų to padaryti naudojantis bendruoju universiteto internetu ryšiu. Siekiant sumažinti šią riziką, duomenų valymo etape buvo peržiūrėti respondentų atsakymai iš to paties IP adresą. Pastebėjus pasikartojantį IP adresą, atsakymai buvo lyginami su to paties IP adresą atsakymais ir esant akivaizdžiam sutapimui – šalinami.

- 3. Konceptiniai apklausos iššūkiai.** Apklausos tikslas įvertinti studentų motyvaciją rinktis tam tikrą studijų programą turi du metodologinius iššūkius. Pirmiausia, užduodant tokio tipo klausimą yra daroma prielaida, kad respondentas būtinai turi aiškia poziciją. Vis dėlto, dažnai tokiose apklausose respondentai neturi aiškaus atsakymo, todėl jų atsakymas dažnai būna impulsyvus, priimtas apklausos pildymo akimirka ir atspindintis tuometinę (o ne ilgalaikę) respondentų poziciją. Todėl, tokie atsakymai nebūtinai atspindi jų tikrąją nuomonę. Kitas potencialus iššūkis yra susijęs su klausimų „jautrumu“. Respondentai, paprašyti įvertinti, ar jų pasirinkimui didesnę įtaką darė ekonominiai interesai ar vertybės, gali vengti pateikti savo tikrąją poziciją. Taip gali atsitikti todėl, nes stiprių ekonominių interesų turėjimas respondentams gali atrodyti kaip amoraliai visuomenėje vertinimas veiksnys. Tai savo ruožtu gali daryti įtaką jų atsakymams. Siekiant mažinti šias rizikas, apklausa įtraukė kelis tą patį reiškinį matuojančius, tačiau skirtingai formuluojamus klausimus. Taipogi, šie klausimai buvo užduodami iš skirtingų perspektyvų (studijų pasirinkimo priežasčių, motyvacijos ir proceso).
- 4. Galimi duomenų kokybės ribotumai.** Naudojama apklausos sistema neužtikrina duomenų kokybės. Neretai atliekant apklausas yra susiduriama su spontanišku/ neapgalvotu apklausos pildymu. Kitaip tariant, respondantai, taupydami savo laiką, neretai pasirenka atsitiktinius atsakymus, kurie nebūtinai atspindi jų nuomonę. Vis dėlto, šio tyrimo kontekste tokia tikimybė yra maža, nes tyrimo apklausa buvo pildoma savanoriškai. Todėl, tikėtina, kad apklausos respondantai neturėjo paskatų greičiau baigti pildyti apklausos. Nenorėdami pildyti apklausos – studentai turėjo galimybę to nedaryti.
- 5. Neproporcingas respondentų pasiskirstymas tarp studijų programų.** Tyrimo tikslais atlikta apklausa aprėpė 104 I ir II kurso Medicinos programos studentus bei 21 I ir II kurso Odontologijos programos studentą. Nors toks skirstinys atspindi realų studentų pasiskirstymą šiose studijų programose, visgi tai gali kelti metodologinius iššūkius tyrimui. Tokia studentų disproporcija gali

lemti, kad vieno Odontologijos programos studento atsakymas turės daugiau įtakos analizės rezultatui negu vieno Medicinos programos studento atsakymas. Todėl, logistinės regresijos analizės rezultatai gali būti nepatikimi. Siekiant eliminuoti šio duomenų ribotumo padarinius, tyrėjai, atlikdami statistinę analizę, įprastai taiko duomenų balansavimo procedūrą (suvienodina imčių dydžius pašalinant atsitiktines duomenų eilutes iš tos imties, kuri yra ženkliai didesnė) ir pakartotinai atlieka logistinę regresijos analizę, siekiant įvertinti, ar yra reikšmingų duomenų analizės rezultatų skirtumų. Ši strategija bus taikoma ir šiame tyrime.

6. **Nedidelis stebėjimų atvejų skaičius.** Nors respondentų, dalyvavusių apklausoje, skaičius patenkina metodologiškai nustatytas statistinės analizės sąlygas, vis dėlto jis yra nepakankamas, siekiant plačiau generalizuoti tyrimo išvadas. Todėl, šio tyrimo išvados taikomos tik apklaustiesiems studentams.

3. Empirinių duomenų analizės rezultatai

Šiame skyriuje pristatomi empirinio tyrimo rezultatai. Analizės metu buvo siekiama atsakyti į pagrindinį tyrimo klausimą – *ar medicinos studentų motyvacija rinktis šią studijų programą yra paremta ekonominiais interesais, vertybiniais veiksniais, ar verčiau aplinkos įtaka?* Atsakymas į šį klausimą leis pateikti viešosios politikos rekomendacijas, kurios, atsižvelgiant į medicinos studentų motyvacijos veiksnius, padėtų pritraukti juos į Lietuvos darbo rinką ir tokiu būdu spręsti augantį sveikatos priežiūros specialistų paklausos ir pasiūlos atotrūkį. Šios analizės orientyrai buvo tyrimo hipotezės – stebėta, ar medicinos ir odontologijos studentų motyvacija reikšmingai skiriasi, atsižvelgiant į skirtingas darbo rinkos sąlygas šių specialybių kontekste. Aprašomosios statistinės analizės metu išryškėjo hipotezių prognozuojami skirtumai tarp medicinos ir odontologijos studentų motyvacijos mechanizmų, kurie sąlygoja skirtingų paskatų svarbą šių studentų motyvacijai stiprinti. Tuo tarpu logistinės regresijos analizės rezultatai parodė, kurie iš šių motyvacijos veiksnių reikšmingai veikia jų pasirinkimą. Žemiau pristatomi statistinės duomenų analizės rezultatai bei jų gilesnė interpretacija.

3.1. Aprašomosios statistinės analizės rezultatai

3.1.1. Demografinis respondentų pasiskirstymas

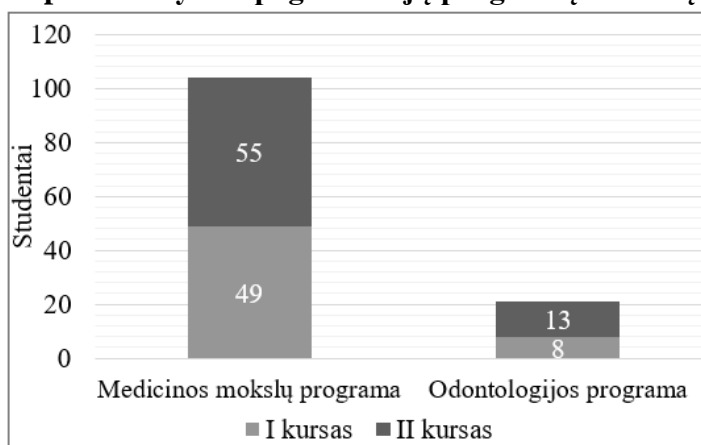
Šiame empirinės duomenų analizės rezultatų poskyryje bus pristatytas apklaustų studentų demografinis pasiskirstymas. Demografinių savybių vertinimas šiame kontekste yra svarbus siekiant nustatyti, ar surinkti duomenys patikimai atspindi tikslią tyrimo populiaciją. Šiuo tikslu, respondentų demografinės savybės (studijų programa ir kursas, lytis, amžius, studijų finansavimo tipas, tėvų įgytas išsilavinimas) buvo lyginamos su VU Medicinos fakulteto studijų skyriaus atstovų pateikta informacija apie realų apie studentų pasiskirstymą šiose studijų programose.

Apklaustų studentų **pasiskirstymas pagal studijų kursą ir programą atspindi realų studentų proporciją tikslinėse studijų programose**. Apklausoje iš viso dalyvavo 21 odontologijos programos ir 104 medicinos programų studentai⁵⁴, apytiksliai tolygiai pasiskirstę pagal studijų kursą (žr. **Paveikslėlis 10**). Didžioji apklaustų studentų (90%) savo studijų programą rinkosi pirmuoju prioritetu. Šie duomenys implikuoja pakankamai tvirtą apklaustų studentų apsisprendimą studijuoti

pasirinktoje studijų programoje. Tuo tarpu likę apklausti medicinos mokslų studentai (iš viso 4) pirmuoju prioritetu rinkosi odontologijos studijas. Kitų apklaustų studentų prioritetai buvo kitos giminingos studijų sritys, tokios kaip farmacija, psichologija ir gamtos mokslai.

Didžioji dalis apklaustų studentų buvo **moteriškos lyties** (žr. **Paveikslėlis 11**). Vidutinis apklaustų studentų **amžius 19-20 metų** (žr. **Paveikslėlis 12**). VU Medicinos fakulteto studijų skyriaus duomenis, šių studijų programų I ir II kursuose daugumą studentų sudaro moterys, kurių vidutinis amžius siekia 19-20 metų. Taigi, toks duomenų skirstinys atspindi tikslią populiaciją.

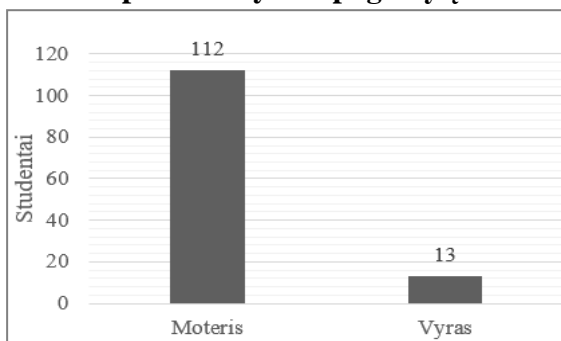
Paveikslėlis 10: Apklausos respondentų pasiskirstymas pagal studijų programą ir kursą

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

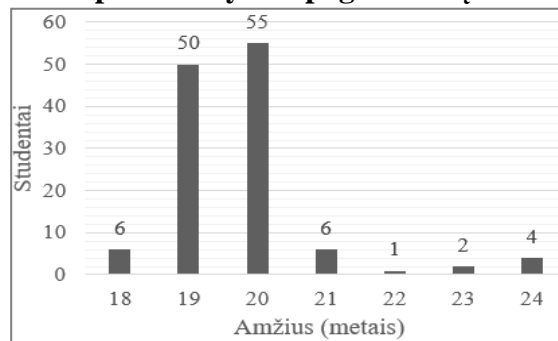
⁵⁴ VU Medicinos fakulteto studijų skyriaus duomenimis, šiose programose studijuoja 402 studentai (iš jų 40 odontologijos, ir 362 medicinos programose).

Paveikslėlis 11: Apklausos respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Paveikslėlis 12: Apklausos respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

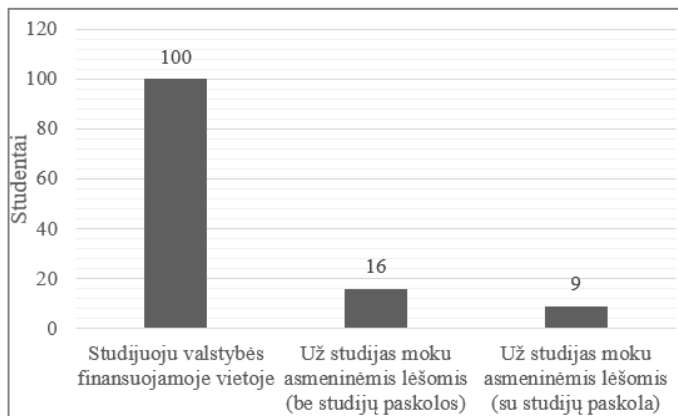
Didžioji dalis apklaustų studentų (100) **studijuoja valstybės finansuojamoje vietoje** (žr. **Paveikslėlis 13**). Likę apklausti studentai studijuoja už studijas mokėdami asmeninėmis lėšomis (16 jų be studijų paskola ir 9 su studijų paskola). Šis respondentų pasiskirstymas atspindi realų studentų pasiskirstymą – daugumą studentų VU Medicinos fakultete studijuoja valstybės finansuojamoje vietoje. Remiantis VU skelbiamais duomenimis, 2020 metais į VU Medicinos programą į valstybės finansuojamą (VF) vietą buvo priimtas 171 studentas, o į valstybės nefinansuojamą (VNF) vietą 45 studentai. Tuo tarpu į odontologijos studijų programą VF vietą buvo priimta 15 studentų, į VNF – 5 studentai.⁵⁵

Daugumos apklaustų studentų (74) **tėvai (ar vienas iš tėvų) turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą** (žr. **Paveikslėlis 14**). Remiantis atvirais apklausų studentų atsakymais, jų tėvai studijavo mediciną (7), odontologiją (1) arba kitą sritį (66). Toks pasiskirstymas rodo, kad net 10% apklaustų studentų tėvai (arba vienas iš jų) turi medicinos srities išsilavinimą. Šie rezultatai implikuoja galimas tėvų ir jų vaikų išsilavinimo srities sąsajas, pristatytas akademinėje literatūroje.⁵⁶ Siekiant patikrinti šį ryšį, tėvų išsilavinimas tolimesnėje duomenų analizėje bus įtrauktas kaip kontrolinis kintamasis.

⁵⁵ Vilniaus universitetas, „Priimtųjų į Vilniaus universiteto pirmosios pakopos ir vientisąsias studijas bendrojo priėmimo ir Vilniaus universiteto papildomo priėmimo metu statistika 2020 metais“, žiūrėta 2022 m. sausio 12 d., https://www.vu.lt/site_files/2020_m_pri%C4%97mimas/I_pakopos_priemimo_statistika_viesinimui_2020.pdf.

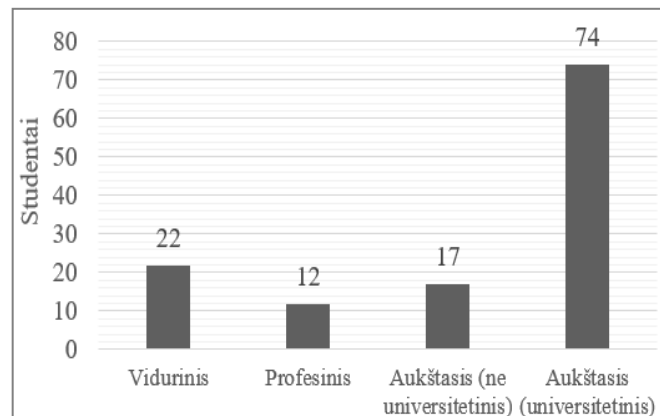
⁵⁶ Helland et al., 2019, p. 481-501.

Paveikslėlis 13: Apklaustos respondentų pasiskirstymas pagal studijų finansavimo tipą

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Paveikslėlis 14: Apklaustos respondentų pasiskirstymas pagal tėvų išsilavinimą

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Apibendrinant, apklaustų studentų demografinės savybės (studijų programa ir kursas, lytis, amžius, studijų finansavimo tipas) atspindi realųjį studentų pasiskirstymą tikslinėse studijų programose. Šis aspektas patvirtina, kad duomenys yra patikimi, todėl tolimesnės duomenų analizės rezultatai nebus iškraipyti ir tikslingai atspindės tyrimo populiaciją. Remiantis šių duomenų pagrindu atliktos statistinės analizės rezultatais, sekantys poskyriai pristatys apklaustų asmenų motyvacijos tendencijas.

3.1.2. Apklaustų studentų motyvacija studijuoti

Siekiant įvertinti studentų motyvaciją studijuoti, apklausoje buvo įtraukti klausimai apie studentų a) svarstymą nutraukti studijas; bei jų b) ketinimą tęsti studijas rezidentūroje. Šie du veiksniai svarbūs siekiant nustatyti, ar studentai turi abejonių dėl savo pasirinkimo. Taipogi, tai leidžia įvertinti, kiek studentai pasiryžę įgyti praktinės patirties rezidentūros studijose, kurios medicinos srityje yra būtina sąlyga, siekiant įgyti specializuotą gydytojo kvalifikaciją ir galiausiai įsidarbinti įgytos specialybės srityje.

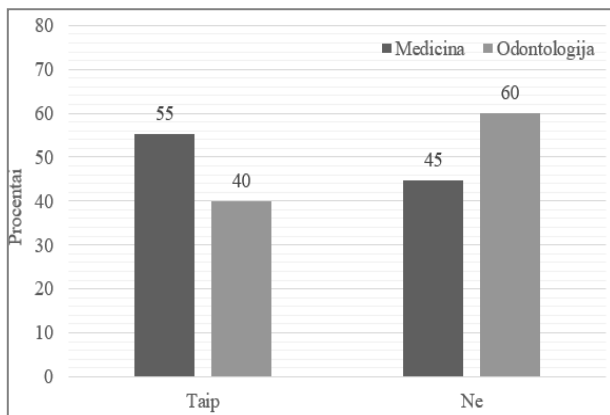
Apklaustos rezultatai rodo, kad **daugiau negu pusė (55 proc.) apklaustų medicinos studentų yra svarstę nutraukti studijas** (žr. Paveikslėlis 15). Panaši tendencija pastebima ir apklaustų odontologijos programos studentų tarpe – 40 proc. jų nurodė taip pat svarstę apie studijų nutraukimą. Atliktas Mann-Whitney U testas (toliau – statistinis testas) reikšmingų skirtumų tarp šių dviejų imčių neparodė (*p* reikšmė 0.190 (*t.y., didesnė negu statistiškai reikšminga 0.05 reikšmė*)). Šie rezultatai implikuoja, kad tiek medicinos studentai, tiek odontologijos programos studentai turi rimtų abejonių dėl savo studijų pasirinkimo, kurias gali sąlygoti neišpildyti studijų lūkesčiai (pvz., žema studijų kokybė, per didelis studijų krūvis arba motyvacijos stoka). Tokie ankstyvi pamąstymai apie studijų

nutraukimą (atsižvelgiant į tai, kad apklausoje dalyvavo I ir II kurso studentai) didina riziką, kad apytiksliai pusė apklaustų studentų gali nebaigti studijų.

Dalis apklaustų medicinos studentų taip pat nepasižymi itin stipria motyvacija tęsti studijas rezidentūroje (žr. **Paveikslėlis 16**). Remiantis apklausos rezultatais, 34 proc. apklaustų studentų nėra apsisprendę arba neplanuoja studijuoti rezidentūroje. Šie rezultatai rodo, kad daugiau negu trečdalis apklaustų medicinos studentų, tikėtina, nesieks įgyti kvalifikacijos ir įsidarbinti. Panaši tendencija pastebima ir apklaustų odontologijos programos studentų tarpe – 31 proc. apklaustų studentų taip pat pažymėjo, jog nėra apsisprendę arba neplanuoja to daryti. Atliktas statistinis testas patvirtino, kad šie skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių nėra statistiškai reikšmingi (*p reikšmė 0.401*). Vis dėlto, atsižvelgiant į šių profesinių sričių skirtumus, menka motyvacija studijuoti rezidentūroje kelia didesnius iššūkius medicinos, o ne odontologijos sričiai. Pirmiausia todėl, nes rezidentūros studijos yra kur kas reikšmingesnės mediko karjere. Asmenys, pabaigę tik medicinos mokslų magistro programą (be rezidentūros studijų), gali gauti medicinos gydytojo praktikos licenciją (tačiau ne gydytojo kvalifikaciją), kuri leidžia savarankiškai vykdyti pirminę medicinos praktiką arba dirbti komandoje su gydytojais specialistais. Šios sąlygos rodo, kad medicinos mokslų magistro laipsnį turintys asmenys negali pilnavertiškai dirbti gydytojo pozicijoje ir todėl – nepapildo praktikuojančių gydytojų pasiūlos. Tuo tarpu asmenys, baigę odontologijos magistro programą, įgyja gydytojo kvalifikaciją ir gali užsiimti gydytojo odontologo veikla. Taigi, atsižvelgiant į šiuos profesinių sričių skirtumus, apklausos rezultatai implikuoja neigiamas tendencijas Lietuvos praktikuojančių gydytojų pasiūlai – daugiau negu trečdalis medicinos studentų gali neįgyti gydytojo kvalifikacijos ir galiausiai neįsidarbinti įgytos specialybės srityje. Tai savo ruožtu gali sąlygoti dar labiau didėjančią atotrūkį tarp gydytojų paklausos ir pasiūlos ateityje.

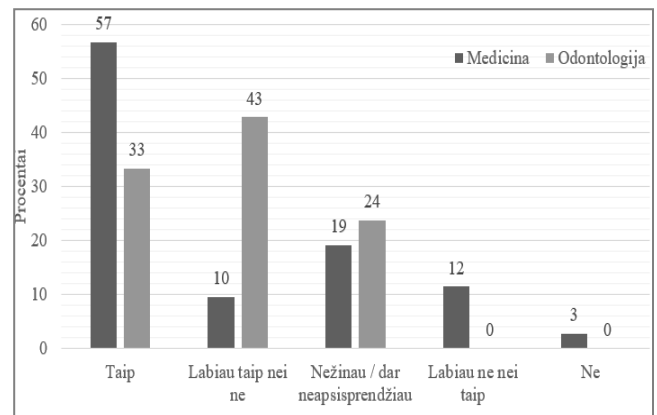
Apibendrinant, aprašomosios statistinės analizės rezultatai rodo, kad apklaustų medicinos studentų motyvacija studijuoti bei tęsti studijas rezidentūroje nėra itin stipri. Daugiau kaip pusė apklaustųjų medicinos studentų yra svarstę nutraukti studijas ir daugiau kaip trečdalis jų neplanuoja arba nėra apsisprendę tęsti studijas rezidentūroje. Motyvacijos stoka šiuo atveju gali sąlygoti jų išankstinį studijų nutraukimą arba neįsidarbinimą pabaigus studijas. Tendencijos, apibrėžiančios šių studentų ketinimą įsidarbinti įgytos specialybės srityje, yra pristatomos sekančiame poskyryje.

Paveikslėlis 15: Ar esate turėję minčių išeiti iš šios studijų programos?

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Paveikslėlis 16: Ar baigę šią studijų pakopą planuojate tęsti studijas rezidentūroje?

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

3.1.3. Apklaustų studentų motyvacija įsidarbinti pabaigus studijas

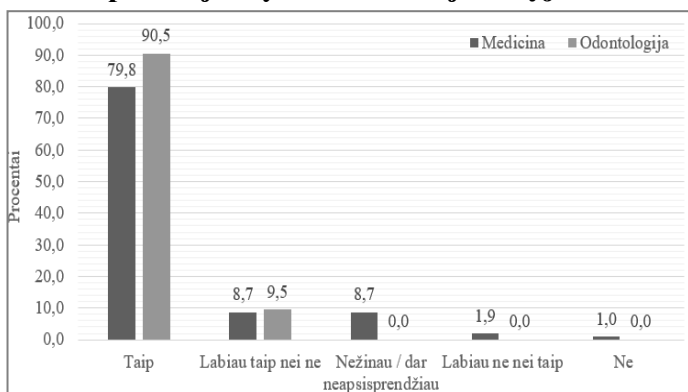
Siekiant įvertinti studentų motyvaciją įsidarbinti pabaigus studijas, apklausoje buvo įtraukti klausimai apie a) jų ketinimą įsidarbinti įgytos specialybės srityje bei b) jų planuojamą darbo vietą (Lietuvoje arba užsienio valstybėje). Šie du veiksniai leidžia įvertinti, ar asmenys, studijuojantys medicinos mokslus, ketina papildyti Lietuvoje praktikuojančių medikų pasiūlą.

Remiantis apklausos rezultatais, **didžioji dalis (88.5 proc.) apklaustų medicinos programos studentų planuoja įsidarbinti įgytos specialybės srityje** (žr. Paveikslėlis 17). Likę 11.5 proc. apklaustų studentų nurodė, kad dar nėra apsisprendę arba neplanuoja to daryti. Šie skaičiai atspindi anksčiau pristatytą tendenciją – 15 proc. apklaustų medicinos studentų buvo nurodę (žr. Paveikslėlis 16), jog neketina tęsti studijų rezidentūroje, kas savo ruožtu implikavo jų žemą įsidarbinimo motyvaciją. Lyginant su odontologijos programos studentais, jų tarpe pastebimos kur kas palankesnės tendencijos – 100 proc. apklaustų studentų nurodė, kad ketina įsidarbinti. Vis dėlto, šių skirtumų statistinis reikšmingumas nebuvo patvirtintas (p reikšmė 0.209). Taigi, šie rezultatai rodo, kad dauguma apklaustų studentų (studijuojančių tiek medicinos, tiek odontologijos programoje) planuoja įsidarbinti pabaigę studijas. Siekiant nustatyti, ar šie studentai ketina papildyti Lietuvoje praktikuojančių gydytojų pasiūlą, svarbu įvertinti, ar jie ketina dirbti Lietuvoje.

Apklausos duomenys rodo, kad apklausti **medicinos programos studentai kur kas labiau abejoja, ar norėtų įsidarbinti Lietuvoje pabaigus studijas**, lyginant su odontologijos programos studentais (žr. Paveikslėlis 18). Beveik pusė (48 proc.) apklaustų medicinos studentų nurodė, kad dar nėra apsisprendę šiuo klausimu, o 9 proc. teigia norintys įsidarbinti užsienio valstybėje (tik likę 43 proc. studentų norėtų dirbti Lietuvoje). Lyginant su odontologijos programos studentais, 70 proc. jų

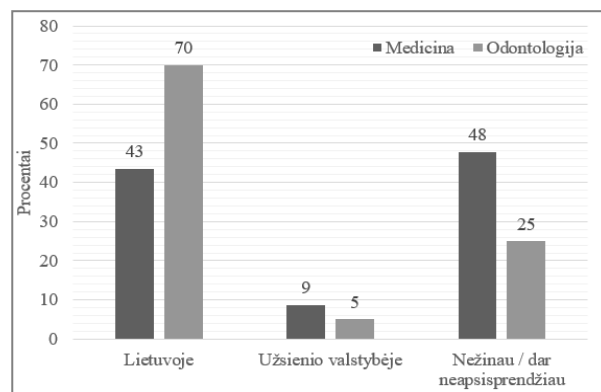
teigia norintys dirbti Lietuvoje (25 proc. neapsisprendę, o likę 5 proc. norėtų dirbti užsienio valstybėje). Atliktas statistinis testas parodė, kad skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių šiuo klausimu yra statistiškai reikšmingi (p reikšmė 0.040). Tai leidžia teigti, kad daugiau apklaustų medicinos studentų svarsto apie emigraciją. Tokį rezultatą gali sąlygoti darbo rinkos skirtumai šių dviejų profesijų kontekste. Medicinos srities darbuotojai gauna žemesnius atlyginimus, turi didesnę darbo krūvį, lyginant su odontologijos specialistais. Taigi, šie skirtumai gali nulemti, kad medicinos absolventai, siekdami geresnių darbo sąlygų ir/ arba aukštesnio darbo užmokesčio, yra labiau linkę siekti karjeros tikslų užsienio valstybėje. Šią tendenciją patvirtina ir Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija, teigianti, kad viena iš nepakankamos gydytojų pasiūlos priežasčių yra didėjanti šios srities atstovų emigracija.⁵⁷

Paveikslėlis 17: Ar pabaigę šią studijų programą planuojate įsidarbinti šioje srityje?

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Paveikslėlis 18: Kur norėtumėte/ planuojate dirbti?

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Apibendrinant, aprašomosios statistinės analizės rezultatai rodo, kad didžioji dauguma apklaustų studentų (studijuojančių tiek medicinos, tiek odontologijos programose) yra motyvuoti įsidarbinti įgytos specialybės srityje. Reikšmingi skirtumai šiuo atveju aptikti atsižvelgiant į jų norimą darbo vietą. Medicinos studentai kur kas dažniau nėra apsisprendę šiuo klausimu. Taip pat, beveik dešimtadalis jau studijų proceso eigoje rimtai svarsto apie galimybę siekti karjeros užsienio valstybėje. Taigi, šie rezultatai leidžia matyti, kad dviejų giminingų specialybių studentai turi skirtingus savo karjeros kelio planus.

Apklaustų studentų noras įsidarbinti ir dirbti Lietuvoje didžiąja dalimi priklauso nuo jų lūkesčių – t.y., nuo to, kas motyvuoja juos siekti karjeros šioje srityje bei kiek šie motyvacijos veiksniai yra patenkinti. Siekiant atsakyti į šį klausimą, sekantys poskyriai pristatys, kiek aplinkos įtaka, vertybiniai

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija, „Gydytojų ir slaugytojų darbo užmokestis didės nuo liepos 1 d.“, žiūrėta 2022 m. balandžio 31 d., <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/gydytoju-ir-slaugytoju-darbo-uzmokestis-dides-nuo-liepos-1-d>.

veiksniai ir ekonominiai interesai yra svarbūs šių studentų motyvacijai. Studentų motyvacijos įvertinimas ir skirtumų tarp dviejų tyrimo imčių nustatymas sukurs pagrindą formuojant viešosios politikos priemonių gaires, kurios būtų prasmingos siekiant stiprinti medicinos absolventų motyvaciją įsidarbinti Lietuvoje pabaigus studijas.

3.1.4. Aplinkos įtakos svarba studijų pasirinkimui

Siekiant įvertinti, kiek medicinos studentų sprendimas rinktis šią studijų programą yra paveikus tėvų, draugų ar mokytojų įtakai, apklausoje buvo pateikti teiginiai apie aplinkos įtakos svarbą jų studijų pasirinkimui. Apklausoje dalyvaujančių studentų buvo prašoma įvertinti, kiek šie teiginiai apibūdina priežastis ir motyvaciją, kodėl jie pasirinko šią studijų programą. Remianti teoriniu analizės pagrindu, stiprus poveikumas aplinkos įtakai reikštų, kad studentų finansiniai interesai arba vertybiniai veiksniai kyla ne iš jų autonominės motyvacijos, bet verčiau yra primetami iš išorės reguliavimo. Tai reikštų, kad sprendimas studijuoti šioje srityje galėjo būti impulsyvus ir studentai iš esmės pasižymi silpna (neapibrėžta) motyvacija, kuriai bet kokios kuriamos paskatos gali būti netikslingos. Šios analizės rezultatai leis patikrinti pirmąją tyrimo hipotezę.⁵⁸

Apklaustos rezultatai rodo, kad daugumos apklaustų **medicinos programos studentų sprendimas studijuoti šioje studijų programoje buvo priimtas savarankiškai** (žr. **Paveikslėlis 19**). Šią išvadą pagrindžia aprašomosios statistinės analizės rezultatai, kurie rodo, kad didžioji dalis apklaustų medicinos studentų nesutiko su teiginiais, implikuojančiais, kad artimų žmonių skatinimas ir jų specialybė turėjo įtakos jų pačių studijų pasirinkimui.⁵⁹ Taip pat, didesnė jų dalis patvirtino, kad nesusiduria su didelėmis abejonėmis dėl savo studijų pasirinkimo. Šie studentai teigia, kad studijų programa patenkina jų lūkesčius, o studijų procesas nesukuria pernelyg sudėtingų studijų sąlygų. Šie rezultatai rodo, kad didesnė apklaustų medicinos studentų dalis savarankiškai priėmė šį sprendimą ir jų nelydi abejonės. Kita vertus, trečdalis apklaustųjų rodo priešingą tendenciją – jų sprendimui aplinkos įtaka buvo reikšminga ir studijų procese jie susiduria su abejonėmis dėl savo pasirinkimo (nepatenkinti lūkesčiais, pernelyg sudėtingos studijų sąlygos). Šie rezultatai rezonuoja su prieš tai pristatytomis prastos studijų motyvacijos tendencijomis, kurios parodė, kad daugiau kaip pusė apklaustų studentų yra svarstę apie studijų nutraukimą.

Lyginant dvi tyrimo imtis, tokia pati tendencija pastebima ir apklaustų odontologijos studentų tarpe. Nors apklaustų odontologijos studentų dalis, kuri sutiko su šiais teiginiais buvo mažesnė negu

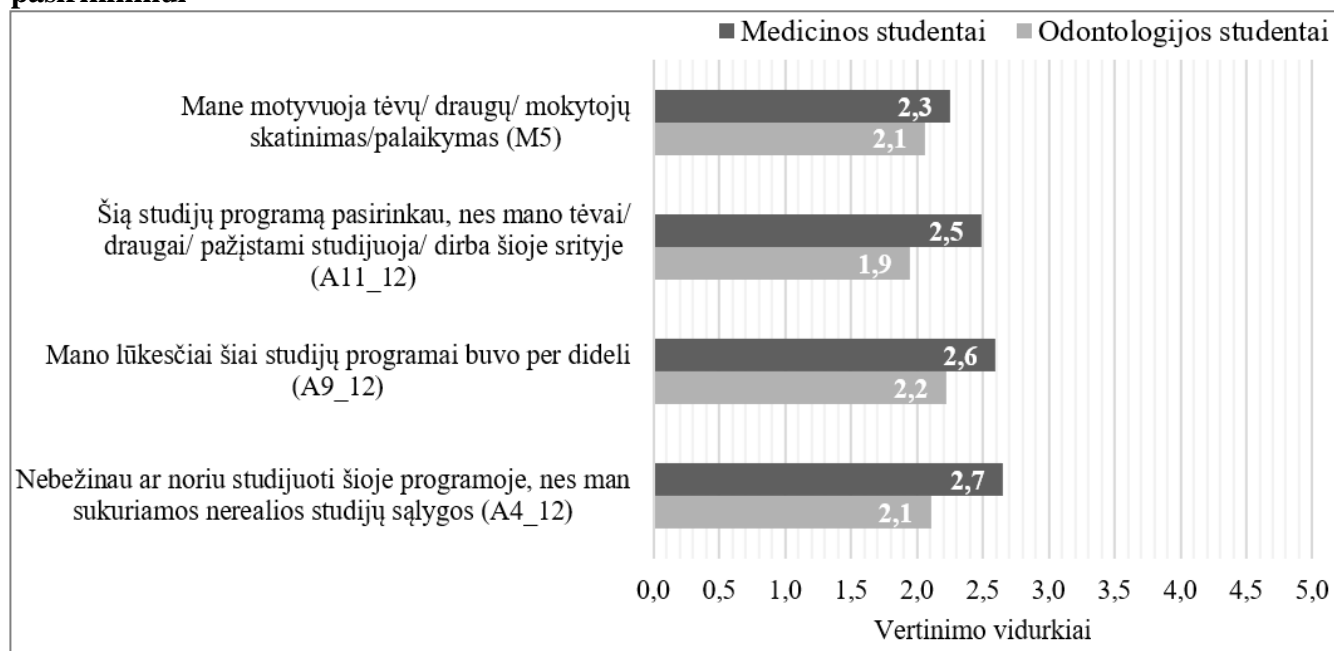
⁵⁸ **H1:** Medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo labiau veikiami aplinkos (tėvų, draugų ar mokytojų) įtakos, lyginant su odontologijos programos studentais.

⁵⁹ Apklaustos rezultatai pateikti Priede Nr. 3.

medicinos studentų, atliktas **statistinis testas reikšmingų skirtumų tarp dviejų tyrimo imčių neparodė**. Šie rezultatai leidžia teigti, kad didžioji dauguma apklaustų medicinos ir odontologijos studentų negali būti priskirti teoriniam „Klajoklio“ modeliui, nes jų sprendimas studijuoti šiose studijų programose buvo priimtas savarankiškai.

Apibendrinant, **analizės rezultatai nepatvirtino** pirmosios tyrimo hipotezės (**H1**), teigiančios, kad medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo labiau veikiami aplinkos (tėvų, draugų ar mokytojų) įtakos, lyginant su odontologijos programos studentais. Analizės rezultatai parodė, kad didžioji dauguma apklaustų studentų (studijuojančių tiek medicinos, tiek odontologijos studijų programoje) savarankiškai pasirinko studijas ir studijų procese nesiduria su didelėmis abejonėmis dėl savo pasirinkimo. Šie rezultatai leidžia teigti, kad tolimesnis medicinos studentų motyvacijos analizavimas išlieka prasmingas, nes rinktis šias studijas jie buvo veikiami autonominės motyvacijos. Todėl, kuriamos paskatos, formuojamos atsižvelgiant į jų motyvacijos veiksnius, gali būti reikšmingos siekiant pritraukti medicinos absolventus į Lietuvos darbo rinką.

Paveikslėlis 19: Apklausos rezultatai, implikuojantys aplinkos įtakos svarbą studijų pasirinkimui⁶⁰

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais

Pastaba: horizontali skalė atspindi vertinimo vidurkius nuo 1 – Visiškai neapibūdina iki 5 – Visiškai apibūdina, su tarpine pozicija per vidurį (3).⁶¹

Skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių šių teiginių atvejais buvo įvertinti kaip statistiškai nereikšmingi (p reikšmė > 0.05).

⁶⁰ Raidžių ir skaičių kombinacijos skliausteliuose atspindi vertinto teiginio kodavimą. Ši pastaba taikoma Paveikslėliams Nr. 19-21. Kodavimo gairės pristatytos Priede Nr. 2.

⁶¹ Ši pastaba taikoma Paveikslėliams Nr. 19-21.

3.1.5. Vertybinių veiksnių svarba studentų motyvacijai

Siekiant įvertinti, kiek medicinos studentų motyvacija rinktis šią studijų programą yra paremta vertybiniais principais (t.y., nuoširdžiu susidomėjimu studijų dalykų bei darbo pobūdžiu šioje srityje, tikslu tobulėti ir kilti karjeros laiptais), apklausoje buvo pateikti teiginiai apie vertybinių veiksnių svarbą jų pasirinkimui. Apklausoje dalyvaujančių studentų buvo prašoma įvertinti, kiek šie teiginiai apibūdina jų priežastis bei motyvaciją rinktis šią studijų programą. Stiprus studentų vertybinis pamatas implikuotų, kad jiems yra svarbios idėjinės savirealizacijos galimybės, kurias padėtų užtikrinti geros darbo sąlygos (pvz., subalansuotas darbo krūvis, užtikrinantis galimybę derinti darbą su poilsiu ir nuolatinio tobulėjimu). Taigi, šios analizės rezultatai leis patikrinti antrąją tyrimo hipotezę⁶² ir įvertinti, ar darbo sąlygų gerinimas motyvuotų medicinos absolventus įsidarbinti Lietuvoje.

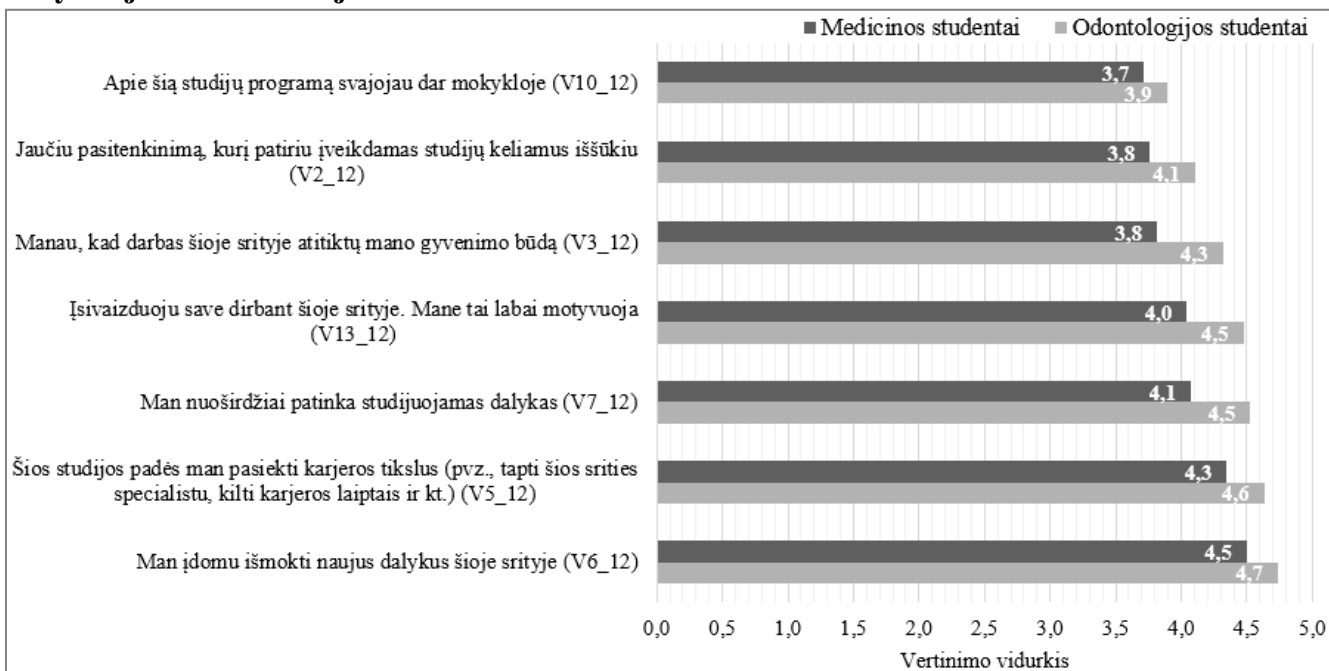
Apklaustos duomenys rodo, kad **medicinos studentus rinktis šios srities studijas labiausiai motyvavo vertybiniai veiksniai** (žr. **Paveikslėlis 20**). Šią išvadą pagrindžia aprašomosios statistinės analizės rezultatai, rodantys, kad dauguma apklaustų medicinos studentų sutiko su teiginiais, implikuojančiais vertybinių veiksnių svarbą jų motyvacijai rinktis medicinos studijas. Pavyzdžiui, apklaustos duomenys rodo, kad daugiau nei 90 proc. apklaustų studentų teigė, kad rinktis šias studijas juos labiausiai motyvavo siekis išmokti naujų dalykų šioje srityje. Taipogi, didžioji dalis studentų patvirtino, kad juos motyvuoja galimybė dirbti ir siekti karjeros tikslų medicinoje pabaigus studijas. Duomenys taip pat rodo ankstyvą šių asmenų polinkį rinktis šį karjeros kelią – daugiau kaip 65 proc. apklaustų studentų nurodė, kad apie šią studijų programą svajojo dar mokykloje. Šie rezultatai rodo gan tvirtą medicinos studentų idėjinį savirealizacijos siekį – norą tobulėti juos nuoširdžiai dominančioje srityje. Remiantis teorinio pagrindo implikacijos, toks motyvacijos tipas gali sąlygoti ilgalaikę studentų motyvaciją studijuoti ir siekti karjeros tikslų.

Remiantis aprašomosios statistinės analizės rezultatais, **odontologijos programos studentai turi netgi stipresnius vertybinius principus**, lyginant su medicinos studentais. Apklaustos rezultatai rodo, kad didesnė apklaustų odontologijos programos studentų dalis sutiko su teiginiais, implikuojančiais vertybinių veiksnių svarbą jų motyvacijai rinktis šią studijų programą. Visi apklausti odontologijos programos studentai nurodė, kad jų motyvacija pasirinkti šias studijas yra pagrįsta nuoširdžiu susidomėjimu šia sritimi, siekiu išmokti naujų dalykų ir galimybė dirbti bei siekti karjeros tikslų šioje srityje pabaigus studijas. Lyginant su medicinos studentais, odontologijos programos studentams taip pat būdingas ankstyvas polinkis rinktis šią studijų programą – daugiau kaip 72 proc. studentų patvirtino, kad apie šias studijas svajojo dar būdami mokykloje. Vis dėlto, atliktas **statistinis**

⁶² **H2:** Medicinos mokslų studentai rinktis šią studijų programą buvo labiau motyvuoti vertybinių veiksnių, lyginant su odontologijos programos studentais.

testas reikšmingų skirtumų tarp dviejų tyrimo imčių neparodė. Šie rezultatai implikuoja, kad tiek medicinos, tiek odontologijos programos studentams yra svarbus savirealizacijos siekis.

Paveikslėlis 20: Apklauso rezultatai, implikuojantys vertybinių veiksnių svarbą studentų motyvacijai rinktis studijas

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklauso duomenų analizės rezultatais.

Pastaba: skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių šių teiginių atvejais buvo įvertinti kaip statistiškai nereikšmingi (p reikšmė > 0.05).

Apibendrinant, **analizės rezultatai nepatvirtino** antrosios tyrimo hipotezės (**H2**), teigiančios, kad medicinos mokslų studentai rinktis šią studijų programą buvo labiau motyvuoti vertybinių veiksnių, lyginant su odontologijos programos studentais. Duomenų analizės rezultatai parodė, kad vertybiniai veiksniai yra svarbūs tiek medicinos, tiek odontologijos programos studentams (esami skirtumai buvo įvertinti kaip statistiškai nereikšmingi). Viena vertus, šie rezultatai implikuoja, kad apklausti medicinos studentai rinkosi šias studijas vedami idėjinių karjeros tikslų, todėl jiems gali būti itin svarbios tam palankios darbo sąlygos (t.y., subalansuotas darbo krūvis, galimybė derinti darbą su poilsiu ir nuolatiniu tobulėjimu). Šiuo atveju gydytojų darbo sąlygų gerinimas reikšmingai prisidėtų prie jų motyvacijos dirbti Lietuvos viešosiose sveikatos priežiūros institucijose. Kita vertus, reikšmingų skirtumų nebuvimas tarp odontologijos ir medicinos studentų motyvacijos nepaaiškina, kodėl didesnė apklaustų odontologijos programos studentų yra motyvuoti įsidarbinti Lietuvoje, o didžioji dalis medicinos studentų nėra apsisprendę šiuo klausimu arba ketina įsidarbinti užsienyje. Siekiant išsiaiškinti, ar finansinės paskatos gali tam turėti įtakos, kitame poskyryje bus aptariama ekonominių interesų įtaka jų studijų pasirinkimo motyvacijai.

3.1.6. Ekonominių interesų svarba studentų motyvacijai

Siekiant įvertinti, ar medicinos studentams ekonominiai interesai yra svarbus veiksnys renkant šias studijas, apklausoje buvo pateikti teiginiai apie finansines paskatas. Apklausoje dalyvaujančių studentų buvo prašoma įvertinti, kiek šios finansinės paskatos atspindi jų priežastis bei motyvaciją rinktis šią studijų programą. Surinkti duomenys leidžia įvertinti, ar (kiek) medicinos studentams yra svarbi jų studijų finansinė grąža. Tokiu būdu šie analizės rezultatai leist patikrinti trečiąją tyrimo ir hipotezę⁶³ ir įvertinti, ar tikslinga kurti didesnes finansines paskatas, siekiant motyvuoti medicinos absolventus įsidarbinti Lietuvos viešosiose sveikatos priežiūros institucijose.

Apklausoje rezultatai rodo, kad **finansinė studijų grąža nemotyvuoja medicinos studentų rinktis šias studijas** (žr. **Paveikslėlis 21**). Šią išvadą pagrindžia aprašomosios statistinės analizės rezultatai, rodantys, kad tik nedidelė apklaustų medicinos studentų dalis sutiko su teiginiais, implikuojančias finansinių preferencijų svarbą jų motyvacijai studijuoti mediciną. Remiantis statistinės analizės rezultatais, tik 16,6 proc. apklaustų studentų nurodė, kad būsimas darbo užmokestis turėjo įtakos jų motyvacijai rinktis šią studijų programą. Taipogi, tik penktadalis apklaustų studentų teigė, kad jų motyvaciją sąlygojo finansinis stabilumas (t.y., reguliarios pajamos) ir galimybė uždirbti daug pinigų dirbant gydytojo pozicijoje. Mažiau negu pusė jų (45 proc.) mano, kad nauda, kurią jie patirs pabaigę studijas, yra proporcinga patiriamams studijų kaštams (t.y., studijų krūvis, kaina). Didžioji dauguma apklaustų studentų, vertinant šiuos teiginius, nurodė, kad šie veiksniai nedarė įtakos jų motyvacijai arba išvis neturėjo aiškios pozicijos šiais klausimais. Šias silpnas apklaustų medicinos studentų finansines preferencijas gali sąlygoti žemi atlyginimai medicinos srityje, kurie nepritraukia stiprius finansinius lūkesčius turinčius asmenis. Vis dėlto, nepaisant silpnų finansinių preferencijų, apklaustiems studentams išlieka svarbus pamatinių finansinių poreikių patenkinimas. Apklausos rezultatai rodo, kad net 71,7 proc. apklaustų studentų teigė, jog rinktis medicinos studijas juos motyvavo finansinis saugumas, kurį užtikrintų darbas šioje srityje. Tokia pozicija gali atsirasti dėl aukštos medicinos specialistų paklausos Lietuvoje, kuri užtikrina galimybes įsidarbinti nepatiriant pernelyg didelių konkurencijos sąlygų.

Lyginant dvi tyrimo imtis, pastebimi reikšmingi šių teiginių vertinimo skirtumai tarp apklaustų medicinos ir odontologijos programos studentų. Apklausos rezultatai rodo, kad **didžioji dalis apklaustų odontologijos programos studentų turi stipresnius finansinės naudos lūkesčius**, kurie skatino juos rinktis šią studijų programą. Remiantis apklausos rezultatais, visi apklausti odontologijos programos studentai nurodė, kad renkant šias studijas juos motyvavo finansinis saugumas, kurį

⁶³ **H3:** Medicinos programos studentai rinktis šią studijų programą buvo mažiau motyvuoti ekonominių interesų, lyginant su odontologijos programos studentais.

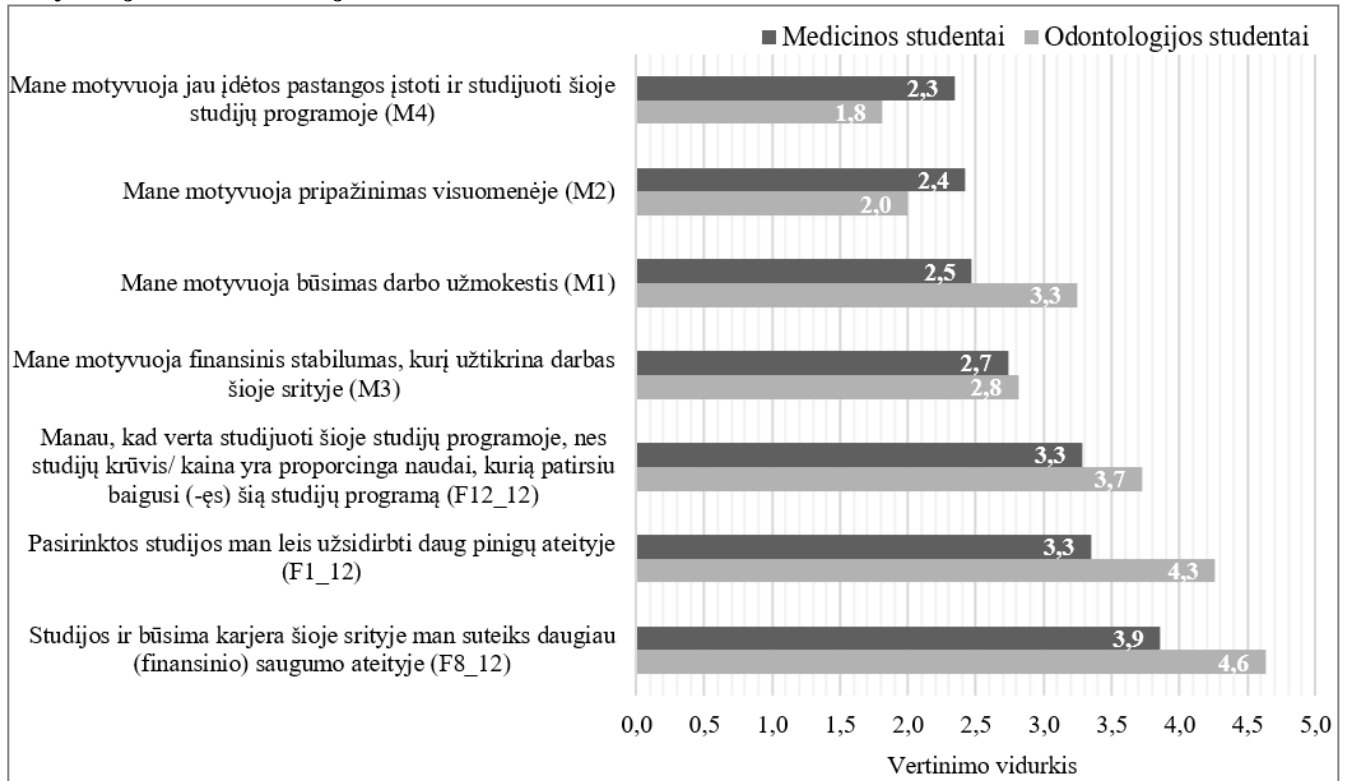
užtikrintų darbas odontologijos srityje (lyginant su 71.7 proc. medicinos studentų). Taipogi, 84,2 proc. studentų nurodė, kad juos motyvuoja galimybė užsidirbti daug pinigų dirbant gydytojo odontologo pozicijoje (lyginant su 20,5 proc. medicinos studentų). Beveik 38 proc. apklaustų studentų taip pat patvirtino, kad jų motyvaciją rinktis medicinos studijas didžiaja dalimi buvo sąlygota būsimo darbo užmokesčio (lyginant su 16.6. proc. medicinos studentų). Šių teiginių vertinimo skirtumai, esantys tarp dviejų tyrimo imčių, buvo įvertinti kaip statistiškai reikšmingi (p reikšmė <0.05). Šie rezultatai patvirtina, kad finansinė studijų graža labiau motyvuoja odontologijos negu medicinos studentus. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, šiuos skirtumus gali lemti nevienodi atlyginimai darbo rinkoje. Kas savo ruožtu gali sąlygoti ir didesnę apklaustų odontologijos studentų norą dirbti Lietuvoje.

Duomenų analizės rezultatai implikuoja, kad apklausti odontologijos programos studentai, turėdami stipresnius ekonominius interesus, galėtų būti priskirti teoriniam „Ekonomisto“ modeliui. Vis dėlto, turimi duomenys rodo tam tikrus nukrypimus nuo šio teorinio modelio. Šiuo atveju, didesnė apklaustų medicinos studentų dalis (lyginant su odontologijos studentais) sutiko su teiginiais, implikuojančiais kaštų vertinimą ir išorės paskatų svarbą. Pavyzdžiui, didesnė dalis apklaustų medicinos studentų patvirtino, kad jau įdėtos pastangos įstoti ir studijuoti mediciną bei pripažinimas visuomenėje apibūdina jų studijų pasirinkimo motyvaciją. Nors atliktas statistinis testas parodė, kad šie skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių nėra statistiškai reikšmingi, tokie rezultatai implikuoja, kad teoriniame „Ekonomisto“ studijų pasirinkimo modelyje gali egzistuoti įsiterpiančios veiksniai. Pavyzdžiui, dalis medicinos programos studentų gali būti labiau linkę vertinti jau įdėtas pastangas į studijų procesą dėl sudėtingesnių studijų sąlygų. Tuo tarpu pripažinimas visuomenėje daliai medicinos studentų gali būti svarbus dėl nusistovėjusio naratyvo apie gydytojo profesijos prestižiškumą.

Apibendrinant, **analizės rezultatai patvirtino** trečiąją tyrimo hipotezę (**H3**), teigiančią, kad medicinos programos studentai rinktis studijas šioje srityje buvo mažiau motyvuoti ekonominių interesų, lyginant su odontologijos programos studentais. Šie rezultatai implikuoja dvi galimas išvadas. Viena vertus, tai patvirtina, kad didesnę įtaką apklaustų medicinos studentų motyvacijai daro vertybiniai veiksniai (idėjinis savirealizacijos siekis). Ši išvada reikštų, kad viešosios politikos susitelkimas tik į finansines paskatas nesukurtų didelės pridėtinės vertės stiprinant medicinos absolventų motyvaciją dirbti Lietuvoje. Kita vertus, silpnesnė ekonominių interesų įtaka medicinos studentų motyvacijai gali atsirasti dėl sąlyginai žemų gydytojų atlyginimų Lietuvoje. Šiuo atveju žinojimas, kad darbo rinkoje jų nelaukia didelė finansinė graža (a) nesukuria papildomų paskatų rinktis šią studijų programą; arba (b) skatina įsidarbinti užsienio valstybėje pabaigus mokslus (pastarasis ryšys bus patikrintas atliekant logistinę regresijos analizę). Remiantis teoriniu tyrimo pagrindu, ekonominių interesų pagrįsta motyvacija yra tiesiogiai susijusi su asmenų polinkiu domėtis studijų programa ir

darbo rinkos situacija. Kiek apklausti medicinos studentai buvo linkę tai daryti yra aptariama sekančiame poskyryje.

Paveikslėlis 21: Apklauso rezultatai, implikuojantys ekonominių interesų svarbą studentų motyvacijai rinktis studijas

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklauso duomenų analizės rezultatais.

Pastaba: statistiškai reikšmingi skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių buvo identifikuoti šių teiginių atvejais: F8_12 (*p* reikšmė 0.012); F1_12 (*p* reikšmė 0.002); M1 (*p* reikšmė 0.009). Likę teiginiai yra įvertinti kaip statistiškai nereikšmingi (*p* reikšmė > 0.05).

3.1.7. Studijų pasirinkimo procesas

Siekiant įvertinti, koks buvo medicinos studentų studijų pasirinkimo procesas, apklausoje buvo pateikti teiginiai apie skirtingus šio proceso ypatumus (pvz., domėjimasis darbo rinkos situacija ir studijų programa, ankstyvas apsisprendimas, alternatyvų (ne)svarstymas, lydinčios abejonės). Apklausoje dalyvaujančių studentų buvo prašoma įvertinti, kiek šie ypatumai atspindi jų pačių studijų pasirinkimo procesą. Šiame analizės etape buvo siekiama įvertinti, ar medicinos studentai, atsižvelgiant į jų silpnesnius ekonominius interesus, buvo linkę mažiau domėtis darbo rinkos situacija, lyginant su odontologijos programos studentais. Šios analizės rezultatai leis patikrinti ketvirtąją tyrimo hipotezę⁶⁴, ir įvertinti, kiek jie buvo informuoti apie studijų procesą ir juos laukiančią finansinę grąžą darbo rinkoje.

⁶⁴ **H4:** Medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo mažiau linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija, lyginant su odontologijos programos studentais.

Remiantis apklausos duomenimis, **dauguma apklaustų medicinos programos studentų, besirinkdami šią studijų programą, menkai domėjosi darbo rinkos situacija ir studijų programos ypatumais.** Tik trečdalis apklausoje dalyvavusių medicinos studentų nurodė, kad prieš darant pasirinkimą analizavo studijų programą. Be to, tik 43 proc. apklaustųjų nurodė, kad domėjosi darbo rinkos situacija, todėl žino, kokios darbo sąlygos ir kokia finansinė grąža jų laukia. Didesnė dalis apklaustų studentų (apie 47 proc.) buvo linkę sutikti, kad dėl šios studijų programos buvo apsisprendę jau seniai, todėl rinkosi nesvarstydami kitų alternatyvų. Taipogi, panaši jų dalis patvirtino šį teiginį nurodydami, kad visuomet save matė dirbant šiose srityje. Šie rezultatai rodo, kad jų studijų pasirinkimo procesas dažniau apėmė ankstyvą savo interesų identifikavimą negu sisteminį domėjimąsi ir alternatyvų vertinimą. Lyginant su odontologijos programos studentais, jų tarpe pastebima priešinga tendencija.

Duomenų analizės rezultatai rodo, kad **didesnė apklaustų studentų dalis besirinkdami šias studijas aktyviai domėjosi darbo rinkos situacija ir studijų programa.** Daugiau kaip 66 proc. apklaustų studentų nurodė, kad besirinkdami šias studijas įvertino darbo sąlygas ir ši studija programa jiems pasirodė naudingiausia būsimos grąžos atžvilgiu (lyginant su 42 proc. medicinos studentų). Taipogi, daugiau kaip 61 proc. apklaustųjų nurodė, kad yra susipažinę su darbo rinkos sąlygomis (lyginant su 42,9 proc.), o 56,7 proc. jų analizavo studijų programą ir konsultavosi su karjeros specialistais (lyginant su 33,3 proc.). Atlikto statistinio testo rezultatai parodė, kad reikšmingi skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių egzistuoja būtent studijų programos analizavimo ir konsultavimosi su karjeros specialistais klausimu (*p reikšmė 0,027*). Ši išvada dera su anksčiau aptarta motyvacijos veiksnių tendencija šių dviejų tyrimo imčių kontekste – odontologijos studentai, turėdami stipresnius ekonominius interesus, yra labiau linkę analizuoti kontekstinę specialybės informaciją.

Apibendrinant, šios **analizės rezultatai patvirtino** ketvirtąją tyrimo hipotezę (**H4**), teigiančią, kad medicinos programos studentai, besirinkdami studijas šioje srityje, buvo mažiau linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija, lyginant su odontologijos programos studentais. Tokie rezultatai implikuoja dvi išvadas. Viena vertus, didesnė apklaustų medicinos studentų dalis, būdami labiau motyvuoti vertybinių veiksnių, nėra linkę analizuoti kontekstinės šios specialybės informacijos (darbo sąlygų, būsimos darbo užmokesčio), nes jiems tai nėra svarbu studijų pasirinkimo procese. Jų procesas dažniau apima ankstyvą savo interesų identifikavimą ir idėjinį specialybės pasirinkimą. Kita vertus, šie rezultatai rodo, kad didesnė medicinos studentų dalis renkasi šias studijas nežinodami, kokios studijų ir darbo sąlygos jų laukia. Šiuo atveju tai didina riziką, kad šie asmenys priimdami neinformuotą sprendimą vėliau susiduria su studijų ir profesinės srities realybe, kuri neatitinka jų lūkesčių. Todėl, gali būti linkę nutraukti studijas ar nuspręsti nedirbti šioje srityje pabaigus mokslus. Iš

tikrųjų, šią tendenciją pagrindžia anksčiau aptarta jų silpnos motyvacijos (studijuoti ir įsidarbinti Lietuvoje) problematika. Aktyvesnis karjeros konsultavimas švietimo institucijose leistų mažinti šias rizikas ir skatintų asmenis priimti labiau informuotus sprendimus.

Aprašomosios statistinės analizės rezultatai leido identifikuoti apklaustų medicinos ir odontologijos studentų motyvacijos tendencijas – jų motyvaciją studijuoti ir dirbti, jų pagrindinius motyvacijos veiksnius ir su tuo susijusius studijų pasirinkimo proceso ypatumus. Analizės rezultatai parodė, kad daugumos apklaustų medicinos studentų motyvacija rinktis šias studijas nebuvo pagrįsta ekonominiais interesais (bet verčiau vertybiniais veiksniais). Taip pat, dauguma šių studentų nesidomėjo studijų programa ir darbo rinkos situacija. Šių aspektų atvejais yra pastebimi reikšmingi skirtumai tarp apklaustų medicinos ir odontologijos programos studentų. Vis dėlto, šis žinojimas dar neleidžia prognozuoti jų pasirinkimo. Taipogi, nėra aišku, kaip šie veiksniai sąveikauja su jų noru dirbti Lietuvoje – galbūt asmenys rodo silpną finansinių paskatų svarbą jų motyvacijai ir prastą domėjimąsi studijų programa ir Lietuvos darbo rinkos situacija, nes planuoja įsidarbinti užsienyje? Siekiant suprasti, ar šie veiksniai reikšmingai veikia jų sprendimą studijuoti medicinos arba odontologijos mokslus, statistiškai reikšmingi teiginiai (kintamieji) tolimesnėje duomenų analizės eigoje buvo įtraukti į logistinę regresijos analizę. Šios analizės rezultatai taip pat leido patikrinti ir kontrolinių kintamųjų įtaką studijų pasirinkimui (lyties, tėvų išsilavinimo, apsisprendimo dirbti Lietuvoje, lyties, studijų finansavimo tipo). Prieš atliekant logistinę regresijos analizę, apklausoje naudoti motyvaciją apibrėžiantys teiginiai turėjo būti transformuoti į latentinius kintamuosius. Šis procesas yra trumpai aptariamasis toliau esančiame poskyryje.

3.2. *Latentinių kintamųjų išvedimas*

Šiame tyrimo etape statistiškai motyvacijos veiksnius apibrėžiantys teiginiai (kintamieji), kurių reikšmingumą patvirtino anksčiau atlikto Manno-Whitney U testo rezultatai, buvo ruošiami logistinei regresijos analizei. Šiuo tikslu, jie buvo transformuoti į latentinius kintamuosius. Priešingu atveju, jų (tikėtini) koreliacijos ryšiai nepatenkintų logistinės regresijos analizei taikomo multikolinearumo nebuvimo reikalavimo.

Faktorinės ir patikimumo analizės rezultatai parodė, kad iš turimų keturių reikšmingų teiginių (kintamųjų) (F1_12; F8_12; M1; F4_14) tikslinga išvesti du latentinius kintamuosius:

1. **Ekonominiai interesai** (F1_12; F8_12; M1);
2. **Domėjimasis** (F4_14).

Atliekant faktorinę analizę pirmiausia buvo patikrinta ir patvirtinta, kad turimi duomenys yra tinkami šiai analizei – jų tinkamumą patvirtino atliktas Kaizerio-Mejerio-Olkinio (KMO) ir Bartlett testas (gautas KMO indeksas siekia 0.636 (*reikšminga, kai* $>0,5$), o Bartlett sferiškumo kriterijaus p reikšmė <0.001 (*reikšminga, kai* <0.05)). Faktorinės analizės rezultatai parodė, kad šie du išskirti faktoriai (Ekonominiai interesai ir Domėjimasis) paaiškina daugiau kaip 80 proc. bendrosios kintamųjų dispersijos. Šių (teiginių) kintamųjų sujungimas į faktorius buvo pagrįstas atsižvelgiant į jų koreliacijos ryšius. Vėliau, remiantis faktorinės analizės rezultatais, buvo įvertintas šių kintamųjų vidinis suderinamumas, atliekant patikimumo analizę (angl. *Reliability analysis*). Gautas Cronbacho alfa (angl. *Cronbach's alpha*) patikimumo koeficientas 0.8 (*reikšminga, kai* >0.7) patvirtinto, kad šie kintamieji įtraukti į faktorius turi vidinį suderinamumą, todėl gali būti transformuoti į latentinius kintamuosius.

Atlikto Manno-Whitney U testo rezultatai parodė, kad šie du kintamieji yra reikšmingi stebint skirtumus tarp medicinos ir odontologijos studentų (p reikšmė >0.05). Šių latentinių kintamųjų išvedimo eiga (atliktų faktorinės ir patikimo analizių rezultatai) detalčiau aptariama Priede Nr. 5.

3.3. Logistinė regresijos analizės rezultatai

Siekiant nustatyti, **kas daro reikšmingą įtaką sprendimui rinktis medicinos arba odontologijos studijas**, du statistiškai reikšmingus skirtumus tarp tyrimo imčių parodė kintamieji (domėjimasis ir ekonominiai interesai) buvo įtraukti į logistinę regresijos analizę. Taipogi, buvo įtraukti keturi kontroliniai kintamieji: lytis, studijų finansavimo tipas, tėvų išsilavinimas ir noras dirbti Lietuvoje. Atliekant logistinę regresijos analizę pirmiausia buvo patikrinta, ar turimi duomenys atitinka būtinus logistinės regresijos analizei taikomus metodologinius reikalavimus, tokius kaip nepriklausomų (tęstinių) kintamųjų ir logaritminių koeficientų tiesinis ryšys, reikšmingų duomenų nukrypimo nebuvimas, multikolinearumo nebuvimas, pakankamas stebėjimo atvejų skaičius. Šie reikalavimai buvo įvertinti kaip patenkinti (rezultatų išsklotinės pateiktos Priede Nr. 6).

Prieš vertinant modelio rezultatus, buvo taip pat **patikrintas modelio tinkamumas duomenims**, atsižvelgiant į keturias pagrindines rezultatų išvestis: klasifikacinę lentelę, Omnibuso testo rezultatus, determinacijos pseudokoficientą (Nagelkerke R^2) ir Hosmerio – Lemeshow testo rezultatus. Gauti klasifikacinės lentelės rezultatai rodo gan aukštą modelio teisingų spėjimų procentą – 90,8 proc. (medicinos studentai 98,6 proc., odontologijos 53,3 proc.). Esantys skirtumai tarp teisingų spėjimų dviejuose tyrimo imtyse gali būti sąlygoti nevienodų tyrimo imčių. Kiti gauti rodikliai taip pat patvirtina modelio tinkamumą duomenims (žr. plačiau Priedas Nr. 6).

Remiantis logistinės regresijos rezultatais, **įtraukti kontroliniai kintamieji neturi reikšmingos įtakos studijų pasirinkimui:**

1. Tėvų išsilavinimas (*p* reikšmė 0,06)
2. Studijų finansavimo tipas (*p* reikšmė 0,39)
3. Noras dirbti Lietuvoje arba užsienio valstybėje (*p* reikšmė 0,06)
4. Lytis (*p* reikšmė 0,65)

Šie rezultatai rodo, kad asmens demografinės savybės (lytis, tėvų išsilavinimas) nedaro reikšmingos įtakos asmens sprendimui studijuoti medicinos mokslus. Tai dar kartą patvirtinta, kad daugelio apklaustų medicinos studentų sprendimas rinktis šias studijas buvo priimtas savarankiškai, o ne paveiktas aplinkos spaudimo (šiuo atveju – tėvų turimo išsilavinimo pavyzdžiu). Gauti rezultatai taip pat rodo, kad studijų finansavimo tipas ir asmenų noras dirbti Lietuvoje arba užsienio valstybėje nedaro reikšmingos įtakos sprendimui rinktis medicinos programą. Šie rezultatai implikuoja, kad medicinos studijų programą renkasi ne tik asmenys, kurie planuoja siekti karjeros tikslų užsienio valstybėje. Taigi, empirinės analizės eigoje atsirandanti prielaida apie galimą ryši tarp silpnų medicinos studentų ekonominių interesų, sąlygotų nepakankamų finansinių paskatų darbo rinkoje, ir jų polinkiu siekti karjeros tikslų užsienio valstybėje nebuvo patvirtintas.

Remiantis analizės rezultatais, statistiškai **reikšmingą įtaką studijų pasirinkimui turi du nepriklausomi kintamieji** (pagrindiniai analizės rezultatai pateikti **Lentelėje 4**):

1. Ekonominiai interesai
2. Domėjimasis

Lentelė 4: Logistinės regresijos analizės rezultatai

Nepriklausomas kintamasis	B reikšmės	P reikšmės	Exp(B) reikšmės	Pasikliautieji intervalai (95%)
Ekonominiai interesai	-1.560	0.010	0.222	0.065 – 0.684
Domėjimasis (4) ⁶⁵	-3.648	0.027	0.078	0.001 – 0.656

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Logistinės regresijos rezultatai rodo, kad asmenys, turintys stipresnius ekonominius interesus (*B* reikšmė -1.560) ir aktyviau besidomintys studijų programa bei darbo rinkos situacija (*B* reikšmė -3.648), verčiau rinksis odontologijos, o ne medicinos studijų programą. Stipresnių ekonominių interesų turėjimas mažina studento sprendimo pasirinkti medicinos studijas tikimybę 0.78 karto (*Exp(B)* reikšmė 0.222), o aktyvesnis domėjimasis šią tikimybę mažina 0.92 karto (*Exp(B)* reikšmė 0.078). Šių rezultatų patikimumą rodo 95% pasikliautieji intervalai, apimantys *Exp(B)* reikšmes (bei neįtraukiantys vieneto reikšmių). Šie rezultatai pagrindžia anksčiau aptartas medicinos studentų motyvacijos tendencijas, rodančias, kad jų motyvacija rinktis šias studijas nėra pagrįsta ekonominės naudos siekimu. Didžioji

⁶⁵ Remiantis logistinės regresijos kategorinių kintamųjų kodavimu (žr. Priedas Nr. 6), šis kintamasis reiškia aktyvesnį domėjimąsi studijų programa ir konsultavimąsi su karjeros specialistais.

dalis apklaustų medicinos studentų verčiau renkasi šią studijų programą veikiami vertybinių nuostatų – nuoširdžiu susidomėjimu bei siekiu siekti karjeros tikslų šios specialybės srityje. Kita vertus, jų motyvacijos stoka studijuojant ir neapibrėžtas sprendimas dirbti Lietuvoje gali būti sąlygojamas jų nepakankamu domėjimusi. Tikėtina, kad didelė dalis studentų pasirenka šias studijas neturėdami daug žinių apie studijų programą ir darbo rinkos situaciją. Todėl, susidūrę su jų lūkesčiais neatitinkančia realybe, ima dvejoti dėl savo pasirinkimo.

3.3.1. Rezultatų validacija

Atsižvelgiant į šio tyrimo metodologinį ribotumą – nevienodas tyrimo imtis, gauti rezultatai turi būti vertinami kritiškai. Siekiant įsitikinti, kad tyrimo imčių skirtumai neturėjo reikšmingos įtakos logistinės regresijos analizės rezultatams ir tokiu būdu validuoti gautus rezultatus, tyrimo imčiai buvo taikoma stebėjimo atvejų balansavimo procedūra. Atsitiktiniu būdu pasirinkti stebėjimo atvejai buvo pašalinti, siekiant suvienodinti tyrimo imtis. Vėliau subalansuotų duomenų pagrindu buvo atlikta pakartotinė logistinė regresijos analizė.

Pakartotinė logistinė regresijos analizė iš dalies patvirtino pirminio modelio rezultatus. Gautas modelis rodo geresnį tinkamumą duomenims ir aukštesnį teisingų prognozių rodiklį odontologijos studentams (73,3 proc. vietoje 53,3 proc.). Kiti modelio rodikliai (t.y., Omnibuso testas, Hosmerio – Lemeshow testas ir determinacijos pseudokoficientai) taip pat rodo palankesnius įverčius, vertinant modelio tinkamumą (žr. Priedas Nr. 7).

Remiantis gautais rezultatais, kontroliniai kintamieji neturi reikšmingos įtakos studijų pasirinkimui. Tuo tarpu ekonominiai interesai išlieka reikšmingu kintamuoju (žr. **Lentelė 5**). Pakartotinis modelis patvirtina, kad asmenys, turintys stipresnius ekonominius interesus, verčiau rinksis odontologijos, o ne medicinos studijų programą. Kita vertus, domėjimasis, kuris anksčiau buvo įvertintas kaip statistiškai reikšmingas veiksnys renkantis studijas, šiame modelyje vertinamas kaip abejotina reikšmingas. Nors gauta *p reikšmė* siekia 0,051, tačiau patikimumo intervalai įtraukia vieneto reikšmę, kas gali reikšti, kad šis veiksnys neturi reikšmingos įtakos priklausomam kintamajam. Atsižvelgiant į šiuos rezultatus, domėjosi įtaka studijų pasirinkimui turi būti vertinama kritiškai, tuo tarpu ekonominių interesų įtaka yra neabejotina.

Lentelė 5: Logistinės regresijos analizės rezultatai

Nepriklausomas kintamasis	B reikšmės	P reikšmės	Exp(B) reikšmės	Pasikliautieji intervalai (95%)
Ekonominiai interesai	-2.912	0.032	0.054	0.004 – 0.775
Domėjimasis (4) ⁶⁶	-5.468	0.051	0.004	0.000 – 1.021

Šaltinis: remiantis darbo autorės rengtos apklausos duomenų analizės rezultatais.

Atliktos logistinės regresijos analizės rezultatai rodo, kad reikšmingas kintamasis, darantis įtaką studijų pasirinkimui, yra ekonominiai interesai. Šiuos rezultatus papildant aprašomosios statistinės analizės rezultatais, galima apibrėžti medicinos studentų motyvacijos mechanizmą. Taigi, didžioji dalis apklaustų medicinos studentų renkasi šias studijas vedami vertybinių paskatų. Jų reikšmingai neveikia aplinkos įtaka arba ekonominiai interesai. Stipresnių ekonominių interesų turėjimas, šiuo atveju, motyvuotų juos verčiau rinktis odontologijos studijas. Šis aspektas atsispindi ir jų studijų pasirinkimo procese – dauguma apklaustų medicinos studentų nebuvo linkę domėtis darbo rinkos sąlygomis (būsimu darbo užmokesčiu), kas savo ruožtu rodo, kad jiems tai nėra itin svarbu. Empirinių duomenų analizės eigoje implikuotas tikėtinas ryšys tarp silpnų ekonominių interesų dėl prastų finansinių paskatų darbo rinkoje ir sprendimo įsidarbinti užsienio valstybėje nebuvo patvirtintas. Tai leidžia teigti, kad dauguma medicinos studentų galėtų būti priskirti teoriniam „Idealisto“ modeliui, todėl finansinės paskatos (netgi užsienio valstybėje) nesukurtų daug pridėtinės vertės jų motyvacijai. Tyrimo pradžioje identifikuota daugumos medicinos studentų silpna motyvacija studijuoti (daugiau kaip pusė svarstė nutraukti studijas) ir įsidarbinti Lietuvoje šiuo atveju gali būti sąlygota dvejų veiksnių. Pirma, daugumos medicinos studentų priimtas sprendimas studijuoti mediciną buvo nepakankamai informuotas (dauguma nesidomėjo studijų programa ir darbo rinkos situacija), todėl studentai, susidūrę su realybe, kuri neatitinka jų lūkesčių, ima dvejoti dėl savo pasirinkimo. Antra, studijų ir būsimos darbo sąlygos nepatenkina jų vertybinių veiksnių paremtos motyvacijos studijuoti ir siekti karjeros tikslų medicinos srityje. Atsižvelgiant į šiuos veiksnis, aktyvesnis karjeros konsultavimas ir gydytojų darbo sąlygų gerinimas galėtų reikšmingai prisidėti prie jų motyvacijos stiprinimo. Tuo tarpu stipresnė odontologijos programos studentų motyvacija dirbti Lietuvoje yra sąlygota tiek gerų darbo sąlygų (patenkinančių jų vertybinius veiksnis), tiek gerų finansinių paskatų (patenkinančių jų ekonominius interesus).

⁶⁶ Remiantis logistinės regresijos kategorinių kintamųjų kodavimu (žr. Priedas Nr. 7), šis kintamasis reiškia aktyvesnį domėjimąsi studijų programa ir konsultavimąsi su karjeros specialistais.

Tyrimo išvados ir rekomendacijos

Šiuo tyrimu buvo siekiama išanalizuoti medicinos studentų motyvaciją ir nustatyti, ar jų studijų pasirinkimas yra labiau pagrįstas finansinėmis paskatomis (t.y., būsimu darbo užmokesčiu), vertybiniais aspektais (t.y., idėjinių akademinų ar profesinių lūkesčių) ar verčiau aplinkos įtaka (pvz., tėvų spaudimu)? Šis tikslas svarbus siekiant suprasti, kokios paskatos gali užtikrinti didesnę medicinos absolventų norą įsidarbinti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose. Remiantis tyrimo išvadomis, šio skyriaus pabaigoje bus pateiktos viešosios politikos rekomendacijos, padėsiančios sukurti šias paskatas ir tokiu būdu spręsti nepakankamą sveikatos priežiūros specialistų pasiūlos iššūkį.

Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, šiame tyrime medicinos studentai buvo lyginami su odontologijos programos studentais. Šis sprendimas buvo priimtas, atsižvelgiant į šios srities giminingumą medicinos sričiai (sveikatos priežiūros sritys, orientuotą į pagalbos suteikimą žmonėms), sąlygojančių panašių vertybių ir karjeros tikslų žmonių pritraukimą į šias specialybes, tačiau skirtingas darbo sąlygas. Šiuo atveju darbo sąlygų skirtumai (darbo krūvio ir darbo užmokesčio prasme) gali lemti skirtingus šių studentų motyvacijos mechanizmus ir nevienodą jų pasiryžimą įsidarbinti Lietuvos sveikatos priežiūros institucijose. Siekiant nustatyti šių studentų motyvaciją ir studijų pasirinkimo procesą, šio tyrimo rėmuose buvo vykdoma VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų I ir II kurso studentų apklausa. Apklausos duomenų pagrindu atliktos statistinės analizės rezultatai implikuoja kelias reikšmingas šio tyrimo išvadas:

- 1. Maždaug pusė apklaustų medicinos programos studentų susiduria su silpna motyvacija studijuoti ir įsidarbinti Lietuvoje pabaigus studijas.** Šią išvadą pagrindžia analizės rezultatai, parodantys, kad 55 proc. apklaustų medicinos studentų yra svarstę apie išankstinį studijų nutraukimą, daugiau negu trečdalis jų nėra apsprendę arba neplanuoja tęsti studijų rezidentūroje, ir beveik pusė jų (48 proc.) nežino ar norėtų dirbti Lietuvoje arba planuoja/ norėtų įsidarbinti užsienio valstybėje (9 proc.). Šiuo atveju statistiškai reikšmingas skirtumas pastebimas lyginant su odontologijos programos studentais – 70 proc. jų planuoja/ nori dirbti Lietuvoje pabaigus studijas. Tokie rezultatai implikuoja neigiamas tendencijas Lietuvoje praktikuojančių gydytojų pasiūlai.
- 2. Daugumos apklaustų medicinos ir odontologijos programos studentų sprendimas studijuoti šioje studijų programoje nebuvo veikiamas aplinkos (tėvų, draugų, mokytojų) įtakos.** Apklausos duomenų analizės rezultatai parodė, kad apklausti studentai savarankiškai priėmė šį sprendimą, jų aplinkos žmonių (tėvų, draugų ar mokytojų) turimas išsilavinimas ir skatinimas neturėjo įtakos jų studijų pasirinkimui. Šią išvadą patvirtina ir logistinės regresijos analizės

rezultatai, įvertinantys tėvų turimą išsilavinimą kaip statistiškai nereikšmingą kintamąjį. Šie rezultatai **nepatvirtina pirmosios tyrimo hipotezės**, teigiančios, kad medicinos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo labiau veikiami aplinkos (tėvų, draugų ar mokytojų) įtakos, lyginant su odontologijos programos studentais. Tai leidžia teigti, kad dauguma medicinos studentų yra veikiami autonominės motyvacijos, todėl kuriamos paskatos jų motyvacijai stiprinti yra prasmingos.

- 3. Daugumą apklaustų medicinos ir odontologijos programų studentus rinktis šios srities studijas labiausiai motyvavo vertybiniai veiksniai**, o ne ekonominės paskatos ar aplinkos įtaka. Šią išvadą pagrindžia apklausos rezultatai, parodantys, kad apklaustiems studentams nuoširdžiai patinka studijuojamas dalykas ir tokio darbo pobūdis. Šiuos studentus motyvuoja galimybė įsidarbinti ir siekti karjeros tikslų šioje srityje. Lyginant apklaustus studentus, daugiau odontologijos programos studentų buvo linkę sutikti su šiais teiginiais (nors šie skirtumai ir nebuvo įvertinti kaip statistiškai reikšmingi). Taigi, šie rezultatai **nepatvirtina antrosios tyrimo hipotezės**, teigiančios, kad medicinos mokslų studentai rinktis šią studijų programą buvo labiau motyvuoti vertybinių veiksnių, lyginant su odontologijos programos studentais.
- 4. Dauguma apklaustų medicinos programos studentų rinktis šią studijų programą nebuvo motyvuoti ekonominių interesų.** Apklausos duomenys rodo, kad dauguma medicinos studentų nesutiko su teiginiais, implikuojančiais ekonominių interesų svarbą jų motyvacijai. Tuo tarpu odontologijos programos studentai kur kas dažniau linkę teigti, kad pasirinkti šią studijų programą juos motyvavo būsimas darbo užmokestis. Jų teigimu, pasirinktos studijos jiems leis užsidirbti daugiau pinigų ateityje ir todėl suteiks finansinį saugumą. Atliktos logistinės regresijos analizės rezultatai rodo, kad stipresnių ekonominių interesų turėjimas mažina tikimybę, kad asmuo rinksis medicinos studijas ir didina tikimybę, kad ji/jis pasirinks odontologijos studijų programą. Empirinių duomenų analizės eigoje implikuotas tikėtinas ryšys tarp silpnų ekonominių interesų dėl prastų finansinių paskatų darbo rinkoje ir sprendimo įsidarbinti užsienio valstybėje nebuvo patvirtintas. Šie **rezultatai patvirtina trečiąją tyrimo hipotezę**, teigiančią, kad medicinos programos studentai rinktis šią studijų programą buvo mažiau motyvuoti ekonominių interesų, lyginant su odontologijos programos studentais.
- 5. Dauguma apklaustų medicinos programos studentų, besirinkdami šią studijų sritį, nebuvo linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija.** Apklausos duomenų analizės rezultatai parodė, kad medicinos studentai nesidomėjo studijų ir darbo rinkos sąlygomis, taipogi nebuvo linkę vertinti naudos, kurią jie gaus pabaigę studijas (t.y., karjeros perspektyvos, darbo

užmokestis). Šiuo atveju buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp dviejų tyrimo imčių. Ši išvada implikuoja, kad apklaustų medicinos studentų sprendimas studijuoti šioje studijų programoje nebuvo gerai informuotas, todėl juos gali lydėti abejonės dėl savo pasirinkimo vos tik jie susidus su jų lūkesčius neatitinkančia realybe. Atliktos pirminės logistinės regresijos analizės rezultatai rodo, kad aktyvesnis domėjimasis studijų programa ir darbo rinkos situacija mažina tikimybę, kad asmuo pasirinks medicinos studijas ir didina tikimybę, kad ji/jis pasirinks odontologijos studijų programą (antrinės analizės rezultatai šiuo klausimu pateikia abejotinus rezultatus). Taigi, **šie rezultatai patvirtina ketvirtąją tyrimo hipotezę**, teigiančią, kad odontologijos programos studentai, besirinkdami šią studijų programą, buvo labiau linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija, lyginant su medicinos programos studentais.

Apibendrinant, šio tyrimo rezultatai leidžia apibūdinti apklaustųjų medicinos ir odontologijos programų studentų motyvaciją ir studijų pasirinkimo procesą. Apklausti medicinos programos studentai yra labiau motyvuoti vertybinių veiksnių. Jie yra susidomėję studijuojamu dalyku, juos motyvuoja darbas šioje srityje. Dauguma apklaustų medicinos studentų neturi stiprių ekonominių interesų, t.y., būsima finansinė grąža nebuvo būtina sąlyga jų apsisprendimui rinktis šias studijas. Šis bruožas atsispindi ir jų sprendimo priėmimo procese – apklausti medicinos programos studentai nebuvo linkę domėtis studijų programa ir darbo rinkos situacija. Šie rezultatai implikuoja, kad apklausti **medicinos programos studentai galėtų būti priskirti idealisto modeliui**. Tuo tarpu odontologijos programos studentai pasižymi stipria motyvacija tiek ekonominių interesų, tiek vertybinių veiksnių atžvilgiu. Šiuos studentus motyvuoja tiek studijų pobūdis, tiek finansinė jų sprendimo grąža. Šis aspektas taip pat atsispindi jų studijų pasirinkimo procese – apklausti studentai kur aktyviau domėjosi studijų programa ir darbo rinkos situacija, įsivertino būsimą naudą. Šie rezultatai implikuoja, kad apklausti **odontologijos programos studentai svyruoja tarp ekonomisto ir idealisto modelio**. Toks studijų pasirinkimo tipas galėtų būti laikytinas idealiuoju atveju, nes apima tiek idealistinius savirealizacijos tikslus, tiek finansinės grąžos vertinimo aspektus.

Šio tyrimo išvados, apibūdinančios apklaustų medicinos studentų motyvaciją ir studijų pasirinkimo procesą, implikuoja kelias problemines sritis, kurios gali sąlygoti nepakankamą praktikuojančių gydytojų pasiūlą Lietuvoje. Pirmiausia, apklausti medicinos studentai nėra tvirtai apsisprendę įsidarbinti Lietuvoje pabaigus studijas. Šios ankstyvos abejonės rodo, kad emigracijos sprendimo ištakos gali glūdėti dar studijų procese, o ne darbo rinkoje. Todėl, sprendžiant nepakankamos praktikuojančių medikų pasiūlos problemą, yra vertinga atsižvelgti į mediciną studijuojančių asmenų motyvaciją ir kurti paskatas dar studijų proceso metu (pvz., užtikrinant palankias

galimybes įgyti praktinės patirties, įgyvendinti finansiškai apmokamas praktikas ligoninėse, adaptuoti studijų programą atsižvelgiant į studentų motyvacijos veiksnius). Antra, apklaustų studentų motyvacija siekti karjeros šioje srityje yra paremta vertybinių veiksnių, o ne ekonominių interesų ar aplinkos įtakos. Ši išvada implikuoja, kad paskatos, skatinančios medicinos absolventus įsidarbinti Lietuvoje, turi būti nukreiptos į gydytojų darbo sąlygų gerinimą ir savirealizacijos galimybių užtikrinimą, o ne tik į finansinių paskatų kūrimą. Dabartinė sveikatos priežiūros specialistų paskatų sistema yra daugiausiai paremta finansinėmis priemonėmis (t.y., darbo užmokesčio didinimu ir finansinių priedų išmokėjimu), tuo tarpu nepatenkinamų darbo sąlygų problema šioje srityje nėra sprendžiama. To rezultate, praktikuojantys medikai susiduria su dideliu darbo krūviu ir psichologiniu spaudimu (mobingo apraiškomis), lydinčiais į psichologinį perdegimą ir mažėjančią motyvaciją dirbti. Galiausiai, tyrimo rezultatai parodė, kad sprendimas rinktis medicinos studijas nėra gerai informuotas. Dauguma apklaustų medicinos studentų teigė, kad besirinkdami šias studijas jie nesidomėjo studijų programa ir darbo rinkos situacija. Taipogi dauguma jų nebuvo linkę įsivertinti, ar nauda, kurią jie patirs darbo rinkoje, atitinka jų lūkesčius. Ši išvada implikuoja, kad medicinos studentai pradėję studijuoti ar įsidarbinę viešosiose sveikatos priežiūros institucijose galimai susiduria su jų lūkesčius neatitinkančia realybe. Todėl, jų motyvacija siekti karjeros šioje srityje gali blėsti ir sąlygoti jų sprendimą persikvalifikuoti arba emigruoti. Remiantis pristatytomis išvalgomis, šis tyrimas pateikia viešosios politikos rekomendacijas, įgyvendinamas švietimo ir sveikatos apsaugos politikos srityse:

- 1. Reguliarus medicinos studentų motyvacijos vertinimas.** Siūloma vykdyti plataus masto medicinos studentų (įskaitant visų Vilniaus Universiteto ir Lietuvos Sveikatos Mokslų Universiteto studijų kursų ir pakopų studentus) apklausas, siekiant identifikuoti medicinos studentų motyvacijos tendencijas. Apklausų metu surinkti duomenis leistų įvertinti, kas motyvuoja medicinos studentus, kiek jie yra apsisprendę įsidarbinti pabaigus studijas, ir kokius veiksnius, mažinančius paskatas įsidarbinti Lietuvoje, jie išvelgia. Ši informacija būtų vertinga vykdant žiniomis pagrįstas švietimo sistemos ir darbo rinkos reformas, kuriomis būtų siekiama kurti teigiamas paskatas medicinos absolventams įsidarbinti Lietuvoje pabaigus studijas.
- 2. Darbo sąlygų sveikatos apsaugos srityje gerinimas ir nefinansinių paskatų kūrimas.** Siūloma įgyvendinti reformas sveikatos priežiūros srityje, siekiant užtikrinti subalansuotą medikų darbo krūvį ir galimybę derinti darbinis įsipareigojimus su asmeniniu gyvenimu ir poilsiu, tokiu būdu mažinant patiriamo streso lygį. Taipogi, rekomenduojama atsižvelgti į sveikatos priežiūros specialistų psichologinę gerovę, užtikrinant sveiką psichologinę atmosferą darbo vietoje (eliminuojant psichologinio spaudimo ir mobingo apraiškas) bei kokybiškos

psichologinės pagalbos prieinamumą. Galiausiai, siekiant didinti praktikuojančių medikų paskatas dirbti, siūloma stiprinti nefinansines paskatas, tokias kaip socialinio paketo plėtojimas bei nuolatinių kvalifikacijos kėlimo galimybių užtikrinimas.

- 3. Karjeros konsultavimo stiprinimas mokyklose.** Siūloma privalomąja tvarka vykdyti karjeros konsultavimą baigiamųjų klasių moksleiviams (pvz., per privalomą popamokinę veiklą vykdyti karjeros konsultacijas, organizuoti išvykas į universitetus ar darbovietės, diegti karjeros mentorystės sistemą). Šios veiklos turėtų apimti moksleivių informavimą apie studijų programų alternatyvas (įvairiose švietimo lygmenyse: profesinis, aukštasis mokslas (universitetinis ar koleginis)), ir darbo rinkos situaciją skirtingų specialybių kontekstuose. Karjeros konsultavimo paslaugos leis moksleiviams priimti labiau informuotus sprendimus renkantis specialybę, kuri atitiks jų tikslus bei lūkesčius.

Apibendrinant, šis tyrimas yra vienas pirmųjų bandymų Lietuvos akademiniam diskurse įvertinti nepakankamos sveikatos priežiūros specialistų pasiūlos ištakas medicinos studentų motyvacijoje. Šio tyrimo rezultatai ne tik implikuoja reikšmingą vertybinių veiksnių paremtos motyvacijos įtaką medicinos studentų sprendimui studijuoti ir siekti karjeros šioje srityje, bet ir sukuria pagrindą (pateikdamas teorinį konstruktą ir metodologinę prieigą) tolimesniems šios srities tyrimams. Atsižvelgiant į šio tyrimo metodologinius ribotumus (t.y., mažą apklaustų studentų skaičių bei koncentraciją tik į vieno universiteto I ir II kurso studentus), siūloma plėsti šios srities tyrimus, vykdant platesnio masto medicinos studentų apklausas. Pridėtinę vertę taip pat sukurtų ir giluminių interviu organizavimas su šiais studentais, kurie leistų surinkti išsamesnę informaciją apie jų motyvaciją ir lūkesčius. Be to, ši tyrimo logika galėtų būti pritaikoma ir kitoms probleminėms Lietuvos viešųjų paslaugų sritims. Tokio pobūdžio tyrimai sukurtų pridėtinę vertę užtikrinant tiek pakankamą viešųjų paslaugų pasiūlą, tiek dirbančių specialistų gerovę.

Literatūros sąrašas

1. Andersson, Tobias, Rationality in educational choice: A study on decision-making and risk-taking in academic settings, 2016.
2. Ankur Joshi, et al., Likert scale: Explored and explained, *British journal of applied science & technology* 7.4, 2015.
3. Ashley Brissette, Daniel Howes, Motivation in medical education: a systematic review, 2010.
4. Betts, J. R., What Do Students Know about Wages? Evidence from a Survey of Undergraduates, *The Journal of Human Resources*, 31(1), 1996.
5. Boström, Lena, Göran Bostedt, What about Study Motivation? Students and Teachers' Perspectives on What Affects Study Motivation, *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* 19, no. 8, 2020.
6. Brissette, Ashley, and Daniel Howes, Motivation in medical education: a systematic review, 2010.
7. Čekanavičius, Vydas ir Gediminas Murauskas, Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose, *Vilniaus universiteto leidykla*, 2014.
8. Clements, Andrew James, Caroline Kamau, Understanding students' motivation towards proactive career behaviours through goal-setting theory and the job demands–resources model, *Studies in Higher Education* 43.12, 2018.
9. Deci E. L. ir Ryan, R. M., Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 2008.
10. Demetris Vrontis, Alkis Thrassou, and Yioula Melanthiou, A contemporary higher education student-choice model for developed countries, *Journal of Business Research* 60.9, 2007.
11. Eagle, Paula F, and Luis R. Marcos, Factors in medical students' choice of psychiatry, *The American journal of psychiatry*, 1980.
12. Edward L. Deci, Richard M. Ryan, Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health, *Canadian psychology/Psychologie Canadienne*, 2008.
13. Erzurum Victor et al., What influences medical students' choice of surgical careers, *Surgery* 128.2, 2000.
14. Europos migracijos tinklas, Migracijos tendencijos, 2020, žiūrėta 2022 01 11, <https://123.emn.lt/>.
15. Gagné Marylène, Edward L. Deci, Self-determination theory and work motivation, *Journal of Organizational behavior* 26.4, 2005.
16. Galbraith, Niall, David Boyda, Danielle McFeeters, and Tariq Hassan, The mental health of doctors during the COVID-19 pandemic, *BJPsych bulletin* 45, no., 2021.
17. Gaşiorowski, Jakub, Elżbieta Rudowicz, and Krzysztof Safranow. Motivation towards medical career choice and future career plans of Polish medical students, *Advances in health sciences education* 20.3, 2015.
18. Gheondea-Eladi, A., Understanding how people decide: Decision-making theories as mental representations, *Journal of Community Positive Practices*, 2016.

19. Goldberg, Stuart H. Motivation for medicine, *Current Opinion in Ophthalmology* 10.5, 1999.
20. Groves, Robert M., et al., *Survey methodology*, John Wiley & Sons, 2011.
21. Harackiewicz, Judith, et al., Predictors and consequences of achievement goals in the college classroom: Maintaining interest and making the grade, *Journal of Personality and Social Psychology* 73.6, 1997.
22. Hasan Afzal et al., A Study of University Students' Motivation and Its Relationship with Their Academic Performance, SSRN, 2010.
23. Håvard Helland, Øyvind N. Wiborg, How do parents' educational fields affect the choice of educational field, *The British journal of sociology* 70.2, 2019.
24. Hedström P., Rational imitation: On mechanisms, beliefs, and social proofs. Stockholm: Univ., Department of Sociology, 1996b.
25. Hedström, P., & Swedberg, R., Rational choice, empirical research, and the sociological tradition, *European Sociological Review*, 12(2), 1996a.
26. Helland, Håvard, and Øyvind N. Wiborg, How do parents' educational fields affect the choice of educational field, *The British journal of sociology* 70.2, 2019.
27. Julian R Betts, What do students know about wages? Evidence from a survey of undergraduates, *Journal of human resources*, 1996
28. Knight F.H., Risk, uncertainty and profit, London: London School of Economics & Political Science, 1975.
29. Kobale, Mihaela, et al. Motivation and career perceptions of dental students at the School of Dental Medicine University of Zagreb, Croatia, *Acta Stomatologica Croatica* 50.3, 2016.
30. Kusurkar, R. A., et al., Motivation as an independent and a dependent variable in medical education: a review of the literature, *Medical teacher* 33.5, 2011.
31. Labanauskas, Liutauras, „Protų nutekėjimo" problema Lietuvoje: medikų emigracija, *Filosofija. Sociologija* 2, 2006.
32. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija, Gydytojų ir slaugytojų darbo užmokestis didės nuo liepos 1 d., žiūrėta 2022 m. balandžio 31 d., <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/gydytoju-ir-slaugytoju-darbo-uzmokestis-dides-nuo-liepos-1-d>.
33. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Medikai kviečiami dirbti mažesniuose regionuose, 2019, žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d., <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/medikai-kvieciami-dirbti-mazesniuose-regionuose>.
34. Lietuvos sveikatos apsaugos darbuotojų profesinė sąjunga, Jaunųjų gydytojų asociacija palaiko Lietuvos medikų sąjūdį, 2017, žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d., <https://www.lsadps.lt/index.php/38-jaunuju-gydytoju-asociacija-palaiko-lietuvos-mediku-sajudi>.
35. Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos sveikatos statistika, 2020, žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d., https://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Statistikos/LT_sveik_stat_health/la_2020.pdf.

36. Menon, Maria Eliophotou, Anna Saiti, and Michalis Socratous. Rationality, information search and choice in higher education: Evidence from Greece, *Higher Education* 54.5, 2007.
37. OECD, Distribution of graduates and entrants by Field, 2017, žiūrėta 2021 m. gruodžio 5 d., https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_GRAD_ENTR_FIELD.
38. OECD, Medical graduates, per 100 000 inhabitants, 2019 or latest available, 2019, žiūrėta 2020 m. gruodžio 5 d., <https://data.oed.org/healthres/medical-graduates.htm>.
39. Pakalniškienė, Vilmantė, Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas, Metodinė priemonė. *Vilnius: VU leidykla* 36, 2012.
40. Pelaccia, Thierry, and Rolland Viau, Motivation in medical education, *Medical teacher* 39.2, 2017.
41. Priimtųjų į Vilniaus universiteto pirmosios pakopos ir vientisąsias studijas bendrojo priėmimo ir Vilniaus universiteto papildomo priėmimo metu statistika 2020 metais, žiūrėta 2022 sausio 15 d., https://www.vu.lt/site_files/2020_m._pri%C4%97mimas/I_pakopos_priemimo_statistika_viesinimui_2020.pdf.
42. Pukėnas, Kazimieras, Kokybinių duomenų analizė SPSS programa, *Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija* 94, 2009.
43. Schmidt, Vivien A., Taking ideas and discourse seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'new institutionalism, *European political science review* 2, 2010.
44. Sobral, Dejan T., What kind of motivation drives medical students' learning quests?, *Medical education* 38.9, 2004.
45. Steinmo, Sven, Institutionalism, European University Institute, Florence, Italy, 2013.
46. Strata, Prognozė: po dešimtmečio Lietuvoje labiausiai trūks slaugytojų, šeimos ir vidaus ligų gydytojų, 2021, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://strata.gov.lt/lt/naujienos/8-naujienos/878-prognoze-po-desimtmečio-lietuvoje-labiausiai-truks-slaugytoj-seimos-ir-vidaus-lig-gydytoj>.
47. Vaglum, Per, F. Wiers-Fenssen, and Ø. Ekeberg. Motivation for medical school: the relationship to gender and specialty preferences in a nationwide sample, *Medical Education*, 1999.
48. Vilniaus Universitetas, Medicina, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., <https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas/medicina>.
49. Vilniaus Universitetas, Rezidentūra, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., <https://www.mf.vu.lt/stojantiesiems/priemimas/priemimas-i-rezidentura#rezidenturos-studiju-programos>.
50. Williams, Geoffrey C., et al. Medical students' motivation for internal medicine, *Journal of general internal medicine* 9.6, 1994.
51. Williams, Geoffrey C., et al. Motivation underlying career choice for internal medicine and surgery, *Social science & medicine* 45.11, 1997.
52. Wouters, Anouk, et al. Motivation of Dutch high school students from various backgrounds for applying to study medicine: a qualitative study, *BMJ open* 7.5, 2017.

Priedai

Priedas Nr. 1: Apklausos klausimynas

Studijų pasirinkimas VU Medicinos fakultete

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Gerb. VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų studentai,

Esu Diana Čop, Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI) viešosios politikos analizės magistro programos antrojo kurso studentė. Baigiamojo darbo tikslais atlieku tyrimą, kuriuo siekiu išsiaiškinti, kas motyvuoja VU medicinos ir odontologijos programų studentus rinktis šias studijas. Remiantis tyrimo rezultatais, pateiksiu politines rekomendacijas, padėsiančias pritraukti studentus ir išlaikyti juos motyvuotus studijų procese.

Ši apklausa yra tyrimo dalis ir jos rezultatai bus panaudoti baigiamajame darbe. Apklausa skirta tik VU Medicinos fakulteto Medicinos ir Odontologijos programų I ir II kurso studentams. Apklausa yra anoniminė, todėl jūsų tapatybė nebus identifikuota, o apklausos rezultatai bus pristatyti tik apibendrintai.

Apklausoje galima dalyvauti iki gruodžio 22 d. imtinai.

Šalia klausimo esanti žvaigždutė (*) reiškia, kad klausimas yra privalomas atsakyti. Neatsakę į klausimą negalėsite pereiti prie kito.

Dalyvaudami apklausoje užtruksite apie 6 minutes.

Jeigu turite klausimų dėl apklausos ar tyrimo, galite kreiptis el. paštu: diana.cop@tspmi.stud.vu.lt

Iš anksto nuoširdžiai dėkoju už Jūsų dalyvavimą apklausoje!

Pažymėkite, kad sutinkate dalyvauti apklausoje, kurios rezultatai bus panaudoti baigiamajame darbe:*

Aš sutinku dalyvauti apklausoje, kurios rezultatai bus panaudojami baigiamajame darbe

Demografiniai klausimai

1. Jūsų studijų programa:*

Medicinos mokslų programa

Odontologijos programa

2. Jūsų studijų kursas:*

Pirmas kursas

Antras kursas

3. Jūsų lytis:*

- Moteris
- Vyras
- Nenoriu atskleisti

4. Jūsų amžius (įrašykite metus):*

5. Jūsų tėvų išsilavinimas:*

- Aukštasis (universitetinis)
- Aukštasis (ne universitetinis)
- Profesinis
- Vidurinis
- Pagrindinis

Logika: klausimas paslėptas, nebent 5 klausime pasirinktas atsakymo variantas „Aukštasis (universitetinis)“

5.1. Ką studijavo Jūsų tėvai?*

- Medicinos mokslus
- Odontologiją
- Kita

6. Ar tai Jūsų pirmas siekiamas aukštasis išsilavinimas?*

- Taip
- Ne

7. Ar renkantis studijas jūsų studijuojama programa buvo jūsų pirmas prioritetas?*

- Taip
- Ne

Logika: klausimas paslėptas, nebent 7 klausime pasirinktas atsakymo variantas „Ne“

7.1. Koks buvo jūsų pirmas prioritetas?*

- Medicina
- Odontologija
- Kita (įrašykite): _____

8. Ar studijuojate valstybės finansuojamoje vietoje, ar už studijas mokate asmeninėmis lėšomis?*

- Už studijas moku asmeninėmis lėšomis (be studijų paskolos)
- Už studijas moku asmeninėmis lėšomis (su studijų paskola)
- Studijuoju valstybės finansuojamoje vietoje

9. Ar baigę šią studijų pakopą planuojate tęsti studijas rezidentūroje?

Taip Labiau taip nei ne Nežinau / dar neapsisprendžiau Labiau ne nei taip Ne

10. Ar pabaigę šią studijų programą planuojate įsidarbinti šioje srityje?*

Taip Labiau taip nei ne Nežinau / dar neapsisprendžiau Labiau ne nei taip Ne

Logika: klausimas paslėptas, nebent 10 klausime pasirinkti atsakymo variantai „Taip“ arba „Labiau taip nei ne“

10.1. Kur norėtumėte/ planuojate dirbti?

- Lietuvoje
- Užsienio valstybėje
- Nežinau / dar neapsisprendžiau

11. Ar esate turėję minčių išeiti iš šios studijų programos?

- Taip
- Ne

Studijų pasirinkimo priežastys

12. Įvertinkite, kiek žemiau išvardinti teiginiai apibūdina priežastis, kodėl pasirinkote studijuoti būtent šioje studijų programoje?*

	Visiškai neapibūdinama	Labiau neapibūdina nei apibūdina	Nei apibūdina, nei neapibūdina	Labiau apibūdina nei neapibūdina	Visiškai apibūdinama
1. Pasirinktos studijos man leis užsidirbti daug pinigų ateityje	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jaučiu pasitenkinimą, kurį patiriu įveikdamas studijų keliamus iššūkius (pvz., sudėtingų praktinių užduočių sprendimas, teorinės medžiagos suvokimas ir taikymas ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Manau, kad darbas šioje srityje atitiktų mano gyvenimo būdą (pvz., asmenybės tipą, psichologinius poreikius, gyvenimo ritmą ar	☐	☐	☐	☐	☐

kasdienės rutinos įpročius ir kt.)					
4. Nebežinau ar noriu studijuoti šioje programoje, nes man sukuriamos nerealaus studijų sąlygos (pvz., per sudėtingos temos, per didelis studijų krūvis, per trumpi atsiskaitymų terminai, per griežtas vertinimas ir kt.)	()	()	()	()	()
5. Šios studijos padės man pasiekti karjeros tikslus (pvz., tapti šios srities specialistu, kilti karjeros laiptais ir kt.)	()	()	()	()	()
6. Man įdomu išmokti naujus dalykus šioje srityje	()	()	()	()	()
7. Man nuoširdžiai patinka studijuojamas dalykas	()	()	()	()	()
8. Studijos ir būsima karjera šioje srityje man suteiks daugiau (finansinio) saugumo ateityje	()	()	()	()	()
9. Nebežinau. Mano lūkesčiai šiai studijų programai buvo per dideli	()	()	()	()	()
10. Apie šią studijų programą svajočiau dar mokykloje	()	()	()	()	()
11. Mano tėvai/ draugai/ pažįstami studijuoja/ dirba šioje srityje	()	()	()	()	()
12. Manau, kad verta studijuoti šioje studijų programoje, nes studijų krūvis/ kaina yra proporcinga naudai, kurią patirsiu baigusi (-ęs) šią studijų programą	()	()	()	()	()

13. Įsivaizduoju save dirbant šioje srityje. Mane tai labai motyvuoja	()	()	()	()	()
---	-----	-----	-----	-----	-----

Studijų pasirinkimo motyvacija

13. Nurodykite, kuris iš įvardintų veiksmų kiekvienoje eilutėje (1-5) **labiau apibūdina jūsų motyvaciją studijuoti būtent šioje studijų programoje**

*Pastaba: slinkite rutuliuką link to atsakymo varianto (link a arba link b / į kairę ar į dešnę), kuris labiau apibūdina priežastį, dėl kurios pasirinkote studijuoti toje srityje, kurioje šiuo metu studijuojate. Klausimo formulotėse (1-5) yra paaiškinta, kokią reikšmę atspindi a) ir b) žymėjimas.**

1. a) Ateities karjeros perspektyvos (<-->) arba (-->) b) Būsimas darbo užmokestis (finansinė grąža)

1 _____ [] _____ 5

2. a) Asmeninis/ profesinis tobulėjimas (<-->) arba (-->) b) Pripažinimas visuomenėje

1 _____ [] _____ 5

3. a) Studijų/ darbo pobūdis (<-->) arba (-->) b) Finansinis stabilumas, kurį užtikrina darbas šioje srityje

1 _____ [] _____ 5

4. a) Jau įdėtos pastangos (skirtas laikas mokymuisi/domėjimuisi, finansinės išlaidos) siekiant įstoti ir studijuojant šioje programoje (<-->) arba (-->) b) Tikslas siekti karjeros šioje srityje

1 _____ [] _____ 5

5. a) Didelis susidomėjimas šia sritimi (<-->) arba (-->) b) Tėvų/ draugų/ mokytojų skatinimas/palaikymas

1 _____ [] _____ 5

Studijų pasirinkimo procesas

14. Nurodykite, kiek žemiau išvardinti teiginiai apibūdina **Jūsų studijų pasirinkimo procesą** (t.y., etapą, kurio metu priėmėte sprendimą stoti į šią studijų programą)?

	Visiškai neapibūdina	Labiau neapibūdina nei apibūdina	Nei apibūdina, nei neapibūdina	Labiau apibūdina nei neapibūdina	Visiškai apibūdina
1. Šią studijų programą pasirinkau, nes apžvelgus darbo rinkos sąlygas ji pasirodė naudingiausia būsimos grąžos (t.y. karjeros perspektyvų, darbo	()	()	()	()	()

užmokesčio klausimu) atžvilgiu					
2. Apie tai, kad noriu rinktis šią studijų programą žinojau jau seniai. Todėl, pasirinkau šią studijų programą nesvarstydama (-as) kitų alternatyvų	()	()	()	()	()
3. Mano tėvai/ draugai/ mokytojai labai skatino rinktis šią studijų programą	()	()	()	()	()
4. Labai domėjausi šia studijų programa (jos turiniu). Prieš darant pasirinkimą, konsultavausi su studijų/ karjeros specialistais/ rinkau ir analizavau prieinamą informaciją	()	()	()	()	()
5. Visada mačiau save dirbant šioje srityje. Tai mane labai motyvavo rinktis šią studijų programą.	()	()	()	()	()
6. Mano šeima/ draugus/ mokytojus labai nustebino mano studijų pasirinkimas	()	()	()	()	()
7. Rinkdamasi (-is) šią studijų programą daug konsultavausi su tėvais. Jie padėjo priimti šį sprendimą.	()	()	()	()	()
8. Labai domėjausi darbo rinkos ypatumais, todėl žinau, kokios darbo sąlygos (t.y. įsidarbinimo galimybės, darbo krūvis, atlyginimas ir kt.) yra būdingos šiai sričiai darbo rinkoje.	()	()	()	()	()

Ačiū, kad dalyvavote apklausoje!

Priedas Nr. 2: Duomenų kodavimo gairės

Nr.	Klausimas/ Atsakymų kategorijos		Kodas
Priklausomas kintamasis			
1.	K	Jūsų studijų programa	program
	A	Medicinos mokslų programa	1
		Odontologijos programa	0
Nepriklausomi kintamieji			
12.	K	1. Pasirinktos studijos man leis užsidirbti daug pinigų ateityje	F1_12
		2. Jaučiu pasitenkinimą, kurį patiriu įveikdamas studijų keliamus iššūkius (pvz., sudėtingų praktinių užduočių sprendimas, teorinės medžiagos suvokimas ir taikymas ir kt.)	V2_12
		3. Manau, kad darbas šioje srityje atitiktų mano gyvenimo būdą (pvz., asmenybės tipą, psichologinius poreikius, gyvenimo ritmą ar kasdienės rutinos įpročius ir kt.)	V3_12
		4. Nebežinau ar noriu studijuoti šioje programoje, nes man sukuriama nerealių studijų sąlygų (pvz., per sudėtingos temos, per didelis studijų krūvis, per trumpi atsiskaitymų terminai, per griežtas vertinimas ir kt.)	A4_12
		5. Šios studijos padės man pasiekti karjeros tikslus (pvz., tapti šios srities specialistu, kilti karjeros laiptais ir kt.)	V5_12
		6. Man įdomu išmokyti naujus dalykus šioje srityje	V6_12
		7. Man nuoširdžiai patinka studijuojamas dalykas	V7_12
		8. Studijos ir būsima karjera šioje srityje man suteiks daugiau (finansinio) saugumo ateityje	F8_12
		9. Nebežinau. Mano lūkesčiai šiai studijų programai buvo per dideli	A9_12
		10. Apie šią studijų programą svajoju dar mokykloje	V10_12
		11. Mano tėvai/ draugai/ pažįstami studijuoja/ dirba šioje srityje	A11_12
		12. Manau, kad verta studijuoti šioje studijų programoje, nes studijų krūvis/ kaina yra proporcinga naudai, kurią patirsiu baigusi (-es) šią studijų programą	F12_12
		13. Įsivaizduoju save dirbant šioje srityje. Mane tai labai motyvuoja	V13_12
	A	Visiškai neapibūdina	1
		Labiau neapibūdina nei apibūdina	2
		Nei apibūdina, nei neapibūdina	3
		Labiau apibūdina nei neapibūdina	4
		Visiškai apibūdina	5
	13.	K	Ateities karjeros perspektyvos/ Būsimas darbo užmokestis
Asmeninis/ profesinis tobulėjimas/ Pripažinimas visuomenėje			M2
Studijų/ darbo pobūdis/ Finansinis stabilumas, kurį užtikrina darbas šioje srityje			M3
Tikslas siekti karjeros šioje srityje/ Jau įdėtos pastangos (skirtas laikas mokymuisi/ domėjimuisi, finansinės išlaidos) siekiant įstoti ir studijuojant šioje programoje			M4
Didelis susidomėjimas šia sritimi/ Tėvų/ draugų/ mokytojų skatinimas/palaikymas			M5
14.	K	1. Šią studijų programą pasirinkau, nes apžvelgus darbo rinkos sąlygas ji pasirodė naudingiausia būsimoje gražos (t.y. karjeros perspektyvų, darbo užmokesčio klausimu) atžvilgiu	F1_14
		2. Apie tai, kad noriu rinktis šią studijų programą žinojau jau seniai. Todėl, pasirinkau šią studijų programą nesvarstydama (-as) kitų alternatyvų	V2_14
		3. Mano tėvai/ draugai/ mokytojai labai skatino rinktis šią studijų programą	A3_14
		4. Labai domėjausi šia studijų programa (jos turiniu). Prieš darant pasirinkimą, konsultavausi su studijų/ karjeros specialistais/ rinkau ir analizavau prieinamą informaciją	F4_14
		5. Visada mačiau save dirbant šioje srityje. Tai mane labai motyvavo rinktis šią studijų programą.	V5_14
		6. Mano šeima/ draugus/ mokytojus labai nustebino mano studijų pasirinkimas	A6_14
		7. Rinkdamasi (-is) šią studijų programą daug konsultavausi su tėvais. Jie padėjo priimti šį sprendimą.	A7_14
		8. Labai domėjausi darbo rinkos ypatumais, todėl žinau, kokios darbo sąlygos (t.y.	F8_14

		įsidarbinimo galimybės, darbo krūvis, atlyginimas ir kt.) yra būdingos šiai sričiai darbo rinkoje.	
	A	Visiškai neapibūdina	1
		Labiau neapibūdina nei apibūdina	2
		Nei apibūdina, nei neapibūdina	3
		Labiau apibūdina nei neapibūdina	4
		Visiškai apibūdina	5
Papildomi kintamieji, naudojami duomenų analizėje			
3.	K	Jūsų lytis	lytis
	A	Vyras	0
		Moteris	1
5.	K	Jūsų tėvų išsilavinimas	tėvų išsilavinimas
	A	Vidurinis, profesinis	0
		Aukštasis (universitetinis ir neuniversitetinis)	1
8.	K	Ar studijuojate valstybės finansuojamoje vietoje, ar už studijas mokate asmeninėmis lėšomis?	studijų finansavimas
	A	Valstybės finansuojama vieta	0
		Valstybės nefinansuojama (su studijų paskola ir be studijų paskolos)	1
9.	K	Ar baigę šią studijų pakopą planuojate tęsti studijas rezidentūroje?	tęsti studijas
	A	Ne	1
		Labiau ne nei taip	2
		Nežinau / dar neapsisprendžiau	3
		Labiau taip nei ne	4
		Taip	5
10.	K	Ar pabaigę šią studijų programą planuojate įsidarbinti šioje srityje?	įsidarbinti
	A	Ne	1
		Labiau ne nei taip	2
		Nežinau / dar neapsisprendžiau	3
		Labiau taip nei ne	4
		Taip	5
10.1	K	Kur norėtumėte/ planuojate dirbti?	Lietuvoje/užsienyje
	A	Lietuvoje	1
		Nežinau / dar neapsisprendžiau	0
		Užsienio valstybėje	0
11.	K	Ar esate turėję minčių išeiti iš šios studijų programos?	mesti studijas
	A	Taip	1
		Ne	0

Šaltinis: parengta darbo autorės.

Pastaba: Pirmas stulpelis nurodo klausimo numerį. Antras stulpelis nurodo, ar pateikti klausimų/ teiginių, ar atsakymų kategorijų kodavimas (K – klausimai/ teiginiai; A – atsakymų kategorijos).

Priedas Nr. 3: Apklauso rezultatai

Pastaba: apklauso rezultatai pateikti procentais, skaičiuojami nuo apklausoje dalyvavusių studentų skaičiaus. Skaičiai stulpeliuose Nesutinku ir Sutinku rodo susumuotus Visiškai neapibūdina/ Labiau neapibūdina negu apibūdina ir Visiškai apibūdina/ Labiau apibūdina negu neapibūdina įverčius.

	Odontologijos studentai			Medicinos studentai		
	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka
Studijos ir būsima karjera šioje srityje man suteiks daugiau (finansinio) saugumo ateityje (F8_12)	0,0	0,0	100,0	18,5	9,8	71,7
Manau, kad verta studijuoti šioje studijų programoje, nes studijų krūvis/ kaina yra proporcinga naudai, kurią patirsiu baigusi (-ęs) šią studijų programą (F12_12)	5,6	44,4	50,0	27,2	27,1	45,7
Mane motyvuoja jau įdėtos pastangos įstoti ir studijuoti šioje studijų programoje (M4)	87,5	12,5	0,0	57,5	18,4	24,1
Mane motyvuoja pripažinimas visuomenėje (M2)	81,3	12,4	6,3	60,9	16,1	23
Pasirinktos studijos man leis užsidirbti daug pinigų ateityje (F1_12)	5,3	10,5	84,2	50,4	29,1	20,5
Mane motyvuoja finansinis stabilumas, kurį užtikrina darbas šioje srityje (M3)	43,8	37,4	18,8	42,5	35,7	21,8
Mane motyvuoja būsimo darbo užmokestis (M1)	18,8	43,7	37,5	54	29,4	16,6

	Odontologijos studentai			Medicinos studentai		
	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka
Man įdomu išmokti naujus dalykus šioje srityje (V6_12)	0,0	0,0	100,0	4,3	4,4	91,3
Šios studijos padės man pasiekti karjeros tikslus (pvz., tapti šios srities specialistu, kilti karjeros laiptais ir kt.) (V5_12)	0,0	5,3	94,7	5,4	8,7	85,9
Man nuoširdžiai patinka studijuojamas dalykas (V7_12)	0,0	0,0	100,0	10,9	11,9	77,2
Įsivaizduoju save dirbant šioje srityje. Mane tai labai motyvuoja (V13_12)	0,0	0,0	100,0	14,1	10,4	75,5
Manau, kad darbas šioje srityje atitiktų mano gyvenimo būdą (V3_12)	0,0	5,3	94,7	17,4	10,9	71,7
Jaučiu pasitenkinimą, kurį patiriu įveikdamas studijų keliamus iššūkiu (V2_12)	0,0	21,1	78,9	17,4	14,1	68,5
Apie šią studijų programą svajoju dar mokykloje (V10_12)	11,1	16,7	72,2	26,1	8,7	65,2

	Odontologijos studentai			Medicinos studentai		
	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka
Nebežinau ar noriu studijuoti šioje programoje, nes man sukuriama nereali studijų sąlyga (A4_12)	73,7	21,0	5,3	56,5	10,9	32,6
Mano lūkesčiai šiai studijų programai buvo per dideli (A9_12)	55,6	33,3	11,1	55,4	14,2	30,4
Šią studijų programą pasirinkau, nes mano tėvai/ draugai/ pažįstami studijuoja/ dirba šioje srityje (A11_12)	78,9	5,3	15,8	60,9	6,5	32,6
Mane motyvuoja tėvų/ draugų/ mokytojų skatinimas/palaikymas (M5)	75,0	12,5	12,5	57,5	24,1	18,4

	Odontologijos studentai			Medicinos studentai		
	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka	Nesutinka	Nei sutinka, nei nesutinka	Sutinka
Apie tai, kad noriu rinktis šią studijų programą žinojau jau seniai. Todėl, pasirinkau šią studijų programą nesvarstydama (-as) kitų alternatyvų (V2_14)	33,3	33,0	33,7	48,8	3,6	47,6
Visada mačiau save dirbant šioje srityje. Tai mane labai motyvavo rinktis šią studijų programą (V5_14)	13,3	33,4	53,3	36,9	16,7	46,4
Mano tėvai/ draugai/ mokytojai labai skatino rinktis šią studijų programą (A3_14)	33,3	26,7	40,0	35,7	21,4	42,9
Labai domėjaisi darbo rinkos ypatumais, todėl žinau, kokios darbo sąlygos (t.y. įsidarbinimo galimybės, darbo krūvis, atlyginimas ir kt.) yra būdingos šiai sričiai darbo rinkoje (F8_14)	23,1	15,4	61,5	41,7	15,4	42,9
Šią studijų programą pasirinkau, nes apžvelgus darbo rinkos sąlygas ji pasirodė naudingiausia būsimoje gražos (t.y. karjeros perspektyvų, darbo užmokesčio klausimu) atžvilgiu (F1_14)	13,3	20,0	66,7	23,8	34,2	42,0
Rinkdamasi (-is) šią studijų programą daug konsultavausi su tėvais. Jie padėjo priimti šį sprendimą (A7_14)	40,0	16,7	43,3	45,2	19,1	35,7
Labai domėjaisi šia studijų programa (jos turiniu). Prieš darant pasirinkimą, konsultavausi su studijų/ karjeros specialistais/ rinkau ir analizavau prieinamą informaciją (F4_14)	13,3	30,0	56,7	46,4	20,3	33,3
Mano šeima/ draugus/ mokytojus labai nustebino mano studijų pasirinkimas (A6_14)	60,0	13,3	26,7	63,1	14,3	22,6

Priedas Nr. 4: Mann-Whitney U testo rezultatų išsklotinės

Test Statistics ^a				
	tęsti_studijas	įsidarbinti	Lietuvoje/užsienyje	mesti_studijas
Mann-Whitney U	976,500	963,500	678,000	920,000
Wilcoxon W	1207,500	6423,500	888,000	1151,000
Z	-0,841	-1,258	-2,051	-1,312
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,401	0,209	0,040	0,190

a. Grouping Variable: program

Test Statistics ^a										
	F1_12	F8_12	F12_12	M1	M2	M3	M4	F1_14	F4_14	F8_14
Mann-Whitney U	500,000	573,000	663,500	417,500	577,500	670,000	565,000	572,500	408,000	503,000
Wilcoxon W	4778,000	4851,000	4941,500	4245,500	713,500	4498,000	701,000	4142,500	3978,000	4073,000
Z	-3,050	-2,511	-1,369	-2,630	-1,121	-0,246	-1,240	-0,587	-2,214	-1,287
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,002	0,012	0,171	0,009	0,262	0,805	0,215	0,557	0,027	0,198

a. Grouping Variable: program

Test Statistics ^a									
	V2_12	V3_12	V5_12	V6_12	V7_12	V10_12	V13_12	V2_14	V5_14
Mann-Whitney U	794,000	695,000	739,500	761,000	690,000	806,000	782,000	609,500	553,000
Wilcoxon W	5072,000	4973,000	5017,500	5039,000	4968,000	5084,000	5060,000	4179,500	4123,000
Z	-0,657	-1,492	-1,191	-1,053	-1,551	-0,187	-0,781	-0,206	-0,769
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,511	0,136	0,234	0,292	0,121	0,852	0,435	0,837	0,442

a. Grouping Variable: program

Test Statistics ^a							
	A4_12	A9_12	A11_12	M5	A3_14	A6_14	A7_14
Mann-Whitney U	682,500	701,500	701,500	660,000	616,000	591,000	513,000
Wilcoxon W	872,500	872,500	891,500	796,000	4186,000	4161,000	4083,000
Z	-1,558	-1,051	-1,413	-0,342	-0,140	-0,400	-1,167
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,119	0,293	0,158	0,732	0,889	0,689	0,243

a. Grouping Variable: program

Priedas Nr. 5: Latentinių kintamųjų išvedimas

Faktorinės analizės rezultatai

1. Pirmasis faktorinės analizės žingsnis buvo įvertinti, ar turimi duomenys yra tinkami faktorinei analizei atlikti. Šiuo tikslu buvo atliktas Kaizerio-Mejerio-Olkino (KMO) ir Bartlett testas. Bartlett sferiškumo įvertis nurodo, ar visi stebimi kintamieji nekoreliuoja tarpusavyje. Tuo tarpu KMO indeksas, palygindamas empirinių koreliacijos koeficientų ir dalinių koreliacijos koeficientų reikšmes, įvertina, ar duomenys yra tinkami faktorinei analizei. Atlikto testo rezultatai parodė, kad gauta KMO indekso reikšmė siekia 0.636 (*reikšmingai, kai >0.5*), o Bartlett sferiškumo kriterijaus p reikšmė <0.001 (*reikšminga, kai <0.05*). Šie rezultatai leido nustatyti, kad stebimi kintamieji nėra nepriklausomi ir duomenys yra tinkami faktorinei analizei. Taipogi, šiuo tikslu buvo įvertinta gauta (angl. *Communalities*) lentelė, pristatanti pradinių kintamųjų variacijų dalis, kurias gali paaiškinti faktoriai. Gauti įverčiai (esantys *Extraction* stulpelyje) svyruoja nuo 0.644 iki 0.934 (*reikšminga, kai >0.5*). Šie rezultatai rodo, kad analizuojami kintamieji gali būti įtraukti į faktorinę analizę.

2. Sekantys faktorinės analizės žingsniai leido nustatyti, kiek yra tikslinga išskirti komponentių iš į analizę įtrauktų kintamųjų. Šiuo tikslu pirmiausia buvo įvertinta, kokią bendrosios kintamųjų dispersijos dalį paaiškina kiekviena analizės komponentė (žiūrint į suminį įvertį (angl. *Cumulative Variance Explained*)). Analizės rezultatai parodė, kad dvi komponentės gali paaiškinti daugiau kaip 80 proc. bendrosios kintamųjų dispersijos. Šių komponentių svarbą įrodo ir komponentių vertės grafikas (angl. *Scree plot*), parodantis, kad dvi komponentės yra virš metodologiškai nustatytos vieneto ribos, nuo kurios kreivė pereina į palaiptinį mažėjimą ir žemiau jos esančios komponentės yra laikomos nereikšmingomis. Taigi, šie rezultatai rodo, kad iš į analizę įtrauktų kintamųjų tikslinga sudaryti du faktorius.

3. Galiausiai, paskutinis faktorinės analizės žingsnis leido nustatyti išskirtas komponentes ir joms priklausančius kintamuosius. Po sukimo procedūros (taikant *Varimax* metodą) gauta išvesties lentelė (angl. *Rotated Component Matrix*) pateikia faktorių svorius bei leidžia matyti, kaip į analizę įtraukti kintamieji koreliuoja su šiais faktoriais. Remiantis pateikta lentelė, pirmajai komponentei priklauso šie trys kintamieji:

- Pasirinktos studijos man leis užsidirbti daug pinigų ateityje (F1_12);
- Studijos ir būsima karjera šioje srityje man suteiks daugiau (finansinio) saugumo ateityje (F8_12);
- Įvertinkite, kiek žemiau išvardinti teiginiai apibūdina priežastis, kodėl pasirinkote studijuoti būtent šioje studijų programoje: būsimas darbo užmokestis (M1).

Tuo tarp antrajai komponentei yra priskiriamas vienas kintamasis: Labai domėjausi šia studijų programa (jos turiniu). Prieš darant pasirinkimą, konsultavausi su studijų/ karjeros specialistais/ rinkau ir analizavau prieinamą informaciją (F4_14). Taigi, komponentių išskyrimas leido nustatyti du reikšmingus tyrimo nepriklausomus kintamuosius: ekonominius interesus (latentinis kintamasis, sudarytas iš F1_12, F8_12, ir M1) ir domėjimasis (F4_14). Tokiu būdu faktorinės analizės rezultatai leido sumažinti kintamųjų skaičių ir suteikė pagrindą latentinio kintamojo, paremto komponentių sandara, sukūrimui.

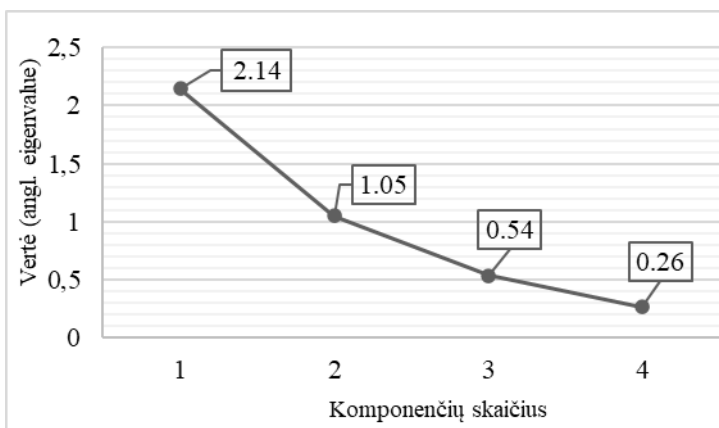
Faktorinės analizės rezultatų išsklotinės

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling		0,636
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	109,839
	df	6
	Sig.	0,000

Communalities		
	Initial	Extraction
F1_12	1,000	0,826
F8_12	1,000	0,797
M1	1,000	0,644
F4_14	1,000	0,934
Extraction Method: Principal		

Total Variance Explained							
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	2,148	53,708	53,708	2,148	53,708	53,708	2,140
2	1,053	26,313	80,021	1,053	26,313	80,021	1,090
3	0,538	13,443	93,464				
4	0,261	6,536	100,000				
Extraction Method: Principal Component Analysis.							

a. When components are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Rotated Component Matrix ^a		
	Component	
	1	2
F1_12	0,909	
F8_12	0,888	
M1	0,715	
F4_14		0,966
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.		
a. Rotation converged in 3 iterations.		

Component Correlation Matrix		
Component	1	2
1	1,000	-0,099
2	-0,099	1,000
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

Patikimumo analizės rezultatai

1. Faktorinės analizės rezultatai parodė, kad tyrimo kintamieji gali būti suskirstyti į dvi komponentes. Viena iš šių komponentių yra sudaryta iš trijų tyrimo kintamųjų, kuriuos yra tikslinga transformuoti į vieną (latentinį) kintamąjį. Šiuo tikslu, pirmiausia buvo įvertintas šių kintamųjų vidinis nuoseklumas, atliekant patikimumo analizę (angl. *Reliability test*) ir vertinant Cronbacho alfa (angl. *Cronbach's alpha*) patikimumo koeficientą. Atliktos patikimumo analizės rezultatai parodė, kad trijų kintamųjų (F1_12, F8_12 ir M1) **vidinio nuoseklumo įvertis** (Cronbacho alfa koeficientas) **siekia 0.8** (*reikšminga, kai >0.7*). Šie rezultatai leidžia teigti, kad šie kintamieji turi vidinį nuoseklumą, todėl gali būti transformuoti į latentinį kintamąjį.
2. Naujo latentinio kintamojo reikšmės buvo skaičiuojamos kaip visų respondento šių teiginių (kintamųjų) vertinimo vidurkis. Naujasis latentinis kintamasis buvo pavadintas „**Ekonominiai interesai**“. Kita faktorinės analizės metu išskirta komponentė, įtraukianti tik vieną kintamąjį (F4_14), nebuvo transformuota, tačiau kintamasis (F4_14) dėl analizės patogumo buvo pervardintas į „**Domėjimasis**“.

Patikimumo analizės rezultatų išsklotinės

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,79	3

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	103	82,4
	Excluded ^a	22	17,6
	Total	125	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
F1_12	6,62	3,689	0,737	0,598
F8_12	6,13	4,092	0,663	0,685
M1	7,56	4,856	0,513	0,835

Test Statistics ^a		
	COMPUTE Ekonominiai.interestas=(F1_12 + F8_12 + M1) / 3	Domėjimasis
Mann-Whitney U	339,500	408,000
Wilcoxon W	4167,500	3978,000
Z	-3,270	-2,214
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,001	0,027

a. Grouping Variable: program

Priedas Nr. 6: Logistinės regresijos analizės rezultatų išsklotinės

1) Metodologinių reikalavimų tikrinimas

Variables in the Equation							
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	lytis(1)	-1,573	1,272	1,530	1	0,216	0,207
	tėvų išsilavinimas(1)	1,867	0,820	5,189	1	0,023	6,470
	studijų finansavimas(1)	1,341	1,126	1,418	1	0,234	3,822
	COMPUTE Ekonominiai_interesai=(F1_12+F8_12+M1)/3	-14,151	16,843	0,706	1	0,401	0,000
	Domėjimasis			9,812	4	0,044	
	Domėjimasis(1)	0,344	1,643	0,044	1	0,834	1,410
	Domėjimasis(2)	-2,738	1,410	3,769	1	0,052	0,065
	Domėjimasis(3)	-1,551	1,561	0,986	1	0,321	0,212
	Domėjimasis(4)	-2,924	1,444	4,098	1	0,043	0,054
	COMPUTE Ekonominiai_interesai=(F1_12+F8_12+M1)/3 by LN_ekonominiai_interesai	5,392	7,100	0,577	1	0,448	219,538
	Constant	29,575	27,743	1,136	1	0,286	6984231933432,920

a. Variable(s) entered on step 1: lytis, tėvų išsilavinimas, studijų finansavimas, COMPUTE Ekonominiai_interesai=(F1_12+F8_12+M1)/3, Domėjimasis, COMPUTE Ekonominiai_interesai=(F1_12+F8_12+M1)/3 * LN_ekonominiai_interesai .

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	0,43	1,26	0,85	0,170	99
Std. Predicted Value	-2,459	2,427	0,000	1,000	99
Standard Error of Predicted Value	0,042	0,128	0,077	0,022	99
Adjusted Predicted Value	0,48	1,29	0,85	0,172	99
Residual	-0,958	0,421	0,000	0,318	99
Std. Residual	-2,939	1,290	0,000	0,974	99
Stud. Residual	-3,087	1,343	-0,001	1,004	99
Deleted Residual	-1,058	0,458	-0,001	0,338	99
Stud. Deleted Residual	-3,241	1,349	-0,009	1,022	99
Mahal. Distance	0,648	14,089	4,949	3,260	99
Cook's Distance	0,000	0,165	0,011	0,021	99
Centered Leverage Value	0,007	0,144	0,051	0,033	99

a. Dependent Variable: program

Pastaba: Mahal distance įverčiams taikomo chi kvadrato (angl. chi square) mažiausia p reikšmė siekė 0,010 (multikolinearumas egzistuoja, kai >0.001). Šie rezultatai rodo, kad duomenyse nepasitaiko reikšmingų nukrypimų (angl. outliers).

Coefficients ^a								
Model		Beta	Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics		
						Tolerance	VIF	
1	(Constant)	1,495	0,226	6,608	0,000			
	lytis	-0,089	0,117	-0,075	-0,760	0,449	0,953	1,049
	tėvų išsilavinimas	0,167	0,087	0,200	1,912	0,059	0,845	1,184
	studijų finansavimas	0,049	0,098	0,050	0,494	0,623	0,908	1,102
	Lietuvoje/Užsienyje	-0,157	0,074	-0,208	-2,115	0,038	0,954	1,048
	ekonominiai_interesai	-0,119	0,041	-0,293	-2,924	0,004	0,917	1,090
	domėjimasis	-0,077	0,029	-0,270	-2,716	0,008	0,935	1,070

a. Dependent Variable: program

Correlations								
			lytis	tėvų išsilavinimas	studijų finansavimas	Lietuvoje/Užsienyje	ekonominiai interesai	domėjimasis
Spearman's rho	lytis	Correlation Coefficient	1,000	0,086	0,105	0,018	-0,103	0,152
		Sig. (2-tailed)		0,339	0,245	0,849	0,280	0,134
		N	125	125	125	112	111	99
	tėvų išsilavinimas	Correlation Coefficient	0,086	1,000	-,189*	-0,082	-,290**	0,152
		Sig. (2-tailed)	0,339		0,035	0,390	0,002	0,133
		N	125	125	125	112	111	99
	studijų finansavimas	Correlation Coefficient	0,105	-,189*	1,000	-0,092	0,029	-0,098
		Sig. (2-tailed)	0,245	0,035		0,332	0,762	0,335
		N	125	125	125	112	111	99
	Lietuvoje/Užsienyje	Correlation Coefficient	0,018	-0,082	-0,092	1,000	0,006	-0,062
		Sig. (2-tailed)	0,849	0,390	0,332		0,955	0,570
		N	112	112	112	112	98	87
	ekonominiai interesai	Correlation Coefficient	-0,103	-,290**	0,029	0,006	1,000	-0,083
		Sig. (2-tailed)	0,280	0,002	0,762	0,955		0,416
		N	111	111	111	98	111	99
	domėjimasis	Correlation Coefficient	0,152	0,152	-0,098	-0,062	-0,083	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,134	0,133	0,335	0,570	0,416	
		N	99	99	99	87	99	99

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

2) Modelio tinkamumo vertinimas (galutinis modelis)

Categorical Variables Codings						
		Parameter coding				
		Frequency	(1)	(2)	(3)	(4)
domėjimasis	1	15	0,000	0,000	0,000	0,000
	2	20	1,000	0,000	0,000	0,000
	3	20	0,000	1,000	0,000	0,000
	4	19	0,000	0,000	1,000	0,000
	5	13	0,000	0,000	0,000	1,000
lytis	0	10	0,000			
	1	77	1,000			
Lietuvoje/Užsienyje	0	45	0,000			
	1	42	1,000			
studijų finansavimas	0	71	1,000			
	1	16	0,000			
tėvų išsilavinimas	0	25	0,000			
	1	62	1,000			

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-	df	Sig.
1	4,019	8	0,855

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	46,967 ^a	0,316	0,525

a. Estimation terminated at iteration number 7

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	33,020	9	0,000
	Block	33,020	9	0,000
	Model	33,020	9	0,000

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	6,925	8	0,545

Classification Table ^a					
Observed		Predicted			
		program		Percentage Correct	
		0	1		
Step 1	program	0	8	7	53,3
		1	1	71	98,6
Overall Percentage					90,8

a. The cut value is .500

3) Analizės rezultatai

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper	
Step 1 ^a	ekonominiai_interesai	-1,560	0,602	6,716	1	0,010	0,210	0,065	0,684
	domėjimasis			9,614	4	0,047			
	domėjimasis(1)	-0,305	1,694	0,032	1	0,857	0,737	0,027	20,371
	domėjimasis(2)	-3,426	1,610	4,528	1	0,033	0,033	0,001	0,763
	domėjimasis(3)	-2,275	1,761	1,668	1	0,196	0,103	0,003	3,245
	domėjimasis(4)	-3,648	1,646	4,913	1	0,027	0,026	0,001	0,656
	lytis(1)	-0,562	1,241	0,205	1	0,651	0,570	0,050	6,496
	tėvų_išsilavinimas(1)	1,629	0,887	3,377	1	0,066	5,100	0,897	28,994
	studijų_finansavimas(1)	0,975	1,145	0,724	1	0,395	2,650	0,281	25,014
	Lietuvoje/Užsienyje(1)	-1,547	0,828	3,488	1	0,062	0,213	0,042	1,080
	Constant	10,050	3,339	9,061	1	0,003	23160,820		

a. Variable(s) entered on step 1: ekonominiai_interesai, domėjimasis, lytis, tėvų_išsilavinimas, studijų_finansavimas, Lietuvoje/Užsienyje.

Priedas Nr. 7: Pakartotinė logistinė regresijos analizė po duomenų balansavimo

1) Modelio tinkamumo vertinimas

Categorical Variables Codings						
	Frequency	Parameter coding				
		(1)	(2)	(3)	(4)	
domėjimasis	1	4	0,000	0,000	0,000	0,000
	2	4	1,000	0,000	0,000	0,000
	3	12	0,000	1,000	0,000	0,000
	4	9	0,000	0,000	1,000	0,000
	5	8	0,000	0,000	0,000	1,000
tėvų_išsilavinimas	0	12	0,000			
	1	25	1,000			
studijų_finansavimas	0	32	1,000			
	1	5	0,000			
Lietuvoje/Užsienyje	0	16	0,000			
	1	21	1,000			
lytis	0	3	0,000			
	1	34	1,000			

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	5,713	7	0,574

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	21,741	9	0,010
	Block	21,741	9	0,010
	Model	21,741	9	0,010

Model Summary			
Step	likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	28,219 ^a	0,444	0,600

a. Estimation terminated at iteration number 7

Classification Table ^a				
Observed		Predicted		Percentage Correct
		0	1	
Step 1	program	0	1	
	0	11	4	73,3
	1	3	19	86,4
Overall Percentage				81,1

a. The cut value is .500

2) Analizės rezultatai

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper	
Step 1 ^a	lytis(1)	-1,276	1,740	0,538	1	0,463	0,279	0,009	8,450
	tėvų_išsilavinimas(1)	1,886	1,262	2,234	1	0,135	6,595	0,556	78,242
	studijų_finansavimas(1)	-1,782	1,837	0,940	1	0,332	0,168	0,005	6,169
	Lietuvoje/Užsienyje(1)	-2,304	1,278	3,251	1	0,071	0,100	0,008	1,222
	ekonominiai_interesai	-2,912	1,356	4,614	1	0,032	0,054	0,004	0,775
	domėjimasis			4,340	4	0,362			
	domėjimasis(1)	-5,008	3,072	2,658	1	0,103	0,007	0,000	2,753
	domėjimasis(2)	-6,737	3,572	3,557	1	0,059	0,001	0,000	1,302
	domėjimasis(3)	-4,419	3,020	2,141	1	0,143	0,012	0,000	4,481
	domėjimasis(4)	-5,468	2,800	3,813	1	0,051	0,004	0,000	1,021
	Constant	19,437	9,461	4,221	1	0,040	276269918,568		

a. Variable(s) entered on step 1: lytis, tėvų_išsilavinimas, studijų_finansavimas, Lietuvoje/Užsienyje, ekonominiai_interesai, domėjimasis.

Summary

A Generous Harvest of Medical Graduates, but Why is There a Shortage of Doctors? The Motivation of Lithuanian Medical Students

This thesis explores the paradox of the increasing number of medical graduates and decreasing number of doctor practitioners in Lithuania. To identify the reasons why people study medicine but do not get employed in the Lithuanian public health sector after graduation, this thesis aims to analyse the motivation of medical students and determine whether their choice to study medicine is more based on financial incentives (i.e., future pay), value aspects (i.e., ideological academic or professional expectations), or rather environmental pressure (e.g., parental pressure). The answer to this question allows identifying guidelines for policy reforms, that are necessary in order to increase their motivation to work in the Lithuanian public health sector. When examining the motivation of medical students, they were compared with students in the dentistry programme. This decision was made considering the similarity between these two areas, which lead to the attraction of people with similar values and career goals, but different working conditions in these fields, which may lead to different motivation mechanisms of these students and unequal willingness to work in the Lithuanian health care sector.

This study is based on a theoretical framework consisting of three theoretical approaches. First, rational choice theory explains that people are rational, so their study choice strategy is focused on the maximisation of personal benefits, which are assessed in terms of their personal goals and contextual information. Depending on personal goals, a person analyses different information to see if their choice will meet their goals. A self-determination theory complements this theoretical approach by explaining what goals and motives may affect persons' decision to study medicine. The final theoretical approach of this study – the typology of study choice used in Tobias Anderson's research – combines elements of rational choice theory and self-determination theory, identifying motivational factors and the associated study choice strategy. Based on these theoretical approaches, research hypotheses are constructed.

The empirical study is based on the survey conducted with Vilnius University 1st- and 2nd-course students in medicine and dentistry programmes. The results of statistical data analysis led to some important conclusions about medicine students' motivation. First of all, more than a half of surveyed medical students have motivation issues while studying or planning to get employed in the Lithuanian health care sector after graduation. Second, medical students' motivation is autonomous - most of the surveyed students decided to study in this field independently from the environmental pressure. Third, value factors are the main motivating aspects – most of the surveyed medical students

chose this study programme because they are interested in the subject and are motivated by the opportunity to work in this field. Fourth, when comparing medical and dental students, the main distinguishing factor for them is the importance of economic interests in the choice of their studies and the process of selecting a study programme. The results of the logistic regression analysis showed that individuals who have stronger economic interests and were more likely to analyse the study programme and labour market situation would prefer to study dentistry rather than medicine. This factor partly explains the tendencies of low motivation of medical students – the decision of most of them was not well-informed, so when they face a reality that does not meet their expectations, they can be doubted their choice. Finally, control variables such as gender, parents' educational field, type of study funding, and willingness to work in Lithuania do not significantly influence their choice. These results suggest that improving labour market conditions that ensure a balanced workload and continuous improvement opportunities for doctors, as well as more active career consultations at school, could make a significant contribution to strengthening the motivation of medical graduates to work in the Lithuanian health care sector. Meanwhile, focusing only on the introduction of financial incentives would have only a limited effect on doctors' motivation.

This study is one of the first attempts in Lithuanian academic discourse to assess the sources of insufficient supply of health care professionals in the motivation of medical students. The results of this study not only imply a significant influence of value-based motivation on the decision of medical students to study and pursue a career in this field, but also provide a basis (providing a theoretical construct and methodological approach) for further research in this area. Given the methodological limitations of this study (i.e., the small sample size and the concentration on only first- and second-year students at one university), it is proposed to expand research in this area to include broader surveys of medical students. The conduction of in-depth interviews with these students, which would allow gathering more detailed information about their motivation and expectations, would have added value.